

ΠΑΝΔΩΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΕ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΣΥΝΤΑΚΤΑΙ

Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ, Κ. ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ, κλπ.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ.

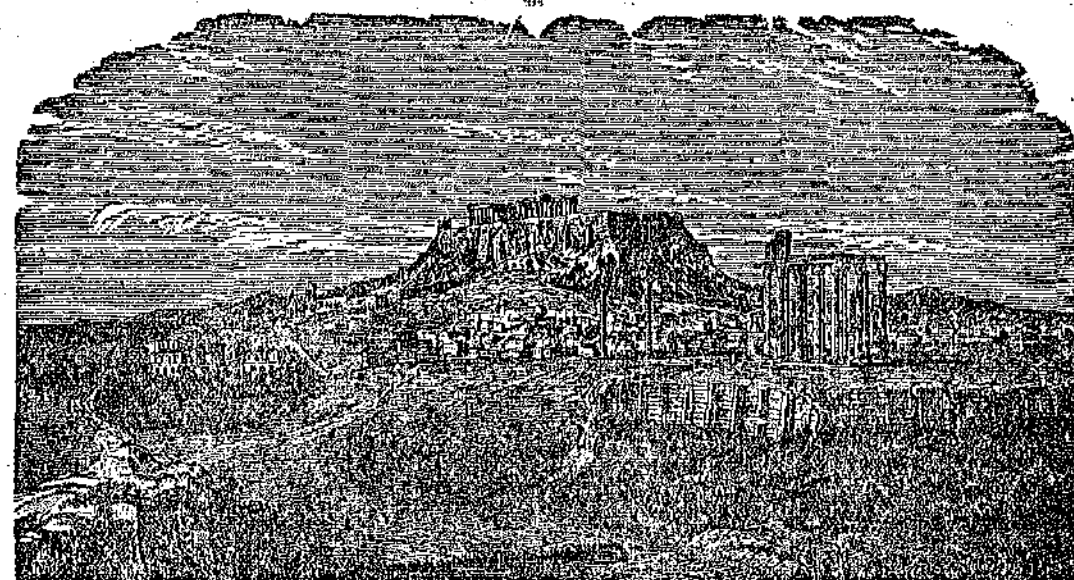
ΑΠΟ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1859 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1860.

ΑΘΗΝΑΙΝ.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Σ. ΠΑΥΛΙΔΟΥ.

1860.

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΙΟΥΝΙΟΥ, 1859.

ΤΟΜΟΣ Γ.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 222.

ΠΕΡΙ ΔΟΥΛΟΠΑΡΟΙΚΙΑΣ

παρά Ῥωμαίους καὶ Βυζαντινοίς

καὶ

ΠΕΡΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ.

Ἰ. π. δ.

Η. ΚΑΛΑΙΤΑ.

(Συνέχ. Ἰδ. φυλλ. 220 καὶ 221.)

ΠΤ.

Η συνεχής ἐφοδος τῶν πανταχόθεν ἐπιεικμένων καὶ ἐκ τοῦ βόθρου τῆς Ἀσίας πανδημει εἰσβαλλόντων βαρβάρων φαίνεται τὸ πρότιστον αἴτιον τῆς βαθμιαίας παρακμῆς τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ τῆς ἀναποδράστου πτώσεως τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἀλλ' ἡ ἐφοδος τῶν βαρβάρων ἤβησε κατ' ἀντίστροφον λόγον τῆς προϊούσης ἐκασθενήσεως τῶν Ῥωμαίων καὶ Βυζαντινῶν, καὶ ὁσάκις κινήθησεν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης ὁ αὐτοκρατορικὸς αἰετός, διὰ πολλὸν χρόνον ὑπισθοδρόμησαν οἱ βάρβαροι. Τὸ ἀπέραντον Ῥωμαϊκὸν κράτος, ἔχον στρατὸν μόνιμον, εὐκόλως διὰ στρατολογίας καταρτιζόμενον κατὰ τὴν συγγένουσαν ἀνάγκην, ἡσυχάζον καὶ κἀτο-

χον τῆς στρατιωτικῆς τάξεως καὶ τῆς πολειμικῆς τέχνης, δὲν ἠδύνατο νὰ υποχωρήσῃ εἰς τὰ ἀτάκτως ἐρρημύζοντα στίφη, ἐν πρώτῳ δὲν παρερθεῖτο ὁ στρατιώτης στερεούμενος τοῦ γενναίου καὶ ἀκαταμυχῆτου φρονήματος, τὸ ὅποιον ἐκ μόνου τοῦ αἰσθήματος τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τῆς τιμῆς ἐκπαύσει.

Ὀλίγα τινα περὶ τοῦ στρατοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους πείθουν ἡμᾶς, ὅτι ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως προήλθεν ὁ διέστροφος, οὐχὶ δὲ ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ὑπεροχῆς τῶν βαρβάρων.

Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ὁ στρατὸς συνέκειτο ἐκ τῶν ἐξῆς στοιχείων· ἐπὶ τῶν μεθορίων ὑπῆρχον στρατιωτικαὶ ἀποικίαι· οἱ ἀποτελούμενοι τὰ σώματα ταῦτα ἐνασχολοῦντο εἰς τὴν γεωργίαν τῶν ἐν τοῖς μεθορίοις κτημάτων ὡς ἰδίῳν, καὶ ἦσαν ὑπόχρεοι αὐτοὶ καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν δικνευθῆναι εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν (α). Ὁ μὲν ἐπὶ τῶν μεθορίων στρατὸς ἐλαμβάνετο ἐκ τῶν ἐπαρχιωτῶν, ἀλλ' ἦσαν δεκτοὶ καὶ βάρβαροι, εἴτε ἐθελονταί, εἴτε ὑπὸ καταγκλήσει, καὶ αὐτῶν ὁ ἀριθμὸς κῆξησε προϊόντος τοῦ χρόνου (β). Ἰππάρχον δὲ καὶ συμμαχικαὶ στρατοὶ, οἱ λεγόμενοι σιρδάριται (γ).

Ἐπὶ τέλους ὁ Μ. Κωνσταντίνος κατήργησε τοὺς

(α) L. 1, 2, 3. C. de Inad. Him (11, 39). Bez. DE. στ. 3.

(β) Ζώσιμος, Β' 13, Α' 20, 24, 56—58.

(γ) L. 45 C. Th. de Inon (7, 43)

Πραιτωριανούς, συστήσας σωματοφυλακὴν ἐκ πεζοῦ καὶ ἵππικου, τοὺς δομοστέλικους (α).

Πλὴν τῶν κατὰ κληρονομίαν στρατιωτικῶν, οἱ στρατευόμενοι ἐλαμβάνοντο εἴτε δι' ἐκούσιας κατατάξεως, εἴτε διὰ στρατολογίας. Ἡ στρατολογία ὅμως δὲν ἐνθρονεῖτο ἀμέσως, ἀλλ' ὡς φόρον ἐδίδον τοὺς στρατευόμενοι οἱ Συγγλητικοί, οἱ ἀνώτεροι ἐν ὑπουργήμασι, καὶ οἱ κτηματῖαι, οἱ δὲ μικροὶ ἐξ αὐτῶν κατὰ ομάδας ὠρισμένας ἀνὰ ἓνα στρατευόμενον (β). Καθόσον οἱ δούλοι ἦσαν ἀπαράδεκτοι εἰς τὸν στρατὸν (γ), κατὰ φυσικὸν λόγον οἱ κτηματῖαι ἐδίδον τοὺς ἐναπογράφους (δ). Ὁ τρόπος οὗτος τῆς στρατολογίας, μὴ ἐμπνέων εἰς τὸν στρατιώτην τὸ αἰσθημα, ἔτι ἀμέσως ὑπηρετεῖ τὴν πατριδα, ἐνῶ ὑπετάσσεται ἀπλῶς εἰς τὴν ἀνωτέραν θέλησιν τοῦ ἐξουσιάζοντος αὐτὸν διὰ τοῦ κτήματος, ἡ ἐξαιρουμένου διὰ τὴν ἐκπληρώσῃ τὸν παρ' ἄλλου ὀφειλόμενον φόρον, ἦτον ἐπόμενον, ἔτι ἐμελλε ν' ἀπαρτίσῃ τὸν στρατὸν ἐκ τῶν οὐτιδανωτέρων, καὶ νὰ συντελέσῃ τὰ μέγιστα εἰς τὴν προΐουσαν παραφορὰν (ε).

Οἱ στρατιῶται ἐλάμβανον ὠρισμένας τρόφας (annona) ἢ ἀντ' αὐτῶν χρήματα, καὶ πρὸς χορήγησιν αὐτῶν ἐγένοντο αἱ συνωναί, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἐρρήθη. Οἱ πολῖται ἐχρεώσονται εἰς αὐτοὺς ἀπλῶς κατοικίαν, μετὰ τὸν (metatum), οὐδεμίαν ὅμως ἄλλην χορήγησιν (salgatum) (ς).

Οἱ ἀπίστοι ἐξήλεγχον τὴν διαχείρισιν τῆς τροφοδοσίας τοῦ στρατοῦ, ἐν γένει δὲ διὰ τῆς εἰς τὸν στρατὸν κατατάξεως οὐδεὶς ἀπέφευγε τὰ ἐπιχειρήματα εἰς αὐτὸν λειτουργήματα (ζ).

Ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τῆς συγκροτήσεως τοῦ στρατοῦ διήρκεσε μέχρι τέλους, ἔχομεν αὐτὰς τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων τὰς διατάξεις πρὸς μαρτυρίαν. Οὕτω ἡ περὶ προτιμῆσεως τοῦ Ῥωμανοῦ β' Νεαρά στήριζεται εἰς τὸν λόγον τῆς στρατιωτικῆς λειτουργίας, ὡς γινόμενης παρὰ τῶν δημοτῶν, τοῦτέστι τῶν μικρῶν κτηματιῶν, ὁμοῦ διδόντων ἓνα ἀνδρα.

Ἰδού λοιπὸν καὶ ἕτερος φόρος ἐπιβαρύνων τὰ κτήματα. Αὐτοῦ τοῦ εἶδους ὅμως ὁ βαρύτερος ἦτον ὁ τῶν στρατιωτικῶν κτημάτων, διότι προϊόντος τοῦ χρόνου ἐπεστράφη εἰς τοὺς ἐκ στρατιωτικῆς ἀποικίας διὰ χρημάτων νὰ εξαγοράσων τὴν προσωπικὴν ὑπηρεσίαν ἐν τῷ στρατῷ.

Ὁ Ῥωμανὸς ὁ Γέρων κρῶτος ἀπηγόρευσε τὴν ἐκποίησιν τοσούτου μέρους στρατιωτικῶν κτημάτων, ὅσον δύναται νὰ ἔχῃ πρόσδον ἀρκούσαν πρὸς διατήρησιν στρατευομένου (Νεαρά β', κεφ. γ'). Ἐτι γενικώτερον ἐθέσπισεν ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέν-

νητος, ὅτι οἱ στρατιωτικοὶ δὲν ἐκποιοῦν τὰ ἐν τοῖς στρατιωτικαῖς κώδικι ἀπογεγραμμένα, ἀλλὰ μόνον τὰ ἰδιοπεριόριστα καὶ εἰς τὴν στρατείαν ἀκαταδούλωτα, ὅταν τὰ ὑπολειπόμενα παρέχουν πρόσδον 4 λιτρῶν (α) διὰ τοὺς ἵππους καὶ δύο διὰ τοὺς πλωτῆρους. Ὁ αὐτοκράτωρ προβλέπει καὶ περὶ τῆς ὑπισθενεργου ἰσχύος τῆς διατάξεως καὶ πείθεται ὅτι δι' αὐτῆς μέλλει νὰ ἐξασφαλισθῇ τὸ κινδυνεῦον κράτος, καὶ μάλιστα διὰ τὴν περιστάσιν ἢ πλεονεξία τῶν χορηγούντων ἐπὶ δώροις ἀστρατείας στρατιῶν, περὶ ὧν λέγει, ὅτι εἶναι ὄνιοι, ἀμελεῖς, ἀπάλομοι, μωρητῶν ἀγενέστεροι καὶ λυκῶν ἀρκατικώτεροι (Νεαρά 8).

Ἐπὶ τῶν αὐτῶν βάσεων διακελεύει καὶ ὁ νεώτερος Ῥωμανὸς (Νεαρά 10) καὶ ὁ Φωκάς περὶ τῶν ἐν Ἀρμενίᾳ στρατιωτοτοπιῶν (Νεαρά 18) καὶ ἐν γένει αὐξάνει ἐπὶ τῶν κλιβαροφόρων καὶ ἐπιλωρικοφόρων τὴν ἀπαιτούμενην πρόσδον τοῦ ἀναπαλλοτριωτοῦ μέρους αὐτῶν μέχρι 16 λιτρῶν (Νεαρά 22).

Δὲν ἀνεμίχθημεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐμμέσων φόρων, λιμενικῶν, πλωτικῶν, ἐμπορίου καὶ ἐν γένει τῆς καταναλώσεως, διότι δὲν συμβάλλουν εἰς τὸ θέμα, περὶ οὗ ἐνασχολούμεθα. Ἐπίσης ἀπέχουμεν νὰ ἐξετάσωμεν τοὺς δημοτικὸς φόρους πρὸς διατήρησιν ὑδραγωγείων, κοινωτικῶν ὁδῶν καὶ ἄλλων ἔργων (Νεαρά Ἰουστινιανοῦ 128 κεφ. 1στ'), ἢ τὰ ὑπὲρ τοῦ κλήρου τελούμενα (Νεαρά Ἰσακίου Κομνηνοῦ).

Περιοριζόμενοι ὅμως εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐγκλητικῶν φόρων, διὰ νὰ γνωρίσωμεν ποῖα ὑπῆρξεν ἡ πίσις ἐπὶ τῆς οὐσιωδεστέρας τῆς κοινωνίας τάξεως, τῆς γεωργικῆς, παρετηρήσαμεν, ὅτι συνεπορεύοντο ὁ καθαρὸς ἐγκλητικὸς φόρος, καὶ ὁ ἐνεκα τῆς στρατολογίας. Ἦδη ἐπάγομεν τὰς ἀναμφιλέκτους ἀποδείξεις, ὅτι ὁ αὐτὸς τρόπος τῆς ἐπιβολῆς καὶ εἰσπράξεως τοῦ ἐγκλητικῶν φόρου διατηρήθη μέχρι τέλους.

Ἐν *Περί* ΙΕ' β' εὐρίσκομεν, ὅτι ἡγήθη ἀμφισβήτησις περὶ κτήματος, ἂν ἦτον ἰδιόκτητον τῆς μονῆς, ἢ κοινὸν μετὰ τῶν χωρικῶν (ἀνακοινωνασιν εἰς τὸ χωρίον τῶν βυζαντινῶν), ὅτε δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ τῆς μονῆς, ἐνόσω καὶ νήπιον περιελείπετο ἐν τῷ χωρίῳ. Πρὸς βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας ἀνέτρεξαν εἰς τὸν ἰσοκώδικα τοῦ χωρίου, τοῦτέστι εἰς τὸ ἀντίγραφον (ἴσον) τοῦ φορολογικοῦ βιβλίου (κώδικος), ἐν ᾧ ἐσημειούντο παρὰ τίνος κατ' ἔτος καταβάλετο τὸ τέλοςμα' ἢ δὲ σημειώσις αὐτῆ τοῦ τελέματός ἐκάστου κτήματος ἐλέγετο ἀκρόστιχον. Ἐν τῷ στίχῳ τοῦ κτήματος ἦτο λοιπὸν ἀπαξ γεγραμμένον *ἐτέλεσε Δαυὶδ ἡ γροῦμενος*. Ἀλλὰ πλείονος ἐρεύνης γινόμενης εὐρέθησαν ἄλλων ἐτῶν ἐκστίχα φέροντα ἀπλῶς *ἐτέλεσε Δαυὶδ*, ἐξ οὗ προέκυπτεν ὅτι, ἐν τῷ χωρίῳ πολλοὶ ὑπῆρχον Δαυὶδ,

(α) Ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἡ λίτρα χρυσοῦ κατὰ Isambert Hist. de Just. σ. LXXVIII ἠδύνατο δρασθ. 1232, ἐποῦ αἱ 4 λίτραι 1928. Ἡ Ῥωμ. λίτρα συνίστατο ἐκ 12 οὐγκιῶν, ὧν ἑκάστη ἐκ 24 γραμμ. ἦτοι ὁμοῦ ἐκ γραμμ. 288, ἀλλὰ κατὰ τὸ δικαστικὸν σύστημα τῶν ἑλλῶν εἶλας γραμμ. 323.

(α) Ζώσιμος Β'. 17. L. 1—5. C. de dom (12, 17). Βάα. ΤΣ'. κ'. 4—5.
(β) L. 7. C. Th. de tirra (7, 13).
(γ) L. 8. C. Th. eot. L. 6, 7. C. qui mil (12, 34). D. NZ'. 4 43, 44.
(δ) Savigny Zeitschr VI σ. 291,
(ε) Vegetius de re mil I σ. 7.
(ς) L. 1, C. de salg. (12, 42). Νεαρά 130.
(ζ) L. 2. C. qui milit (12, 34). D. NZ'. 4. 36.

καὶ κατὰ λάθος ἀπαξ προσετέθη τὸ ἡγροῦμενος, τὸ ὅποιον ὅμως ἀνεκάλυψαν οἱ ἰσοκωδικαριοὶ καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἀπέβαλον.

Ἄλλην μαρτυρίαν ἔχομεν τὴν Νεαράν 29 κεφ. β', Βασιλείου Πορφυρογενήτου λέγοντος, ὅτι περὶ δηλώσεως ὁρίων τῶν κτημάτων (περιορισμῶν) δὲν ἀποτελοῦν ἀπόδειξιν οὔτε αὐτὰ τὰ χρυσοβούλλα, ἐν οἷς δὲν ἐκτίθενται τὰ ὅρια ἐν γνώσει τοῦ βασιλέως, ἐάν ὅμως οἱ τοιοῦτοι περιορισμοὶ ὑπάρχουν ἐν τοῖς τοῦ γενικοῦ σεκρέτου κώδικεσι παρέχουν πίστιν.

Τὸ γενικὸν σεκρέτον ἦτο τὸ γενικὸν λογιστήριον, τὸ διαγράφον τὸ σύνολον τῶν ἐγκλητικῶν φόρων, καὶ τὸ εἰς ἐκαστον κτήμα ἐπιβάλλον' εἶχεν ἄρα τὸν κώδικα ὧν τῶν κτημάτων καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ εἰσπερῆντο τὰ τέλεσματα, ὅπως εἶδομεν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ.

Ἐἰς εἰρημὴν καὶ ἄλλοτε τὸ σύστημα τοῦτο γενικῆς τῶν κτημάτων ἀπογραφῆς πρὸς ἐπιβολὴν τοῦ φόρου κατ' ἐκαστὸν εἶναι μὲν ὁ ἦτον ἐπαχθὲς τρόπος πρὸς βεβαίωσιν τοῦ ὀφειλόμενου φόρου, ἀνευ ἄλλης πολυπλοκῆς ἐργασίας, καὶ τὴν εἰσπράξιν βραδυνούσης, καὶ ἀμφισβήτησιν ἐπαγωγούσης πάντοτε λυομένην πρὸς βλάβην τοῦ φορολογουμένου. Ἀλλὰ τὸ σύστημα τοῦτο μετατρέπεται εἰς ἀρῶν ἀδικίαν ἐπὶ κατατροπῇ τοῦ ἰδιοκτήτου καὶ τέλος ἐπὶ ἐγκαταλείψει τοῦ κτήματος· ἀνευ τῆς περιοδικῆς ἀναθεωρήσεως, τὴν ὅποιαν ἄλλοτε εἶδομεν γινόμενην ἀνὰ πᾶσαν δεκαπενταετίαν τοῦλάχιστον.

Περὶ τοιαύτης ἀναθεωρήσεως εἶδομεν σιωπῶντα τὸν Ἰουστινιανόν, ἐκ τούτου συμπεραίνοντες, ὅτι περὶ αὐτῆς οὐδὲν διέταξε καταφεύγων εἰς τὴν μέθοδον τῆς ἐπιβολῆς, δι' ἧς τὸ καταλιμπανόμενον κτήμα τελευταῖον ἐδίδοτο εἰς τοὺς διὰ τὴν εἰσπράξιν τοῦ φόρου ὑπευθύνους.

Ὅτι ὅμως ἡ περιοδικὴ ἀναθεωρήσις ἐπὶ βυζαντινῶν ἐξέλιπεν ὅπως συμπεραίνοντες πρὸ πάντων ἐκ τῆς σιωπῆς αὐτῶν περὶ τούτου, ἰδίως δὲ ἐκ τῆς ἀγνοίας τοῦ πολυμαθοῦς Κωνσταντίνου Πορφυρογενήτου περὶ τῆς ἐνοίας τῆς Ἰνδικτιῶνος, ἐπιχαλουμένου τὸν Ἰαύχιον· « Ἰνδικτιῶν τοῦτέστι ἰνακτιῶν, ἢ ἡ περὶ τὸ Ἀκτιον νίκη' διὰ τοῦτο ἀρχεται μὲν ἰνδικτιῶν ἀπὸ πρώτης καὶ καταλήγει μέχρι τῆς 13, καὶ πάλιν ὑποστρέφει καὶ ἀρχεται ἀπὸ πρώτης, διὰ τὸ τὸν Ἀντώνιον συνάρχοντα γενέσθαι ἀγού· σὺν τῷ Καίσαρι μέχρι τοῦ 13 χρόνου· μετὰ δὲ ταῦτα μόνος ἐκράτησεν Ἀγούστος. » Ἦτον ἀδύνατον ν' ἀγνοῦται ἡ αἰτία τῆς δεκαπενταετούς περιόδου, ἀν' ἀνεπίστατο ἡ περιοδικὴ ἀναθεωρήσις τῶν φορολογικῶν ἐγγραφῶν. Ἐν τῷ κυκλίῳ τοῦτο ἐτυμολογικῶν καὶ ἱστορικῶν ληρημάτων ὑποφάνισται ἐν τοῖς αὐτοῖς ὁ Ἀγούστος ὡς δημιουργὸς τοῦ συστήματος τούτου κατὰ τὴν ἐπικρατούσαν παράδοσιν, διότι πρῶτος διέταξε γενικὰς ἀπογραφὰς διὰ τὴν εἰσπράξιν τοῦ ὁμοιομορφοῦ καθ' ἑλὴν τὴν ἐπικρατείαν φορολογίας τρόπου.

Ἡ αὐτὸς οὗτος ὁ Κωνσταντῖνος συγγράφας τὸν βίον τοῦ Βασιλείου, ἢ ἄλλοις τις, διηγεῖται ὅτι ὁ

ἐπ' αὐτοῦ ἄρχων τοῦ γενικοῦ σεκρέτου ἐξήγησε νὰ γίνῃ ἀναθεωρήσις δι' ἐποπτῶν καὶ ἐξισωτῶν πρὸς αὐξήσιν τῶν εἰσφορῶν. Ὁ Βασιλεὺς ἀπήγγησεν, ὅτι μόνος ὁ αὐτοκράτωρ ἦτον εἰς τοιοῦτον ἔργον ἀξιόχρεως, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξέλθῃ πρὸς τοῦτο, ἀπαιτεῖ νὰ σταλοῦν οἱ δύο τῆς πολιτείας μάγιστροι. Καὶ αὐτοὶ ὅμως ἀντέταξαν τὸ βαλὺ γῆρας, ὥστε καθ' ἑλὴν τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ Βασιλείου δὲν ἐγένετο ἐποπτεία καὶ ἐξίσωσις, ὅπως ἐπὶ πλείστοις χρόνοις πρὸ αὐτοῦ (α).

Ὅτε ἡ ἐπιβολὴ δὲν ἤρκεσεν ἐντοῦτοις πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ταμείου περὶ εἰσπράξεως τῶν φόρων τῶν καταλιμπανόμενων διὰ τὸ ἀνίσουν καὶ ὑπεροχίαν αὐτῶν βάραις κτημάτων.

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀέων (6) καθήργησε τὴν δημοτικὴν διοίκησιν, μὴ ὑπάρχουσιν πλέον πρὸ πολλοῦ ἐν τοῖς πράγμασι, διότι ἦτον ἡ βαρύτερα καταδικη ἢ ἰδιότης τοῦ βουλευτοῦ (δημοτικῶν συμβούλου) ἐπὶ τέλους ὑπευθύνου δι' ὅλας τὰς καθυστερήσεις.

Ἐτι ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ μνημονεῖται ὁ Προκόπιος (ἀνεκδ. ΚΓ'. ζ') τὰς λεγομένας διαγραφὰς, δι' ὧν οἱ γείτονες ἦσαν ὑπεύθυνοι διὰ τοὺς φόρους τῶν ἀπολωλότων τὴν ἰδίαν μοῖραν (γ).

Ἀλλὰ φαίνεται, ὅτι ἐκτοτε δὲν ἐφηρμόθη, μετὰ τοῦ Νικηφόρου, ὁ ἀπὸ Γενικοῦ Λογοθέτου κρατήσεως τοῦ θρόνου ἐν ἔτει 802, ἐπανέφερε τὴν διατάξιν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἀλληλεγγύου χάριν τῆς στρατείας. Οἱ ὁμοῦχοι τοῦτέστιν ὄφειλον νὰ ἐξοπλιζοῦν τοὺς πτωχοὺς παρέχοντες καὶ τὴ νομισματικὰ εἰς τὸ δημόσιον καὶ ταῦτα ἀλληλεγγύως (δ).

Ἀλλὰ περαιτέρω προέβη ὁ Βασιλεὺς Πορφυρογενήτης περὶ τὸ 1000 ἔτος (ε)· « Τὰς τῶν ἀπολωλότων ταπεινῶν συντελείας εἰσπράττεσθαι ἐκ τῶν δυνατῶν, τοῦτο δ' ἐκλήθη ἀλληλεγγύον. »

Εἶναι δυσχερὲς νὰ εἰπωμεν, ποῖα ἦτον ἡ ἐκτασις αὐτῆς τῆς διατάξεως. Διὰ τῆς ἀλληλεγγύης ταύτης βεβαίως ἀνετρέπετο ἡ περὶ προτιμῆσεως τοῦ Ῥωμανοῦ, ὑπὲρ τῶν ταπεινῶν καὶ πενήτων εἰσαχθεῖσα, ὥστε, ἐνόσω ὑπάρχουν δημοτελεῖς ἢ παρακείμενοι, νὰ μὴ δύναται νὰ ἐπιβάλων οἱ δυνατοὶ ἀποκτώντες τὰ κτήματα αὐτῶν.

ἴσως διεσπάτο καὶ ὁ σύνδεσμος τῶν μητροκομιτῶν, ὥστε οἱ δυνατοὶ ἀντ' αὐτῶν, ὡς ἀπόρων, κατέβαλον τοὺς φόρους καὶ διὰ τῆς καταβολῆς ταύτης ἐγένοντο κύριοι τοῦ χωρίου.

Ἀλλὰ τὸ ἀλληλεγγύον τοῦτο δὲν ἦτον ἐκούσιον, οὔτε κατὰ τὸ μέτρον τῆς πλεονεξίας αὐτῶν οἱ δυνατοὶ ἐλάμβανον τὰς γαίας τῶν ἀπολωλότων ταπεινῶν, ἀλλ' ἠναγκάζοντο εἰς τοῦτο, ὥστε ὅλοι οἱ φοροῖ, ὅσοι ἦσαν ἐγγεγραμμένοι ἐν τοῖς δημοσίοις βιβλίοις, ἐξάπαντος νὰ εἰσπραχθῶν.

Δὲν δύναμεθα βεβαίως νὰ πιστώσωμεν τὸ ὑπεροχικὸν ποσὸν τῶν 20 μυριάδων ταλάντων, ὅσα

(α) Ἱστορικὴ δειγματοῦ τοῦ βίου Βασιλείου 99.
(β) Νεαρά 46. 17.
(γ) Ἰουστ. Νεαρά 128 κεφ. ΣΤ'.
(δ) Θεοφάνης Χρονογρ. ἐτ. 6309.
(ε) Γλυκῆς Α' σ. 378. Ζωναρᾶς Β' σ. 224.

ὁ Ζωναρῆς (B' σ. 225) λέγει, ὅτι ὁ Βασίλειος ἀπειθαύρατος, δηλαδὴ 15 χιλιάδων ἑκατομμυρίων δραχμῶν, ὡςτε δὲν ὑπῆρχε τόπος ἐν τῷ ταμιεῖο πρὸς φύλαξιν τοῦ χρυσοῦ α καὶ ὑπὸ γῆν λοιπὰ ἔθνη ἢ σάβρασαν ἑλικας ὀρθῶς λαδυρινθώδεις. ἢ Πιστεύομεν ὅμως, ὅτι καὶ ὑπὲρ τῶν ἀπολωλότων πενήτων, πάλιν ὑποδουλομένων καὶ ὑπὲρ τῶν ὑπερόγκως βαρυνομένων δυνατῶν διὰ τοῦ ἀλληλεγγύου φόρου ὁ Πατριάρχης Σέργιος κατελιπῆρε τὸν Βουλγαροκτόνον νὰ καταργήσῃ τὸ ἀλληλέγγυον. Ὁ Αὐτοκράτωρ ὑπεσχέθη, νὰ εἰσακούσῃ τὴν δέσπιν, ἂν κατατροπώσῃ τοὺς Βουλγάρους, ἀλλὰ, καὶ τοὶ ἐπανελθόντες νικηταί, δὲν ἐτήρησαν τὴν ὑπόσχεσιν (α).

Οὕτε ὁ διάδοχος αὐτοῦ Κωνσταντῖνος Η' ἠδύκῃσεν νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν κοινὴν εὐχὴν, καὶ αὐτὸς ὑποσχόμενος, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὁ Ῥωμανὸς Ἀργυρὸς συγκρατεῖται καὶ ἐκτοτε ἀπεβρίζωθαι τὸ ἀλληλέγγυον (β), ὡς φρονοῦν οἱ Βυζαντινοί.

Ἀλλὰ τὸ σύστημα τῶν μητροκομιῶν περιεῖχε πάντοτε τὸ ἀλληλέγγυον μεταξὺ συγχωριῶν, διότι μεχριστὸ περιελεῖπετο ὁ τελευταῖος χωρικός, οὐδεὶς ξένος ἠδύνατο ν' ἀποκτήσῃ γῆν ἐντὸς τοῦ χωρίου, ἀρα αὐτὸς ὁ περιλειπόμενος ἦτον ὀφειλέτης τοῦ ἑλοῦ φόρου. Ὅτε ὅμως καὶ αὐτὸς ἐξέλειπεν, ἢ γῆ ἐγένετο ἐξαλειμματική.

Φαίνεται λοιπὸν, ὅτι αὐτὴ ἡ ἀπέραντος ἑκτασις τῆς ἐρημίας καὶ τὸ μέγα ποσὸν γαιῶν ἐξαλειμματικῶν, ὡστε δὲν εὑρίσκατο πλέον ὁ ὀφειλέτης τοῦ φόρου, ὑπῆρχεν ἢ αἰτία τοῦ εἰσαχθέντος παρὰ τοῦ Βασιλείου ἀλληλεγγύου.

Ἀλλὰ καὶ οἱ μυθώδεις θησαυροί, ὅσους διὰ τοιοῦτον καταθλιπτικὸν τρόπον ἐξεβίασεν ὁ Βασίλειος, δὲν ἐπῆρκεσαν, διότι ὁ Κωνσταντῖνος Η', μετ' αὐτὸν τρία μόνον ἐτητῆς βασιλείας καταργησάντων, εἰσέπραξε καὶ τῶν ἐτῶν τούτων τὰς δασμοφορίας καὶ δύο πρὸ αὐτοῦ καθυστερούμενας, ὁμοῦ πέντε (γ).

Ὁ διάδοχος τοῦ Ῥωμανὸς Ἀργυροπούλου κατ' ἀρχὰς ἐφάνη ἐπιεικής καὶ τὸ ἀλληλέγγυον ἀποβρίζωσας καὶ τοὺς διὰ δημοσίᾳ χρῆθι κατεργημένους ἀπολύσας, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀποτυχῶν εἰς τὰς ἐκστρατείας ἐξήτησε ν' ἀνακτήσῃ, ὅσα ἀφῆκε, μεταβαλὼν διάθεσιν καὶ ἀντὶ κρατούντος ἐγενε πράκτωρ, παῖδας πατέρων γενηρακότα χρῆα πραττόμενος (δ). Ἐντεῦθεν πολλοὶ ἀπηλαύνοντο τῶν πατρῶων οἰκῶν καὶ ἀγρῶν καὶ ἐκ πλουσίων ἐγένοντο πένητες.

Τὸ περιεργώτερον μνημεῖον, ἐξ οὗ μακθάνομεν ὅτι τὸ αὐτὸ φορολογικὸν σύστημα τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐπέφερε τὰ θλιβερά ἀποτελέσματα, περὶ ὧν οὐδεμίᾳ ὑπάρχει ἀμφιβολία, παρέχει ὁ Ἀλέξιος Κομνηνός.

(α) Γλυκῆς Δ'. σ. 579.
 (β) Ὁ Γλυκῆς αὐτ. σ. 581 ἀποδίδει τὴν κατάργησιν εἰς τὸν Κωνσταντῖνον, ἀλλ' ὁ Κεδρηνὸς Β' σ. 486 φαίνεται ἀκριβεστέρως. Ὅρα καὶ Ζωναρῆς Β' σ. 229.
 (γ) Κεδρηνὸς Β'. σ. 484. Γλυκῆς Δ' σ. 580. Ζωναρῆς Β'. σ. 228.
 (δ) Ζωναρ. Β'. σ. 229

Οὗτος ἰτενοχωρούμενος καὶ εὐρῶν τὸ νόμισμα κεκλιθῆναι ὑπὸ τῶν πρὸ αὐτοῦ, μετεχειρίζετο μὲν χάλκινον πρὸς τὰ τῆς βασιλείας ἀναλώματα, τοὺς δὲ φόρους εἰσέπραττε διὰ χρυσαίου δοκίμου, ἢ ἡμιχρυσοῦ, ἢ ἐν ἀνάγκῃ καὶ χαλκοῦ (β). Ἐπὶ κατὰ τὰ Βασιλικά (ΝΣΤ'. Ε' 15) εὑρίσκομεν ὅτι ἡ λίτρα, ὡς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, εἶχεν 72 νομίσματα, τὸ δὲ νόμισμα ἠδύνατο 12 ἀργυρὰ μιλλιάρησια. Ἀλλὰ ἐπὶ Κομνηνοῦ (ἐν ἔτει 1094) παραφθάρην ἠδύνατο μόνον 4. Ἐγένετο ἐπομένως ἀνάγκη νὰ συμμορφωθῇ ὁ περὶ εἰσπράξεως φόρων λογιστικὸς τύπος (λογαρικὸς) πρὸς τὴν νέαν ἀξίαν τοῦ χρυσοῦ νομίσματος. Ἀφοῦ πολλὰ συνέστησαν καταχρήσεις καὶ πολλοὶ ἀπρητήθησαν ἀνώτερον ποσὸν τοῦ ὀφειλομένου, ὁ Αὐτοκράτωρ, ἐν τῇ δικαιοσύνη αὐτοῦ, τὰ μὲν κατὰ πλεονασμὸν ληρθέντα διατάττει νὰ δοθῶν εἰς τὸ ταμιεῖον, κατ' αἰτήσιν δὲ τῶν ὑπολόγων ἐκδίδει τὸν νέον λογιστικὸν τρόπον διὰ τὸ μέλλον.

Τοιουτοτρόπως διεσώθησαν ἀμφότεροι οἱ λογιστικοὶ τύποι, ὅτε παλαιὸς καὶ ὁ νέος, καθ' ὃν εἰς τὸ ἐξῆς διετάχθη ἢ τοῦ φόρου εἰσπράξις (β).

Ἡς σεκρητικαὶ ὑπογράφονται ὁ γενικός, ὁ λογαριαστικὸς τοῦ σεκρέτου τοῦ γενικοῦ, καὶ τέσσαρες νοτάριοι τοῦ βασιλικῦ σεκρέτου. Αὐτοὶ ἄρα ἀπετέλουν τὸ γενικὸν λογιστήριον, ἴσον δὲ τοῦ παρ' αὐτῶν ὑπογεγραμμένου ἐγγράφου, ἐπικυρωθὲν παρὰ τοῦ κριτοῦ τοῦ βήλου, παρακατετέθη εἰς τὸ θολωτὸν ὄνατον τοῦ μεγάλου Πλατίου, ὅπου ὑπῆρχε τὸ Ἀρχεῖον.

Τὸ γενικὸν σεκρέτον ἐδίδο τὰ ἀκρόστιχα, καθ' ἃ εἰσεπράττετο ὁ φόρος κατὰ διοικήσεις, διεστέλλοντο δὲ οἱ φορολογούμενοι εἰς χωρίας καὶ πρόσωπα. Οἱ διοικηταὶ ἦσαν ὑπεύθυνοι πρὸς τὸ γενικὸν σεκρέτον κατὰ τὸ ἀκρόστιχον, (οἱ μὲν διοικηταὶ λογαριασθῶσι καθὼς ἀπῆτησαν τὸ τῶν διοικήσεων ἀκρόστιχον), ὡστε ἦτον ἐπόμενον νὰ μεταχειρισθῶν πᾶν μέσον, οὐ μόνον νὰ μὴ ζημιωθῶν ἐκ τῶν καθυστερούντων, ἀλλὰ μάλιστα νὰ εἰσπράξουν πλέον τοῦ ὀφειλομένου.

Ὁ λογιστικὸς τύπος τῆς εἰσπράξεως τῶν δημοσιακῶν τελεσμάτων ἦτον ὁ α' ἐξῆς, ὅτι ἐφ' ἐκάστῳ νομίσματι ἀπαντᾶται δικέρατον μιλλιάρησιον ἢ α', ὃ ἐστὶ ιβ'' (1/12) τοῦ νομίσματος — ἐξάφολλον φάλλεις στ'. ὃ ἐστὶ νομίσματος μδ' (1/48) ἢ συνήθεια μιλλιάρησιον α', ὃ ἐστὶ ιβ''. (1/12) τοῦ νομίσματος — καὶ ἐλατικὸν φάλλεις ιβ''. ὃ ἐστὶ νομίσματος κδ''. (1/24) ».

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ τύπου τούτου κατ' ὅλα τὰ ἐν αὐτῷ στοιχεῖα ἐκτίθεται διὰ τινάκων.

Πρῶτον στοιχεῖον εἶναι ὁ ἀρχικὸς φόρος, ὃν φέρει τὸ ἀκρόστιχον, καὶ αὐτὸς δύναται νὰ ἴσται ἐλαττον χρυσοῦ νομίσματος. Περὶ τούτου διαλαμβάνει ὁ πρῶτος πίναξ, καθ' ὃν ἀπλῶς κανονίζεται ἡ νομισματικὴ διατήρησις. Ἐπὶ τῇ βᾶσει, ὅτι τὸ χρυ-

(α) Αὐτόν σ. 298.
 (β) Σουλ. Δ' Νικαῖα 34. Ἐκδ. Ζαχαρίου.

σοῦν νόμισμα ἠδύνατο 12 μιλλιάρησια, ἕκαστον δὲ τούτων 24 φάλλεις, ὁ ὀφειλέτης φόρων 1/48 χρυσοῦ νομίσματος ἀποδίδων 6 φάλλεις ἡλευθεροῦτο τοῦ χρέους κατὰ τὴν ἀρχαίαν διατήρησιν, ὁ δὲ ὀφειλέτης 1/4 χρυσοῦ νομίσματος διὰ 3 μιλλιάρησιον, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἐἰς τὸ ἀρχικὸν ποσὸν τοῦ φόρου, τὸ ὅποιον, ὡς ἀμετάσπαστον καὶ ἀναλλοίωτον, δὲν ἐπεξηγεῖται ἰδίως, προτετίθετο δικέρατον (centime additionnel) ἀνὰ πᾶν νόμισμα. Κατὰ τὴν προσθήκην τοῦ δικεράτου ὁ ὀφειλέτης 1/48 τοῦ νομίσματος ἐχρεώσται μίαν φάλλιν, καὶ ὁ ὀφειλέτης 1/4, 6 φάλλεις καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἀλλὰ καὶ μεταγενεστέρᾳ ἐπῆλθε προσθήκη, πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι τὰ βιβλία τοῦ φόρου δὲν μετεβλάλλοντο, ἀλλ' ἡ ἀξίσις ἐγένετο διὰ προσθήκῃς ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου ποσοῦ. Ἡ προσθήκη αὐτὴ ἦτον ἐνὸς ἐξαφάλλου ἐπὶ ποσῶν ὑπερβαίνοντων 2/3 τοῦ νομίσματος. Ἄλλος πίναξ περιεῖχε τὴν λογιστικὴν διεσώθησιν τῆς προσθήκῃς τοῦ δικερατοῦ ἐξαφάλλου. Κατ' αὐτὴν ὁ ὀφειλέτης 2/3 νομίσματος προσθέτει δικέρατον 16 φάλλεις καὶ ἐξάφολλον 6, ὁ ὀφειλέτης 1 νομίσμα. δικέρατον 4 μιλλιάρησιον καὶ ἐξάφ. 6 φάλλεις, ὁ 2 νομισμ. δικέρατον 2 μιλλιάρ. ἐξάφολλον 12 φάλλεις, — 3 νομ. δικέρ. 3 μιλλιάρ. ἐξάφολλον 18 φάλλεις καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἀλλ' ὁ φορολογούμενος ἐχρεώσται ἄσπον ἐνεστὶ νὰ εἰσκομίσῃ ἀκέραιον χρυσοῦν νόμισμα διὰ τὴν ὀφείλειαν τοῦ ταμιεῖου, λαμβάνων κατ' ἀντιστάσιν τὴν πλεονάζον εἰς μικρὰ νομίσματα, καὶ ὁ αὐτὸς πίναξ μέχρι τῶν κλασμάτων περιλαμβάνει καὶ τὴν πράξιν ταύτην. Ἐπέκεινα ὅμως τοῦ ἀρχικοῦ χρέους 2 νομισμάτων ἀπλῶς περιορίζεται εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τῆς προσθήκῃς τοῦ δικερατοῦ ἐξαφάλλου, καὶ φθάνει μέχρις ὀφειλέτου χιλίων νομισμάτων, ὅστις σὺν δικερατοῦ ἐξαφάλλῳ ἐδίδο 1104 νομισματα καὶ 1/8.

Καὶ ταῦτα ἐν τούτοις καταβαλὼν ὁ ὀφειλέτης φόρου δὲν ἀπηλλάσσεται. Ὁ πράκτωρ ὑπὲρ ὀφειλείας αὐτοῦ ἐλάμβανε πρῶτον ἐν μιλλιάρησιον ἐφ' ἐκάστῳ νομίσματι καὶ ἐλατικόν, ἢ πεδοκόπιον τοῦ ἔλκοντος ἀνθρώπου αὐτοῦ τὸν τελεστήν, φάλλεις 12. Ταῦτα ἄλλοτε δὲν ἐσημειούντο ἐν τῇ ἀποδείξει, ἢν ἐλάμβανεν ὁ τελεστής (ὁ φορολογούμενος), διότι ἀνήκον εἰς τὸν πράκτορα, ἀλλὰ κατόπιν καταλογίσθησαν καὶ ταῦτα ὑπὲρ τοῦ δημοσίου, καὶ ἐκτοτε ἐσημειούντο ἐν τοῖς δημοσίοις βιβλίοις.

Ἐπέκεινα ἐντούτοις τῶν 10 νομισμάτων δὲν ἐπετρέπετο νὰ προχωρήσῃ ἢ προσθήκη συνήθειας καὶ ἐλατικοῦ, μένουσα σταθερὰ ἐπὶ χρέους ὑπερβαίνοντος τὰ δικόσια νομίσματα.

Ἐπ' αὐτῶν τῶν βάσεων ἢ διὰ τῶν προσθηκῶν ἀξίσις τοῦ φόρου ἐπὶ 100 νομισμάτων ἦτο νομ. 10. 5/12, ἐπέκεινα δὲ τῶν 200 νομισμάτων ἢ προσθήκη κατὰ φυσικὸν λόγον ἠλαττούτο, ἔσον ἠδύνατο τὸ ποσόν, διὰ τὴν σταθερότητα συνήθειας καὶ ἐλατικοῦ, οὐδέποτε ὑπερβαίνοντων τὰ 10 νομίσματα, ἀλλ' εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν ἦτο κάτωτέρα τῶν 10 τοῖς 100.

Ἀλλοιωθέντος τοῦ νομίσματος πολλὰ ἠδύνατο

νὰ συμβοῦν ἄτοπα, διότι ὁ ὀφειλέτης 4 μόνον μιλλιάρησιον ἐμελλε νὰ δώσῃ ἀκέραιον νόμισμα μεθ' ὧν τῶν παρακολουθημάτων, ἕσα ἄλλοτε ἀνήκον εἰς 12 μιλλιάρησια. Ἐπὶ τούτοις λοιπὸν αἱ Αὐτοκρατορικαὶ λύσεις πρὸς περιστολὴν τῆς τοῦ διοικητοῦ εἰσχορευθείας.

Καὶ πρῶτον ὁ Αὐτοκράτωρ θεσπίζει περὶ τῶν χρεωστούντων ἐλαττον τοῦ νομίσματος, ὅτι ὁ ὀφειλέτης

1/2 νομ. δίδει μιλ.	2
1/3 " " "	1 φάλλ. 8
1/4 " " "	1 " "
1/6 " " "	— " 16
1/8 " " "	— " 12
1/12 " " "	— " 8
1/24 " " "	— " 4
1/48 " " "	— " 2

Ἐπειτα ἀποφαίνεται ὁ Αὐτοκράτωρ περὶ τῶν παρακολουθημάτων, ὡστε νὰ μὴ προβαίνου ταῦτα κατὰ τὸ παλαιόν, ἀφοῦ τῶρα ἠλαττώθη τὸ νόμισμα εἰς 4 μιλλιάρησια ἀντὶ 12, δηλ. εἰς τὸ 1/3 τῆς ἀρχικῆς ὀκλής. Ἐντούτοις δὲν ἐνόμιζε δίκαιον ὁ Αὐτοκράτωρ νὰ καταβιβάσῃ καὶ τὰ παρακολουθήματα εἰς τὸ 1/3, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ ἡμισί, ὡστε ὁ ὀφειλέτης ἐνὸς νομίσματος ἐκ 4 μιλλιάρησιον προσθέτει φάλλεις 33, ἐνῶ ἄλλοτε προσέθετε 66.

Ἡ προσθήκη αὐτὴ ἐγένετο ἐπαχθεστέρᾳ, ὡσὰν ὑπῆρχον καθυστερήσεις προγενεστέρων ἐτῶν, διότι τότε τὰ μιλλιάρησια ἐκεφαλαιούντο εἰς νομίσματα καὶ ἐφ' ἐκάστου αὐτῶν ἐγένετο ἡ προσθήκη. Οἶον ἐχρεώσται 1 νομ. καὶ 3 μιλλ. ἐτησίως καθυστερῶν ἐπὶ 2 ἐτη. Ὁμοῦ τὸ χρέος 3 νομισμάτων καὶ 1/2, διότι τὰ 4 μιλλιάρησια ἀπετέλουν ἐν νόμισμα, ἄρα ἡ προσθήκη ἐπὶ τούτων φάλλεις 115, ἐνῶ κατ' ἄλλον ὑπολογισμὸν, ἀνὰ 12 μιλλιάρησια τὸ νόμισμα ἢ προσθήκη πρὸς 66 φάλλεις, τὸ νόμισμα ἦτο φάλλεις 166.

Ἐἰς τὴν διάταξιν ταύτην ἐπιτετα προσθήκη θεβαίως μεταγενεστέρᾳ, καθότι δύο ἐκτίθενται παραδείγματα, κατὰ μὲν τὸ πρῶτον ἐπὶ τῇ βᾶσει ὅτι 16 φάλλεις ἀπετέλουν ἐν πραγματῶν νόμισμα, κατὰ δὲ τὸ δεύτερον μόνον 12 (καθὼς ἡ ἡμέρα ἐχει). Ἡ παραφθορὰ τούτῃσιν τοῦ νομίσματος φθάνει εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὡστε τοῦτο ἐκπίπτει εἰς τὸ 1/24.

Κατὰ τὸ δεύτερον παράδειγμα ὁ ἐτησίως ὀφειλῶν νομ. 1 μιλλ. 9 καὶ καθυστερῶν ἐπὶ δύο ἐτη μετὰ τῶν προσθηκῶν ἀποδίδει 56 νομ. τοῦ νέου χαράγματος.

Ἰδοὺ ὁ ὑπολογισμὸς.

1 Χρυσοῦνται — νομίσμα.	2
2 Παρακολουθ. αὐτῶν φάλλ.	66
3 Τὰ 18 μιλλιάρησια	132
4 Ἐπὶ τῶν 18 μιλλ. ἀνὰ	
α. τὸ νομ. ἦτοι νομ.	
β. 1/3 παρακολουθ.	
πρὸς 33 φάλλεις τὸ νόμισμα.	148 1/2
φάλλεις	640 1/2

Ἐἰς ἐδῶ ὁ ὑπολογισμὸς ἐχει καλῶς, ἀλλὰ ἐπὶ τῇ

βάσει τῶν 12 φύλλων τὸ τραχὺ νόμισμα φθάνει ὁ ὑπολογίζων εἰς νομίσματα

Ὁμοῦ νομ. 56

Ἄν ἐξεναντίας ὑπολογίσωμεν ὅτι τὰ 18 μιλ. ἀπετέλουν 4 1/2 καὶ 2 τ' ἀκέραια, ὁμοῦ τὰ καθυπεροούμενα νομ. 6 1/2, τὰ δὲ παρακολουθήματα κατ' αὐτὸν τὸν ὑπολογισμὸν ὁμοῦ φύλλοι 214 ἀνὰ 12 φύλλοις τὸ νόμ. ὁμοῦ νομ. ὡς ἐγγίστα 18, ἐχόμεν ἐν συνόλῳ νομ. 24 1/2.

Τοῦτο εἶναι σαφέστερον δῶγμα, ὅτι ὁ ὑπολογισμὸς οὗτος εἶναι ἔργον τῆς αἰσχροκερδέως διοικήτων, καὶ πολὺ μεταγενεστέρα προσθήκη τῆς αὐτοκράτορος διατάξεως.

Ἐπισημαστέον εἰς τὸ ἀρχικὸν θέμα ἡμῶν, ὅτι δὲν ἐγένοντο περιοδικαὶ ἀναθεωρήσεις, φρονοῦμεν ὅτι μεγάλως ὑποστρήζεται ἐκ τῆς ἀναλυθείσης ταύτης διατάξεως.

Ἡ ἀλλοίωσις τοῦ νομίσματος ἦτον ἀφορητὴ, ὡστε ν' αὐξήσων ἀναλόγως τῆς ἐλαττώσεως αὐτοῦ οἱ φόροι. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ κανονίσουν ἀνάλογον αὐξῆσιν πρὸς τὴν ἐξαχρείωσιν τοῦ νομίσματος, φορολογοῦντες πάντοτε ἐπὶ τῶν παλαιῶν σημειώσεων, ὅπως ὤριζτο ἐπὶ ἐκάστου κτήματος τὸ τελούμενον ποσόν, περιῆλλον εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν περιπλοκὴν καὶ αὐτὸ εἰς τοῦτο συνιστάμενον, πῶς διὰ τοῦ νέου χαράγματος τελεῖται τὸ ἀμετατρέπτως σημειούμενον ποσὸν ἀρχαίου χαράγματος, τοιαύτη περιπλοκὴ ἦτον ἀδύνατον νὰ συμβῇ, ἀν ἐνομοθετεῖτο κατ' ἔτος ὁ φόρος ἐπὶ τῇ βῆσει τοῦ πολιτευομένου νομίσματος.

Τὸ θέμα εἶναι λίαν σπουδαῖον, ὥστε οὐδὲν διδόμενον παραλείπομεν γρηγόριον πρὸς διασάφησιν. Τοιοῦτον παρέχει ἡ ἀυθίρετος πράξις Νικηφόρου τοῦ Γενικοῦ δημεύσαντος (εἰς τὴν βασιλικὴν κουματορίαν ἀρεσθαι) τὰ κρείττονα τῶν κτημάτων τῶν ὄφρανοτροφείων, τῶν ξενίων, γυροκομείων, ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων, καὶ ἐν τούτοις ἐπιθέσαντος τὰ τέλη αὐτῶν εἰς τὰ ἐναπομείναντα κτήματα τῶν εὐχρῶν οἰκῶν καὶ εἰς τοὺς ἐν αὐτοῖς παροίκους, ὡστε πολλῶν ἐδιπλώθησαν οἱ φόροι (α). Καὶ αὕτη μὲν μία ἐκ τῶν ἀποδιδόμενων εἰς τὴν Φαραῶν τοῦτον δέκα πληγῶν, ἀλλ' ἐν τούτοις πῶς ἠδύνατο νὰ διπλωθῶν τὰ τέλη τῶν κτημάτων, ἀν ὁ φόρος καθ' ὅλην τὴν ἐπικράτειαν ἐπέκειτο ὡς ἄλλοτε, κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀγούστου, ἰσομέτρως, ἀνὰ ἴσον ποσὸν ἐκάστη ζευγοκεφαλὴ (jugum). Ὅτε ἤμως ὁ φόρος δὲν παρεκλόυθη τὴν ἐκτασιν τῆς γῆς ἀλλ' ἐπέκειτο πάγιος ἐπὶ ἐκάστου κτήματος (ὡς ἰδιοσυστάτου) κατὰ τὰς ἀνάκθεν σημειώσεις, κάλλιστα ἐνοοῦμεν, πῶς μετηνέχθησαν εἰς τὰ ἐναπομείναντα κτήματα τῶν εὐχρῶν οἰκῶν οἱ φόροι τῶν δημευθέντων ὡς πάγιος.

Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται προσέτι, διατί εἰσῆχθησαν διατάξεις παρεμβάλλουσαι πρόσκομμα εἰς τὴν ἐκποίησιν κλασματικῶν γαιῶν, τούτέστι μερῶν ἀπο-

(α) Θεοφάνης Χρονογρ. 6302.

σπασμένων ἐξ ἰδιοσυστάτου κτήματος, ὅποιον ἦτον ἀναγεγραμμένον ἐν τῇ κώδικι τοῦ σεκρέτου, καὶ διατί οἱ ὁμοτελεῖς τῆς αὐτῆς φορολογικῆς περιφερείας εἶχόν προτίμησιν.

Τὰ ἰδιοσυστάτα κτήματα οἱ χωρίζεται ἄφαιλον προτιμώμενοι ν' ἀγοράσων ὀλόκληρα ἢ ἀπέχων (α), ἐνθ' ἐπὶ κλασματικῶν κτημάτων ἐχώρουν ὅλαί αἱ κατηγορίαι τῆς προτιμώσεως, μόνον δὲ ὅτε τὸ δημόσιον ἐπώλει κλασματικῶν γαιῶν (διότι βεβαίως προσηγήθη ἢ σημειώσιν τοῦ σεκρέτου), ἀλλ' οἱ οἰκῆτορες δὲν ἠθέλουν αὐτάς, ἠδύνατο καὶ αἱ δυνατοὶ νὰ τὰς ἀποκτήσων (β).

Ὁ Κοσμάς ὁ Μάγιστρος μετὰ τριακονταετίαν δὲν ἐπιτρέπει ἀναθεώρησιν τῶν μερισμῶν τοῦ φόρου, ἔταν ὑπάρχη μία ὑποταγή, καὶ εἰς τελεσίμῳ, καὶ ἀνακοίνωσις τῶν μερίδων τοῦ τελέσματος (γ). Ἄν ἐγένετο συχνάκις ἀναθεώρησις, τοῦλάχιστον ἀνὰ πένσαν δεκαπενταετίαν, ἢ τριακονταετῆς παραγραφῆ δὲν ἦτον ἐνδεχομένη.

Ἐπὶ τέλους οὐδὲ λόγος πλέον γίνεται περὶ ζεύγους καὶ ζευγοκεφαλῆς (jugum) κατὰ τοὺς φόρους, οὔτε ἔχνος ἀπαντάται περὶ τούτου ἐν τοῖς νόμοις. Κατόπιν θέλομεν ἐξετάσει ἀν ἢ διὰ τοῦ ζεύγους καταμέτρησις τῆς ἐκτάσεως τῶν κτημάτων διέμενε καὶ ἐν τοῖς πράγματι.

Οὐδὲ εἰς ταῦτα τὰ σπουδαῖα τεκμήρια ἐντούτοις ἐπαρκοῦμενοι, μεγάλως ἐνισχύομεν αὐτὰ συμβουλευόμενοι τοὺς βυζαντινοὺς ἱστορικοὺς, ὁσαύτως μέμφομεναι τοὺς αὐτοκράτορας ὡς τυραννικοὺς κατὰ τὴν φορολογίαν, διὰ τίνος τρόπου λέγουσιν αὐτοὺς καταθλίψαντας τὸ ὑπῆκουον, εἶναι δὲ ἀξιοπεριέργον, ὅτι ἐλάχιστας ἀποδίδουν εἰς αὐτοὺς προσθήκας φόρων, καθαυτὸ δὲ τοὺς ὀνομάζουσι καταθλιπτικοὺς, διότι δὲν ἐπέτρεπον ἀνακουφίσεις τῶν κειμένων φόρων.

Ἡ κοινὴ ἐπιπέδωσις κομφισμῶν ὑπάρχων πολλὰ προγενέστερα, ἀνωτέρω δὲ ἐμνημονεύσαμεν τὰ ἰουστινινοῦ καὶ Τιβερίου (δ). Αὐτοὶ οἱ κομφισμοὶ ἦσαν ὡς ἐπιτοπλεῖστον ἀφέσεις καθυστερούντων (ὀπισθοθεσίμων). Ὡσαύτως ὁ Μαυρίκιος ἀφῆκεν εἰς τοὺς ὑπηκόους τὸ τρίτον μέρος τῶν φόρων (ε).

Περὶ προσθήκας φόρων πρώτος λαλεῖ ὁ Θεοφάνης (σ. 634), ὅτι ὁ Λέων Ἰσαυρος πρὸς ἐπισκευὴν τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ἐπέβαλε μιλλιαρήσιον κατὰ ὀλοκοτίνην, δηλ. τὸ δικεράτον (στ), τὸ ὅποιον εἶδομεν πρὸ ὀλίγου ὡς προσσῶζημα (centime additionnel) ἐκάστου νομίσματος. Καθαυτὸ ἔπρεπε νὰ εἶναι τοπικὸς φόρος, ὁ περὶ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ἀλλ' εἰς τοῦτο ἐνεωτέρισεν ὁ αὐτοκράτωρ, ὅτι κατέστησεν αὐτὸν γενικὸν καὶ μόνιμον καὶ ἐκ-

(α) Συλλ. Γ'. Νεαρά 6, κεφ. γ'. ἐκδ. Ζαχαρίου.
(β) Αὐτῶν. Νεαρά 9, κεφ. 6.
(γ) Leuncl. II σ. 167.
(δ) Συλλ. Α' Νεαρά 1, 11 ἐκδ. Ζαχαρίου.
(ε) Θεοφ. Η'. 13.
(ς) Τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ ὁ Κεδρηνὸς Α' σ. 801, καὶ ὁ Μανασῆς στίχ. 4309 ἢ δὲ Μυράτ σ. 289 ὅπου εἶπεν δικεράτιναι τειχῶν (mur diceatien) ἀνοικοδομηθῆναι.

τατε διέλεινε κατὰ τοὺς μνηθέντας πίνακας Ἀλεξίου Κομνηνοῦ.

Καὶ κεφαλικοὺς φόρους ἐπέβαλεν ὁ Θεομισῆς οὗτος κατὰ Θεοφάνην αὐτοκράτωρ, ἀλλὰ εἰς τὸ τρίτον μέρος Καλαβρίας καὶ Σικελίας, πρὸς τοῦτο διατάξας τὴν ἐπόπτευσιν καὶ ἀναγραφὴν τῶν τικτομένων (σ. 634).

Ἡ Εἰρήνη εἰς μόνους τοὺς βυζαντινοὺς πολιτικοὺς ἐχαρίσατο φόρους ἐν ἔτει 800 (α), ἀλλ' ὁ ἐκθροῖσας αὐτὴν Νικηφόρος, ὅστις ἀπὸ γενικοῦ λογιόβουτου ἐπέστηθη αὐτοκράτωρ, καὶ τοι ὡς ἄλλος Φαραῶν δέκα ἐπέβαλεν πληγὰς, οὐδένα νεώτερον φέρον προσέθηκεν ἐντούτοις.

Ἡ βαρύτερά πληγὴ ὑπῆρξεν ἡ πρὸς οἰκισμὸν τῆς Σλαβινίας ἀναγκαστικὴ μετανάστευσις ἐξ ὅλων τῶν θεμάτων ἐπὶ πράσει τῶν ὑποτάξεων αὐτῶν, δευτέρα τὸ ἀλλοιόγησον, τρίτη ἡ ἐποπτεία τῶν τελῶν καὶ ἀναβίσεις αὐτῶν λόγω τῆς ἐποπτείας ταύτης προστιθεμένου δικεράτου ἕνεκα χαρτιατικοῦ (β). Τοῦτο δὲν δηλοῖ βεβαίως, ὅτι γενικῶς ἠύχθη τὸ ποσὸν τοῦ τελούμενου φόρου, ἀλλὰ διατάχθη ἀκριβῆς ἐξέτασις, ἐν καταβάλλῃ ἐκαστος τὸ σιμειούμενον καὶ πολλῶν ὡς ἐκ τῆς ἐξετάσεως ταύτης ἀνεβίβασθη τὸ τέλοςμα, ἐνθ' οὐδενὸς κατεβιβάσθη. Τὸ χαρτιατικὸν δὲν ἦτο προσθήκη τοῦ φόρου, ἀλλὰ ἡ λόγω τῆς ἐξετάσεως ταύτης γινόμενη δαπάνη. Τετάρτη πληγὴ ὑπῆρξεν ἡ ἀναβίσεις ὅλων τῶν κομφισμῶν, τούτέστιν ἡ εἰσπραξις τῶν καθυστερούντων. Πέμπτη ἡ ἀφαίρεσις τῶν κτημάτων τῶν εὐχρῶν οἰκῶν. Αἱ λοιπαὶ δὲν μᾶς ἐνδιαφέρουν ἐνταῦθα (γ). Περὶ τῶν αὐτῶν βεβαίως λαλεῖ πάλιν κατωτέρω ὁ Θεοφάνης (σ. 764), ὅτι ὁ Νικηφόρος ἀνεβίβασε τὰ τέλη τῶν ἐκκλησιῶν, καθῶσαν τούτέστιν ἐδήμεισε τὸ ἦμισον τῶν κτημάτων, καὶ ἐντούτοις τὰ τέλη τῶν δημευθέντων ἐπέθηκεν εἰς τὰ ἐναπομείναντα, καὶ ὅτι ὀκτώ ἐτῶν ὀπισθοθεσίως εἰσέπραξεν ἀπὸ τῶν ἀρχοντικῶν οἰκῶν.

Νέος φόρος ἐνταῦθα ἀπαντάται τὸ καπνικόν, ἦτοι τὸ τελούμενον δι' ἐκάστην οἰκίαν, τὸ ὅποιον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἄλλοτε ἦτο δημοτικὸς φόρος, ἀλλ' ἀφ' οὗ ἐξέλιπον αἱ κοινότητες, εἰσπραττέτο εἰς τὸ βασιλικὸν ταμεῖον. Ὁ Νικηφόρος ἀπῆτησε τὰ καπνικὰ τῶν εὐχρῶν οἰκῶν ἀπὸ τῆς βασιλείας αὐτοῦ (δ), ὁ δὲ Μιχαὴλ ὁ ἡμορραῖος (820—829) εἰς τοὺς ἐκ τοῦ θέματος τῶν Ὀφικίων καὶ Ἀρμενιανῶν, πρὸς ἀμοιβὴν τῆς πίστεως αὐτῶν, ἀφῆκε τὰ εἰς τὸ δημόσιον τελούμενα καπνικὰ ἀνὰ ἕν μιλλιαρήσιον (ε), ἐνθ' καθ' ὅλον τὸ λοιπὸν κρά-

(α) Θεοφάνης σ. 737.
(β) Αὐτῶν σ. 413.
(γ) Συλλ. Α' Νεαρά 1 ἐκδ. Ζαχαρίου.
(δ) Συλλογὴ Α' Νεαρά 61 ἐκδ. Ζαχαρίου.
(ε) Προκ. Ἀνακτ. ΚΑ', 1.
(ς) Κεδρηνὸς Β'. σ. 631. Ἡ παρ' Ἀρμενοποιῶν Α' δ. 40 μνεία τοῦ ἀερικοῦ ὅς μὴ γνησία παρελήφθη ὑπὸ Χαϊμδαχου Ἀρμενοφῶν ἡμῶν καὶ τοῦ καπνικοῦ καὶ τοῦ ἀερικοῦ ὑπάρχει μνεία ἐν Χρυσῶ. Πάτρων 1088. Συλλ. 4. Νεαρά 20 ἐκδ. Ζαχαρίου.
(ζ) Γλυκῆς σ. 697. Ζωνογράφος Η'. σ. 260.

τος ἐτελοῦντο ἀνὰ δύο, ἐξ ὧν ἐπίσης ἀφέθη τὸ ἕν (α).

Ὁ Ἰωάννης ὁ Τσιμισκῆς διὰ τὴν κατατρόπωσιν τοῦ Σφενδοσθλάβου ἀφίνει εἰς τοὺς ὑποφόρους ὅλων τῶν θεμάτων τὸ καπνικόν (β).

Ἐν Νεαρά Ἀλεξίου Κομνηνοῦ (γ) κανονίζεται ὑπὲρ τῶν ἐπισκόπων τέλος ἀπὸ ἐκάστου χωρίου ἐχροντος 30 καπνοῦς ἐν χρυσῶν νόμισμα, δύο ἀργυρᾶ, εἰς κριός, κριθῆς μῦδοι ἐξ, οἴνου μέτρα ἐξ, ἀλεύρου μῦδοι ἐξ καὶ θρνίβες 30, καὶ οὕτω καθεστῆς, οὐδέποτε ἡμῶν ἀνώτερος φόρος, ἀλλ' ἀναλόγως ἐλαττούμενος. Καὶ τοῦτο ὡς πάλαι ἢ συνήθεια καθ' ὅλα τὰ θέματα.

Ὡς ἐκ τούτων πιστεύομεν, ὅτι τὰ καπνικὰ ἦσαν ἔρανος δημοτικῶς, γενόμενος ἔπειτα δημοσίου καὶ κανονισθεὶς ὑπὲρ τῶν ἐπισκόπων ἀπαντάται δὲ καὶ ἐπὶ Εὐμ. Κομνηνοῦ (δ). Ὅπως δὲ ἦτο τὸ καπνικὸν ἐπεκράτησε διὰ τῆς συνήθειας, καὶ οὐδέποτε οἱ βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ παρεστήσαν αὐτὸ ὡς λίαν ἐπαχθές.

Τοιοῦτον ὑπῆρξε καὶ τὸ ἀερικόν, τὸ ὅποιον ὁ Προκόπιος δὲν ἐξηγεῖ σαφῶς εἰς τί συνίστατο, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὐτράπελον λέγων, ὅτι δὲν ἦτο τεταγμένη καὶ συνήθης φορὰ, ἀλλ' ὡς ἐκ τοῦ ἀέρος φερομένην ἐλάμβανεν αὐτὴν ὁ ἰουστινιανὸς διὰ τοῦ ἐπαργυρῶν τῶν Πραιτωρίων, ἀποδίδοντος ἐτησίως εἰς τὸ δημόσιον 30 κεντηνάρια χρυσοῦ (περίπου 3,684,400 δραχμῶν) (ε).

Περὶ αὐτοῦ τοῦ ἀερικοῦ γίνεται πάλιν μνεία ἐπὶ Μιχαὴλ Παφλαγῶνος, ὅτι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωάννης ἐν ἔτει 1037 προσέθηκε πρὸς τὰ δημόσια τέλησματα καὶ ἀερικὸν ἀπὸ ἐκάστου χωρίου κατὰ τὴν πᾶσάντα καὶ δοχὴν ἀπὸ 4 μέχρις 20 νομισμάτων (ς).

Δὲν εἶναι ἀπίθανον, ὅτι καπνικὸν καὶ ἀερικὸν ὑπῆρξαν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ὑπὸ ἄλλο ὄνομα, καὶ δὲν ἐπεκράτησαν πάντοτε.

Περὶ Κωνσταντίνου Μονομάχου γίνεται μνεία, ὅτι περιῆλθεν εἰς μεγίστην ἔνδειαν διὰ τὴν ἀκριτον αὐτοῦ ἐλευθεριότητα καὶ πρὸς ἀνέγερσιν τῆς Μονῆς Μαγγάνων, ἐνθα ἐφόρτα ἡ ἐρωμένη Σκληρίαινα, ἐπινόησε καπνελίαν καὶ ἀτόπους εἰσπράξεις, ἀλλὰ περὶ νέων φόρων οὐδὲν ἄλλο βεβαιούται, ἢ ὅτι κατέλυσε τὸν Ἰβηρικὸν στρατὸν ἐκ πεντήκοντα χιλιάδων, καὶ ἀντὶ στρατιωτῶν ἀπὸ τῶν χωρίων ἐμεινῶν ἀπῆτη χρηματικὸς φόρος (ζ) πρὸ τοῦ ἔτους 1053. Ἀλλ' ἐκλειπούσης ὡς ἐκ τούτου τῆς μεθορίου φρουρᾶς ἐδόθη εἰς τοὺς πολεμικοὺς παράδοξ.

(α) Κεδρηνὸς Β' σ. 77. Χρονογρ. μετὰ Θεοφ. σ. 81.
(β) Αὐτῶν σ. 413.
(γ) Συλλ. Α' Νεαρά 1 ἐκδ. Ζαχαρίου.
(δ) Συλλογὴ Α' Νεαρά 61 ἐκδ. Ζαχαρίου.
(ε) Προκ. Ἀνακτ. ΚΑ', 1.
(ς) Κεδρηνὸς Β'. σ. 631. Ἡ παρ' Ἀρμενοποιῶν Α' δ. 40 μνεία τοῦ ἀερικοῦ ὅς μὴ γνησία παρελήφθη ὑπὸ Χαϊμδαχου Ἀρμενοφῶν ἡμῶν καὶ τοῦ καπνικοῦ καὶ τοῦ ἀερικοῦ ὑπάρχει μνεία ἐν Χρυσῶ. Πάτρων 1088. Συλλ. 4. Νεαρά 20 ἐκδ. Ζαχαρίου.
(ζ) Γλυκῆς σ. 697. Ζωνογράφος Η'. σ. 260.

Είς τὴν αὐτὴν ἔνδεικν περιελθὼν καὶ ὁ Ἀλέξιος Κομνηνός, ἐπέβρισκε τρόπους ἀπαύσιους συλλογῆς χρημάτων διατάξας ἀπογραφὰς τῶν ἀπανταχοῦ κτησέων καὶ κενὰ ἐπινοήσας ὀνόματα, τὰ ὑπέρτιμα καὶ τὰ ὑπέρπλεα (α) Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι διὰ νέας ἀτελεστάτης ἀναγραφῆς καὶ πρὸς μόνον φορολογικὸν σκοπὸν ἀνεβιβάζετο ὁ φόρος τινῶν κτημάτων, ἢ ὡς μᾶλλον προσδοφῶρων (ὑπέρτιμα), ἢ ὡς πλείονα ἐχόντων ἔκτασιν (ὑπέρπλεα), οὐδενὸς ὅμως κατεβιβάζετο ὁ φόρος κατὰ τὸ δίκαιον.

Ἐνθ' ἐν τούτοις ὁ Ἀλέξιος καὶ τὸ νόμισμα ἐκιδόηλεν καὶ πάντα ἐμνηναῖο τρόπον πρὸς αὐξήσιν τῶν δημοσίων πόρων, ἀμάλας ὅλαι παρεῖχε τὰ δημόσια χορήματα εἰς τοὺς συγγενεῖς καὶ θεράποντας, καὶ οἱ οἰκοὶ αὐτῶν δὲν ἦσαν ὡς ιδιωτῶν, ἀλλ' ὡς βασιλικοὶ. (β)

Ὁ Ἰμ. Κομνηνός ἐν ἔτει 1158 ἀπαγορεύει δι' ἀναγραφῶν, ἢ προκαθημένου οἰουδὴποτε σεκρέτου, ἡδέιστου, ἢ ἀλλουτινος, τὴν ἀπὸ τῶν μοναστηρίων ἀναζήτησιν ὑπερτίμου ἢ ὑπερπλεῦ τῆς γῆς (γ), πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι διὰ τῆς ἐξετάσεως ταύτης ἐσκοπεῖτο μόνον ὁ ἀναβιβασμὸς.

Αὐτὸ τὸ ὑπέρτιμον καὶ ὑπέρπλεον, οὕτως ἐξηγούμενον διὰ τῆς Νεαρῆς τοῦ Ἐμμανουὴλ, κάλλιστα μαρτυρεῖ, ὅτι πρὸ ἀπείρου χρόνου οὐδεμία ἐγένετο ἐξέτασις τῶν σεκρετικῶν χαρτῶν, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐδόθη ἀφορμὴ ἀναβιβάσεως τῶν φόρων διὰ νέας ἐξετάσεως πρὸς τὸν σκοπὸν τούτου τεινούσης, οὐδ' αὖ μὴς ὅμως πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πέραν τοῦ δέοντος βεβαρημένων.

Ὁ Κωνσταντῖνος Η' ἔγινε βαρὺς περὶ τὴν φορολογίαν, οὐχὶ διότι ἠθέλησεν αὐτὴν, ἀλλὰ διότι ἐν τρισὶν ἔτεσι τῆς βασιλείας πέντε ἀπῆλθε δασμοφορίας, τὰς δύο τούτεστι καθυστερομένης ἐπὶ Βασιλείου ἐξαντλήσαντος τοὺς φορολογουμένους, καὶ τὰς τρεῖς ἰδίας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1025 — 1028 (δ).

Τὰ μέγιστοι τοῦδε διομολογεῖ καὶ ὁ ἐν ἔτει 1341 μέγας δομῆστικὸς Κωνσταντῖνος, μετὰ θάνατον Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου παρασκευάζων ἐκστρατείας καὶ προτρέπων ἐγκατάστασιν δικητικῶν πρὸς τακτικὴν εἰσπραξίν τῶν δημοσίων φόρων, ἐπιδεδωκότων οὐ μικρῶς, ἐκ προσθήκης μὲν οὐδεμιᾶς τῶν εἰθισμένων φόρων, ἐξ ἑτέρων δέ τινων τρόπων καὶ ἐπιτοίων (ε).

Ἐκ τούτων συμπεραίνομεν, ὅτι ἐπὶ δώδεκα τοῦλάχιστον αἰῶνας ὁ αὐτὸς ἐπεκράτησεν ὀργανισμὸς, καὶ οὔτε αἱ βαρύτεραι συνέπειαι καὶ ἡ ἐξερήμωσις τῆς χώρας καὶ ἡ ἐξόντωσις τῶν κατοίκων ἐδωκάν αἰτίαν εἰς οἰανδὴποτε μεταβῆναι, ἢ βελτιώσιν. Τοσαύτη μάλιστα ὑπῆρξεν ἡ ὑπὸ τὸν δεσποτισμὸν στερήσις παντὸς πνεύματος ἀνακαινισμοῦ καὶ ἀναμορφώσεως, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ περιοδικὴ ἀναθεώρησις τῶν σεκρετικῶν χαρτῶν ἐγκατελείφθη. Οἱ

(α) Γλυκᾶς σ. 620 Ζωναρᾶς Β' σ. 298.
(β) Ζωναρᾶς ἐν τῆσι.
(γ) Σουλ. Δ'. Νεαρῆ 61. Ξαδ. Ζωχαρίου.
(δ) Κεδρηνός Β' σ. 484 Γλυκᾶς Δ' σ. 580.
(ε) Κωνσταντ. Γ' 12.

Ἀυτοκράτορες κατὰ τὴν φιλοχρηματίαν, ἢ ἀμεινίαν αὐτῶν, ποτὲ μὲν εἰσέπραττον ὄλους τοὺς ἀναγεγραμμένους φόρους, δημεύοντες καὶ εἰς τοὺς καταβάλλοντας τὰ καθυστερούμενα ἀπονέμοντες τὰ ἐγκαταλείμμενα κτήματα, ἢ παρ' ἀναξιοχρέων καὶ ἐλλειμματικῶν κατεχόμενα, ποτὲ δὲ πάλιν ἀφίοντες τοὺς ὑποδεσπέρους νὰ διαχειρίζωνται κατὰ τὴν πλεονεξίαν αὐτῶν τὰ τῶν φόρων. Ἐνίοτε ὅμως προέβαινον καὶ εἰς αὐθαίρετοτέρας καταπιέσεις.

Τὴν ἰδύνατον ἢ ἀναγκαιότητα τοῦ ἀυτοκράτορος ἀπὸ πάσης τυραννικῆς πράξεως, φρονούντας, ὅτι πᾶν ἀκίνητον ὑποδημιόσιον ἐν ἐκχωρεῖ ἢ βασιλεῖα τῷ τῆν καταβολὴν ποιουμένῳ τῶν δημοσίων βαρῶν (α)

Παραλείπομεν τὰς παντοίας βριαοπραγίας, τὰς κακώσεις, τὰς θανατώσεις καὶ τὰς δημεύσεις τῶν ἀυτοκρατόρων, μάλιστα ἐνεργουμένης κατὰ τῶν ἀνωτάτων ἀρχόντων, εἰς οὐδ' ἐπέτρεψαν πρὸς στιγμὴν πᾶν μέσον ἀρπαγῆς. Δύο τινὰ παραδείγματα ἀρκούν πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι οὐδὲν ὑπῆρχε τοῦ δεσποτισμοῦ ὄριον.

Ὁ Νικηφόρος ὁ ἀπὸ Γενικοῦ, μετακαλέσας ἐκ τῆς ἀγορᾶς πρᾶτην κηρίων (κηρουλλάριον) εὐπορον, τὸν εἶπε, θεὸς τὴν χειρὰ σου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου, καὶ ὄμοσόν μοι τὸ πάσος σοὶ χρυσός ἐστι; Ἐκατὸν λίτρας ὠμολόγησεν ὁ ἄθλιος, δηλ. δραχμᾶς 123, 200 περίπου, φοβούμενος βέβαια μὴ δηλῶν δὴ τὴν περιουσίαν του, ὑποχρεωθῆ εἰς εἰσφορὰν. Αὐτὰς τὰς ἑκατὸν λίτρας διέταξεν ὁ Ἀυτοκράτωρ ν' ἀνταλλάξῃ ἀμέσως πρὸς τὴν περιουσίαν του. Καὶ ταῦτα ἐν ἔτει 810 (β).

Ἐπὶ Μιχαὴλ Παλαιολόγου ὁ Καθηνός ἐθεβλίωσεν, ὅτι ἀνεκάλυψε τρόπον ὅλως ἀπόρρητον, πῶς ἢ αὐξήσῃ τοὺς δημοσίου πόρους, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐστάλη εἰς τὰ Περσικὰ μελόρια, ὅπου ἐφήρμοσε τὴν ἐφεύρεσιν του, δημεύσας ὅλα τὰ κτήματα καὶ ὄρεματὰ τῶν ἐκεῖ βαθυπλοῦτων, ἀντιπῶς δὲ εἰς αὐτοὺς ἐτήσιως ἀνὰ τεσσαράκοντα νομίσματα εἰς ἑκάστον ἐκ τῆς προσόδου αὐτῶν. Ἡ ἀποστασία τῶν μαχημιωτέρων ἐδειξεν ἀμέσως τὸ ὄλεθρον τῆς ἀνακαλύψεως (γ).

Καὶ ἐξ ἄλλων περιστάσεων ἐνόησε, ἀλλὰ σπανίως, διέφερε τὴ φορολογικὴν σύστημα. Οὕτω ἐν Πελοποννήσῳ οἱ οὐκίτορες τοῦ κάστρου τῆς Ματίνης κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Μαλέα (ἦτοι οἱ κάτοικοι τῆς Κάτω Μάνης) ἐκ παλαιότητας χρόνου, ὡς λέγει ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος (δ), παρεῖχον κατ' ἔτος (Πάκτον) ἀνὰ 400 νομίσματα ἀντὶ παντὸς φόρου· τούτεστιν, ὡς ἔγγιστα ἑξ̄ χιλιάδας δραχμῶν.

Ἐκατέρωθεν τοῦ Ταυγέτου ἐγκατεστάθησαν πρὸς

(α) Νεαρῆ 114. Λέοντ. *Ora Gaius II § 7. Dominium populi Romani est. vel Caesaris; nos autem possessionem tantum et usufructum habere videmur.
(β) Θεοφάνης σ. 788. 'Ο Ζωναρᾶς Β' σ. 123 λέγει ὅτι τὸν ἀφῆκε μόνως δέκα λίτρας.
(γ) Παχυμέρ. Δ'. 5. 'Ο Montreuil III σ. 115 νομίζει, ὅτι ἐφηρμόθη τούτο κατ' ὄλον τὸ κράτος.
(δ) Νεαρῆ τὸν ἴδιον οἶον κερ. 50.

μὲν τὸ ἔλος οἱ Ἐξερῖται, πρὸς δὲ τὸ ἀντιθετον οἱ Μιληγγοὶ ἐκ Σλαβικῆς ἐπιδρομῆς· καὶ αὐτοὶ μὲν ἀπέφερον ἐτήσιως 60 νομίσματα, ἐκεῖνοι δὲ 300 μόνον.

Εἰς ἐπίμετρον πρὸς μαρτυρίαν τοῦ ἀναλλοιώτου φορολογικοῦ συστήματος, συγγρόνως ὅμως καὶ τῶν δεινῶν, ὅσα ἐπάσχον οἱ φορολογούμενοι, δίδομεν τὸ ἐσγᾶτως δημοσιεύθη ὑπομνηστικῶν εἰς τὸν Βασίλεα Κύριον Ἀλέξιον τὸν Κομνηνόν (α), γενόμενον παρὰ τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Μιχαὴλ Χωνιάτου, ἀδελφοῦ τοῦ ἱστορικοῦ Νικίτα, περὶ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ II' αἰῶνος.

Ὁ τὸν Ἀυτοκράτορα καθικετεύων Μητροπολίτης, ἀγνωστον τίνα, ἀν τὸν οἶον τοῦ Μανουὴλ, ἢ τὸν ἀδελφόν, ἢ οἶον τοῦ Ἰσαὰκ, ἢ τὸν Ἀλέξιον Δούκαν, οὐδὲν προτείνει περὶ τοῦ ἐγκτητικοῦ φόρου (ἔωμιν ἀναφέρειν τὴν τοῦ κήσου ἀπαίτησιν), μὴ μεταβαλλομένου καὶ αὐξάνοντος, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀνεκάλειν κειμένου. Τὰ δάκρυα τοῦ Μητροπολίτου ὑπὲρ τῶν κινδυνουσῶν νὰ μεταβληθῶν εἰς Σκυδικὴν ἐρημίαν Ἀθηνῶν ἀφθόνως προχέονται, ἐκ δύο προκαλούμενα δεινῶν.

Πρῶτον ὁ ἐπιβαλλόμενος εἰς τὸ ὄριον (ἐπαρχίαν) Ἀθηνῶν φόρος ὑπὲρ τῶν πτωχῶν (ε) ἦτον ἀνάλογος ἀνώτερος τοῦ ἐπιχειμένου εἰς τὸ ὄριον Θεῶν καὶ Βηρίπου, εἴθε ἔπρεπε νὰ εἶναι τὸ πολλοστῆμιον τούτου, εἰσεπραττέτο δὲ ἐπὶ κατασκευῇ κατέργων, μὴ κατασκευαζομένων. Πρὸς ἐπιβολὴν αὐτοῦ τοῦ ἐκτάκτου φόρου, ἐνόησε λαμβανομένου καὶ ἀνευ βασιλικῆς διαταγῆς (ὄρισμοῦ), πολλοὶ ἐγένοντο ἀναγραφῆ καὶ γεωμετρήσεις αὐτῆς τῆς ὑποφάμμου καὶ λιπρωγαίου χώρας, καὶ αὐτοὶ αἱ τοίχες τῆς κεφαλῆς τῶν δυστυχῶν Ἀθηναίων διηρθωθήσαν. Πρὸς θεράπειαν τοῦ δεινοῦ τούτου θερμῶς παρακαλεῖ ὁ Μητροπολίτης νὰ μὴ ὑποβληθῶν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς πλείονα συνδοσίαν πτωχῶν, πλὴν τῆς ἐπιτεθείσης διὰ τῆς ἀπογραφῆς τοῦ χρηματίσαντος λογοθέτου τοῦ δρόμου, Κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Δούκα.

Τὸ δεύτερον αἴτιον τῶν ὀρθῶν εἶναι αἱ συχναὶ ἐπισκέψεις τῶν Πραιτωρίων, δηλ. διοικητῶν παρακειμένων ἐπαρχίῶν. Ἐνθ' αἱ Ἀθηναῖοι ἔχαιρον προνόμιον, ὥστε οἱ Πραιτωρῆς οὔτε παρόδου χάριν νὰ διαβαίνουν διὰ τῶν Ἀθηνῶν, ἐνθ' οὔτε ἡ εἰσπραξίς τῶν φόρων (πραιτωρικὴ ἐνέργεια), οὔτε δικαιοδοσία εἰς αὐτοὺς· ἀνετέθη, ἐπὶ λόγῳ δὴθεν προσκυνητικῆς εἰς αὐτοὺς τῆς θεομῆτορος, διὰ νὰ μὴ φαίνωνται παραβιάζοντες τὸ χρυσόδολλον, εἰσήλαυνον εἰς τὰς Ἀθῆνας. Δὲν ἤρχοντο δὲ μόνον, ἀλλ' ὡς εἰς βαρβαρικὴν χώραν εἰσεβάλλονταν στρατιᾶ, παρακαλουθόμενοι ὑπὸ ἀνδροκρίων πειναλέων καὶ ἀρπακτικῶν, ἐμπροσθεν δὲ αὐτῶν ἔτρεχον ἡ ἀπώλεια. Οὔτε σίτος, οὔτε ἔππος, οὔτε θρέμματα, οὔτε οἶνος, οὔτε ὄρνιθες, οὔτε ἀφάρια, ὅσα εἶχεν ἡ χώρα, ἤρχοντο πρὸς κόρην αὐτῶν. Διὰ τὴν ἐλαχίστην ἀφορμὴν ὑπέπιπτε τίς

(α) Τὰ fol Tossal. σ. 463.
(β) Περὶ ἐπειρήσας ἱππικῶν ἐν τῷ ὄρει Πηλοποννήσου ἔρα Πορφυρογέν. Πρὸς τὸν ἴδιον οἶον κερ. 56.

εἰς τὴν ὄργην τοῦ Πραιτωρος, δηλοῦντος αὐτὴν διὰ τῆς καθάρσεως τοῦ μὴ προθύμου νὰ δώσῃ ἄτι ἔχει. Μετὰ τὴν διαρπαγὴν καὶ ἀργυρολογίαν ἐγένετο καὶ ἡ προσκύνησις τῆς θεομῆτορος, ἥτις ἦτο δὴθεν ἡ αἰτία τῆς ἐπισκέψεως, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὴν ἐξῆτει ὁ Πραιτωρ τὸ προσκυνητικῶν, δηλ. ἰδιαιτέρων ἀμοιβῶν τῆς εὐσεβείας. Διετέλετο μάλιστα, ὅτι δὲν δύναται ν' ἀπέλλῃ πρὶν λάβῃ αὐτὸ ἐπὶ χειρᾶς, εὐσώτου παιθόμενος ὅτι ἀνευ κοινοῦ ἐράνου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εὐρεθῆ, ἀνεχώρη, ἀφίων τὸν εἰσπράξοντα καὶ ἀγγαρεύων ὅλα τὰ ὑπόζυγια, τὰ ὅποια ἐπὶ τέλους οἱ δεσπῶται αὐτῶν ἐξηγόραζον.

Οὐδὲ τὸ προνόμιον κώτοτελος διοικήσεως (σχεδὸν κατὰ τὸ jus Italicum) ἔπαυε λοιπὸν τοὺς τότε Ἀθηναίους ἀπὸ τῆς ἐπηρείας τῶν δυνατῶν, εὐρόντων πρόρατιν τὴν προσκύνησιν τῆς θεομῆτορος πρὸς καταβλήσιν τῶν προνομίουχων. Διὰ νὰ περῆ ὁ Μητροπολίτης τὸν Ἀυτοκράτορα περὶ τῆς ἀναγκαιότητος προστασίας, ὑπαμνησκαὶ αὐτόν, ὅτι διὰ τοιαύτης ἀπωλείας καὶ ἡ εἰσπραξίς τῶν κοινῶν φόρων κινδυνεύει, ἐρημουμένης κατὰ κράτος τῆς χώρας, καὶ κολοδοῦται τὸ ἐργασμέτρον ἀκρόστιχον.

Οὐδενὸς χροῖται σχολίου τὸ ὑπομνηστικῶν τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ τάχα μόνον αἱ Ἀθηναῖοι ὑπέλειπον εἰς τὰ δεινὰ ταῦτα; Οὔτε ἔκτακτα οὔτε ἀπίστευτα θέλουν φανῆ εἰς τὸν ἐνθυμούμενον, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τὰ δημόσια ὑπουργήματα ἦσαν ὄνια, καὶ ὅτι ἡ πώλησις αὐτῶν ἀπέτελε μέρος τῶν δημοσίων πόρων.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἀπηγόρευσε τὰς δόσεις πρὸς ἀπόκτησιν οἰαδὴποτε ἀρχῆς διοικητικῆς, ἢ δικαστικῆς, δικτημῆσας τί ὄρεῖται ἕκαστος νὰ παρεῖχῃ χάριν τοῦ διπλώματος μόνον, ὅσον ἐστὶ ἐλάχιστον, πρὸς ὄφελος τῶν περὶ τὸν Ἀυτοκράτορα ἀνωτάτων λειτουργῶν (α), εἰς τὸ θεῖον κοινωβλιον (cubiculum), εἰς τὸν πριμακίριον μετὰ τῶν τεσσάρων ἀρίτων, εἰς τὴν βουλὴν καὶ εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάρχων.

Ἀλλ' οὔτε ἡ ἀπαγόρευσις ἰσχυρεν, οὔτε ἡ διαπίμωσις ἐτηρήθη. Ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος μνημονεύει ὅσα ἐδίδοντο ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ. Κατ' αὐτὸν ἡ ἀνωτέρω δόσις ἦτο ἡ τοῦ Καρτουλαρίου τοῦ γενικοῦ σεκρέτου ἐκ λιτρῶν 65 ἦτοι ὡς ἔγγιστα ἐκ δραχμῶν 8080. Ἡ ἐλαχίστη δόσις ἦτο ἡ τοῦ βασιλικῶν μενδᾶτορος ἐκ λιτρῶν 2 ἦτοι ὡς ἔγγιστα ἐκ δραχμῶν 2464 (β). Εἰς τινὰς ἐράνῃ τῶν ὑπέρροχων τὸ τίμημα τῶν ὑπουργημάτων ὥστε ἀντὶ χρυσῶν λιτρῶν ὑπέθεσαν ἀργυρᾶς (γ), ὅτε ὁ μὲν γενικὸς τοῦ σεκρέτου ὄφειλε νὰ δώσῃ δραχμ. 4745 ὡς ἔγγιστα ὁ δὲ βασιλ. μενδᾶτορ δρ. 146.

Ἀλλ' ἡ εἰκασία αὕτη καθίσταται ὅλως ἀπαράδεκτος, ὅταν παρατηρήσωμεν ὅτι εἰς τὴν μεγάλην ἐταιρίαν ὁ λαμβάνων μισθὸν 40 νομισμάτων, ἦτο

(α) Νεαρῆ 8, 101.
(β) Κ. Πορφυρογέν. Τελ. τῆς βασιλ. τάξ. σ. 692.
(γ) Heisk o Comm. ad Coust. σ. 819.

δρ. 680 έδιδε λίτρας 18, αλίτινες υποτιθέμεναι άργυραί ήδύναντο μόνες δρ. 1168 και μίαν λίτραν ανά πάσαν αύξησιν 7 νομισμάτων του μισθού' δηλ. δρ. 78 δι' αύξησιν μισθού δρ. 119' ενώ βεβαίως ή δόσις έπρεπε να ήναι άνωτέρα, διά να μη ήναι εύκολος ή προβίβασμός και εκ του μισθού αυτού εξαγοραζόμενος.

Εκ τούτων έννοούμεν, διατί ήβησαν εις έπάπειρον τά ύπουργήματα επί Βυζαντινών, άποτελέσαντα πρόσδοον του κράτους, καθόσον μάλιστα κατά τά πλείεστα ουδέμια άπητείτο ύπηρεσία. Έν τούτοις όλοι οι ισχύοντες έτρέφοντο εκ του δημοσίου ταμείου, τό όποίον ή Ζωναράς (Β' σ. 296) όνομάζει κοινόν Πρωτανείον.

(Επεται τό τέλος.)

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΚΑΙ ΛΑΘΕΙΣ

ΤΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

όπό των Τούρκων έν έτει 1453.

Κατά τάς άρχικάς πηγάς συγγραφείσα ύπό

A. A. MORAMANNΟΥ.

(Συγχ. 1ος φυλλάδ. 219, 220 και 221.)

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΤΗΣ ΛΑΘΕΙΣ.

Τήν 23 Μαρτίου ήμέραν Παρασκευήν άπήλθεν εκ Άδριανουπόλεως και αυτός ή Σουλτάνος Μωάμεθ μεθ' όλου αυτού του στρατού (α). Και τήν μέν 5 Απριλίου περι την έβδομήν ώραν της πρώτης έστρατοπέδευσεν εις θέσιν άπέχουσαν δύο και ήμισυ μίλια της πόλεως, τήν δ' έπιούσαν 6, ήμέραν Παρασκευήν, προέβησαν τά διάφορα σώματα μέχρις ενός μιλίου μακράν της Κωνσταντινουπόλεως. Μετά τήν προσεχην της Παρασκευής εκηρήχθη ή έναρξις της πολιορκίας, και ώρίσθη ή θέσις εκάστου τάγματος. Τάς σκηνάς αυτού έστησαν ή Σουλτάνος επί του λόφου Μαλτεπέ (εφ' ου νυν κείται στρατιωτικόν νοσηρομείον) φρουράν έχων 15,000 γενιτσάρων. ένταύθα έτάθη και τό μέγα τηλεβόλον μετά των δύο άλλων μικροτέρων. Ο λόφος ούτος κείται άντικρύ της πόλης του Αγίου Ρωμανού, (Τόπ Καπουσι), της Χαροσίας, (Σουλού Κουλέ) και της πόλης της Άδριανουπόλεως (Έδινε Καπουσι). Και εκ δεξιών μέν, ήτοι από του λόφου του Μαλτεπέ μέχρι της Προποντιδος, έστρατοπέδευσεν ή εκ Ανατολής, εκ άριστερών δε μέχρι του Κερατίου κόλπου ή εκ Ρούμελης στρατός, ενώ τό έτερον ήμισυ του όλου στρατού έστρατοπέδευσεν επί των νότων του λόφου ως

(α) Φερειδών βίβλ; Münch at ul Sahasin. σελ. 239.

εφεδρεία. Ο Ζαγανός Πασάς, γαμβρός του Σουλτάνου και ή Καρατζάς βέης κατέλαβον μετά χιλίων άνδρών τον άντίπεραν του Κερατίου κόλπου επί των νότων του Γαλατά και Κασίμ Πασά κείμενον λόφον ένθα νυν κείται ή Περαιά (α). Τήν αυτην ήμέραν ή Αύτοκράτωρ Κωνσταντίνος κατέλιπε τά άνάκτορα έντα καταλάβη την θέσιν, την όποιαν ένδόξως υπερασπίσθη μέχρι θανάτου. έν δε αυτη άντικρύ των σκηνών του Σουλτάνου, παρά τη πύλη του Αγίου Ρωμανού, έναντίον της όποιας έποποθετήθη τό μέγα τηλεβόλον. Παρ' αυτώ Ιωάννης ή Ιουστινιανός μετά των Γενουνησίων, γενναίως πολεμήσας μέχρις ου ήναγκάσθη ν' άπέλθη του πεδίου της μάχης. Ο δόν φραγκίσκος εκ Τολέδου, συγγενής του Αύτοκράτορος, ουδέ στιγμήν εκκατέλιπεν αυτόν. Ο εις την επικίνδυνον ταύτην θέσιν ταχθείς στρατός συνεποσούτο εις 3,000 άνδρών, ών 200 ήσαν Γενουνησιοι (β).

Τό υπόλοιπον μέρος του όλιγαριθμου στρατού διενεμήθη κατά τάς διάφορους θέσεις των άπεράντων τειχών της πόλεως, ως έπεται. Και δη άρχόμενοι της περιγραφής ταύτης θέλομεν προβή πρώτον μέν εκ δεξιών από της πόλης του Αγίου Ρωμανού μέχρι της προς άρκτον γωνίας του τριγώνου, είτα δε νοτιοανατολικώς κατά μήκος του Κερατίου κόλπου μέχρι της άρκας εφ' ης κείται τό Σεράγιον, μετά ταύτα νοτίως κατά μήκος της Προποντιδος μέχρι του Έπταπυργίου, και τέλος από του Έπταπυργίου κατά ξηράν μέχρι της πόλης του Αγίου Ρωμανού.

έν τη άμέσως έπομένη πύλῃ, ήτις Χαροσία ή και Καληγαρία (γ) εκκαλείτο, ένθα ή Αύκος ποταμός διαχέεται έντός της πόλεως (γ), έτάχθη Θεόδωρος ή εκ

(α) Ν. Βάρβαρ. σελ. 18.—Φερειδών βίβλ. 1, σελ. 226.—Φραντζ. σελ. 237.—Χαλκοκονδύλ. σελ. 447—9.—Δούκ. σελ. 262, 263, 272. Λιονάρδ. Χίος σελ. 87.—Χαίρουλ. σελ. 68.

(β) Δούκας σελ. 282.—Φραντζ. σελ. 254.—Ν. Βάρβαρ. σελ. 18.—Χαλκοκονδύλ. σελ. 453.

(γ) Η άκριβής γνώσις της τοποθεσίας των διαφόρων μερών και ίδιως των πυλών είναι άπαραίτητος εις τον θύοντα να έννοήση την διάχησιν ταύτην. Παραθήσα; μετά μερίστους άκριβείας τάς μαρτυρίας των συγχρόνων ιστορικών μετά των έπιτομωστέρων τοπογραφικών συγγραμμάτων ήτοι του Γυλλίου (Gyllius) De Bosphoro Thracico, και τήν De Constantinopoleos Topographia του αυτού.—Leiden 1832. 16ον, του Δουκαγγίου (Ducange) τήν Constantinopoleos Christiana. Vonadig 1720 εις φύλ., του Χάμπερ (v. Hammer) Constantinopoleos und der Bosphorus.—Pesth 1822 εις 8ον, του Πατριάρχου Κωνσταντινού, τήν Κωνσταντινάδα παλαιάν τε και νεωτέραν έν Κωνσταντ. 1844. εις 4ον, του Σκαρλάτου Βυζαντίου τήν Κωνσταντινουπόλιν, Αθήναι 1851, εις 8ον, επίσημη έπι έκρησι ν' άρχίσω την έργασίαν ταύτην έν νέου. "Αν και τόυτο άπήτει ουχι μικράν κατανάλωσιν χρόνου, διότι πολλάκις ήνικα των μεγάλων όποστάσεων έν Κωνσταντινουπόλει, ήνικα του κακού λιθοστρώματος των οδών και πολλών άλλων κωλυμάτων, ιδιαιτέρων ιδόκληρον ήμέραν παραυόμενος προς ήξίλαξην και ήξίλαξιν έπαισιόδους τινος άντικειμένου, ουχ ήπτον όμως άπίσθη τά μάλιστα έπιφιλίς, διότι πολλάκις άνεύρον κατά τύχην έντός των ζητούμενων πλίστα άλλα νέα και έρωστα, των όποιων ή δια τύπου έλθοσις ήδύνετο να πληρώση τόμου ιδόκληρον.

Οι μέχρι τούδε περι της τοπογραφίας της Κωνσταντινουπό-

Καρύστου, άνήρ πολεμιστής και τοξότης ήσκημένος (α). Τήν έπομένην πόλην της Άδριανουπόλεως (Έδινε Καπουσι) και πόλην του Παλυανδρίου ή Μυριανδρίου καλουμένην, κατέλαβον οι τρεις άδελφοί Βροχιάρδαι, Παύλος, Αντώνιος και Τραύλος (β). Τά άνάκτορα του Έδδόμου και τά παρακείμενα μέχρι ένεπιστεύθη ή Αύτοκράτωρ τῷ της ένετίας βασιλεω Ιερονώνω Μηνότῳ, δν συνέδραμον και οι πλείστοι των συμμετασχόντων προς υπεράσπισιν της πόλεως ένετων εμπόρων (γ). Τά εκείθεν των τειχών μη όχυρωμένα διά περιβόλου, των όποιων υπερέκειτο λόφος δεσπόζων αυτά, άνέθετο ή αυτοκράτωρ εις Ιωάννην τινά Γράντ εκ Γερμανίας, δόκιμον ύπονομοποιόν, διότι εύλόγως έφοβείτο την δι' ύπονόμων προσβολήν της θέσεως ταύτης (δ). Επί της βορείως γωνίας του τριγώνου, έν τοις μέρεσι του Κωνηγεάτου μέχρι της εκκλησίας του Αγίου Δημητρίου, ήτοι τό τμήμα των Βλαχερνών τό μετά του Έγιουπ γεινιάζον, έτάχθη υπό τον Καρδιναλίον Ισιδωσον και τους Ρωμαιοις αυτού και Χίους (ε). Από δε της Ευλήνης πόλης (Αΐξαν Σεράγι Καπουσι) της βορειοτάτης του Κερατίου κόλπου, μέχρι της πόλης του Πετρίου (Πετρι Καπουσι) έφύλασσαν δύο Γενουνησιοι Ιεράνομος και Λιονάρδος (ς). Ο δε μέγας δούξ Δουκάς ή Νοταράς έτάχθη έντα φυλάττη από της πόλης του Πετρίου μέχρι της πόλης της αγίας Θεοδοσίας (τανών Βαλοου παζάρ Καπουσι ή Πύλη των Όψαρίων), ήτοι τά προς τον Κερατίον κόλπον τείχη καθ' όλον αυτών τό μήκος, έχων μεθ' έαυτού 100 Ιππείς και 500 σφενδονιστάς (τζαγρα-

λεος γράψαντες άπορρίνεται όμοιόμορφοι εις τό νυν Έγρι Καπού εκκαλείτο άλλοτε Χαροσία πύλη. Τήν γνώμην ταύτην, ήτις επί αυθενός χωρίου έν τοις Βυζαντινοίς συγγραφεύσι σταθίζεται, άντιγράφουσι καλή τῇ πίστι ή εις παρὰ του άλλου. Έκ της ιστορίας όμως περι της τελευταίας πολιορκίας και άλίσσεως της πόλεως έν η ή πύλη αυτη αναφέρεται; ήκυριωτέρα πασών μετά την του 'Αγίου Ρωμανού, καταφαίνεται ότι ή γνώμη αυτη είναι έντελής άντιφατική, δι' ή ήναγκάσθη να ζητησώ αυτην άλλαχού, και άνεύρον τῆντιν διηγήσεις εκ τινος χωρίου παρὰ τῷ Ι. Καίνοφ (J. Canopus έδ. της Βίνας σελ. 462). Ουδόλω; δε άμφιβάλλω ότι Χαροσία πύλη εκκαλείτο ή μεταξὺ της πόλης Άδριανουπόλεως (Πολυανδρίου) και της πόλης του 'Αγ. Ρωμανού (πόλη; των τηλεβόλων) (μπαφραγμένη πύλη, ως έπιθεωρουται εκ της περιγραφής των Βυζαντινών συγγραφεύων δούκις ποιόνται μυσίαν αυτη. Είς των παρεκκεμένων αυτη πόργων καλείται Σουλό Κουλι (πόργος του ύδατος). Έπί δε της πόλης εβρον τήν εβρη έπιγραφήν:

PORTARVM VALIDO FIRMAVIT OMINE MIVROS PYSAEVS MAGNO NON MINOR ANTHEMIO.

Κατά την περιγραφήν του Ν. Βαρβάρου εικόμορον ότι Καληγαρία εκκαλείτο ή συνοχία των υποδηματωσιών παρὰ το Έγρι Καπού. Ο Φραντζέσ ήμος άντιφάσκει λέγων ότι πρό αυτης ήν τάφρος, διότι τριτάτη τις τάφρος ουδέποτε ήσῆρε κατά τό μέρος τούτο.

(α) Φραντζ. σελ. 254.—Δούκ. 282.—Ν. Βάρβαρ. σελ. 19.
(β) Φραντζ. σελ. 254.
(γ) Ν. Βαρβ. σελ. 19.
(δ) Φραντζ. 253.
(ε) Φραντζ. 252. (ς) Ν. Βάρβαρ. σελ. 19.
(ζ) Φραντζ. σελ. 253.
(η) Φραντζ. 253.—Ν. Βάρβαρ. 16.
(θ) Ν. Βάρβαρ. σελ. 16.

τόρους) και τοξότας (α). Τό πλήρωμα τριήρεώς τινος εκ Κρήτης κατέλαβε τους πόργους του Βασιλείου, Λέοντος και Αλεξίου παρὰ την ήραιαν πόλην, νυν Βαχτσέ Καπουσι, και οι γενναίοι αυτοί ναύται ένδόξως υπερασπίσθησαν την εμπιστευθείσαν αυτοίς θέσιν (β). Η υπεράσπισις της θέσεως ήτις τότε μέν εκκαλείτο Ακρόπολις, εφ' ης δε νυν κείται τό Σεράγιον, άνετέθη εις τον Ορχάνην μετά των Τούρκων αυτού. Περι τούτου δεν έχομεν βεβαίως μαρτυρίας, αλλά γνωρίζομεν μόνον ότι έτάχθη προς υπεράσπισιν των παρὰ την θάλασσαν τειχών. Ο Φραντζέσ, και τοι αναφέρων την διάταξιν του στρατού προς άμυναν των παραθαλασσιών τειχών, ήτοι από του Έγιουπ καθ' όλον την Κερατίον Κόλπον, και από της Προποντιδος μέχρι του Έπταπυργίου, ουδέμιαν ήμω; μυσίαν κωιείται των μικρών των κειμένων περι τό Σεράγιον και των μεταξὺ Ύψωμαθίων και Έπταπυργίου, ουδέ τον Ορχάνην μεταξὺ των στρατηγών καταλέγει. Δι' ή δυνατόν τις να άμφιβάλλη άν ή Ορχάνης κατέλαβε τό Σεράγιον ή τό Έπταπύργιον. Επειδή όμως έν τοις περι της άλίσσεως της πόλεως ιστορουμένοις, ένθα αναφέρεται περι της θέσεως ήν ούτος κατείχε, γίνεται συγχρόνως μυσία και περι της οικίας του Δουκά Νοταρά ήν άνεύρον κειμένην παρὰ το νυν Σεράγιον, εκ τούτου έπεται ότι μετά βεβαιότητος δυνάμεθα να όρίσωμεν, ως προείρηται, την θέσιν ήν ανέλαβε προς υπεράσπισιν ή Ορχάνης (γ). Τά περι τον Βουκολιόντα, μεταξὺ του νυν Αχούρ Καπουσι και Τζατλαδι Καπού μέχρι του Κοντοσκαλιου ή Κούμ Καπουσι, ένεπιστεύθη ή Αύτοκράτωρ τῷ Ισπανῳ Προξένω Πέτρο Ιουλιανῳ (δ), τά δε μεταξὺ του Κοντοσκαλιου μέχρι της Πύλης των Ύψωμαθίων τῷ ένετῳ Ιακώβῳ Κονταρίνω (ε). Των δε ταχθέντων ένταύθα μέχρι της γωνίας του Έπταπυργίου ουδόλω; γίνεται μυσία. Πιθανώς ή υπεράσπισις της θέσεως ταύτης άνετέθη τοις Μοναχοίς (ς). Οι φρουροί κατά την πλευράν ταύτην των παραθαλασσιών τειχών ήσαν εύάριθμοι, ένός τοξότου ή σφενδονιστού Ισταμένου εφ' εκάστης επάλξεως (ζ). Από της γωνίας του Έπταπυργίου της Χρυσής πόλης, πρώτης των προς ξηράν, έτάχθη ή Γενουνησιος Μανουήλ και ή ένετῳ Καταρίνης Κονταρίνης μετά 200 τοξοτών και σφενδονιστών (η), περι δε την έπομένην πόλην (ήδη άποφραγθεΐσαν) μεταξὺ της ουκέτι ήνεωγμένης του Έπταπυργίου και της πόλης της Σηλυβρίας, ή ένετῳ Φαβρούλιος Κόρνερ (θ). Προς υπεράσπισιν της πόλης της Σηλυβρίας ή Πηγῆς (Σιλιβρι Καπουσι) έτάχθησαν ή περι τά μαθηματικά δόκιμος Θεόφιλος ή Παλαιολόγος, ή Γενουνησιος Μαυρίτιος Κατάντος και ή

Ενετός Νικολός Μοζενίγος (α). Μεταξύ δε τῆς πύλης ταύτης καὶ τῆς τοῦ Ἁγίου Ῥωμανοῦ κτιρίου ἡμετέρας τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Τούνην τότε ὑπεῖχε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Τὸν νικητὴν τότε ὑπεῖχε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Τὸν νικητὴν τότε ὑπεῖχε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Τὸν νικητὴν τότε ὑπεῖχε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Τὸν νικητὴν τότε ὑπεῖχε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Τὸν νικητὴν τότε ὑπεῖχε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Τὴν 7 Ἀπριλίου προῆλθον οἱ Σουλτάνοι μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν εἰς τὴν ἐκαστον σῶμα ἐπέβη τὴν προτεραιὴν μέχρι τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἤρξατο νὰ τοποθετῆ τὸ πυροβολικόν· τὸ ἔργον τοῦτο διήρκεσεν ἡμέρας τινάς (δ).

Τὴν 9 Ἀπριλίου ἐφθασαν εἰς πέρασ αἱ πρὸς ἄμυναν τῆς πόλεως γενόμεναι προπαρασκευαί. Ἐννεὰ ἐκ τῶν τριήρων, ἴτοι 3 Γενουήνσιοι, 1 ἐξ Ἀγκώνος 3 ἐκ Κρήτης καὶ 1 αυτοκρατορικῆ, ἐπέβησαν κατὰ μίρκος τῆς ἀλύσεως πρὸς ἄμυναν ταύτης καὶ τοῦ λιμένος, καὶ τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν ἐνεπιστεύθησαν ἑμποροπλαῖάρχῳ τινὶ Ἀντωνίῳ καλουμένῳ. Τὰς δὲ λοιπὰς 19 ἀφῆκαν ἐντὸς τοῦ ἐνδοτέρου λιμένος· ἄλλα δὲ τινὰ πλοῖα ἀρρήστα πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτοῦ ἐπέβησαν, ἵνα μὴ ἐμπροσθέντα παρὰ τῶν πολεμίων μεταδώσῃ τὸ πῦρ εἰς τὰ λοιπὰ πλοῖα (δ).

Τὴν 11 Ἀπριλίου ἐπελειόθη ἡ διάταξις τῶν τουρκικῶν τηλεβόλων. Πλὴν τῶν 4 κανονοστοιχιῶν αἰτίας ἐπέβησαν κατὰ μήκος τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ὁ Σουλτάνος διέθετο 12 μελιχῶνα τηλεβόλα ἐναντίον τῶν Ἀνακτόρων μερῶν τῆς πόλεως, ἴτοι τρία ἐναντίον τῶν Ἀνακτόρων τοῦ Ἐβδόμου, τέσσαρα (ἐν αἰς καὶ τὸ μέγα τηλεβόλον τοῦ Οὐράνου) ἐναντίον τῆς πύλης τοῦ Ἁγίου Ῥωμανοῦ, ἐξ οὗ καὶ πύλη τῶν τηλεβόλων (τὸν Καπουσί) ἐκλήθη, τρία ἐναντίον τῆς πύλης τῆς Σιλυβρίας καὶ δύο ἐναντίον τῆς Χρυσῆς πύλης. Οἱ παρὰ τῶν τηλεβόλων τούτων ἐκφυγῶντες λίθοι ἐξῆρξαν 200 ἕως 500 ῤουντῆ, τὰ ἐναντίον ὅμως τῆς πύλης τοῦ Ἁγίου Ῥωμανοῦ ἐξεσφενδύοντες, ὡς προείρηται, λίθους 800 καὶ 4200 λίτρων. Πρὸς γόμεσιν δὲ τοῦ τηλεβόλου τούτου κατατρίβοντο δύο ὥραι, ὥστε ἐπτά μὸ-

(α) Φραντζ. 253. — Ν. Βάρβαρ. 16.
(β) Ν. Βάρβαρ. 16.
(γ) Φραντζ. 253.
(δ) Φραντζ. σελ. 254. — Λεονάρδ. ὁ Χίος σελ. 94 ἔστι λέγει ὅτι ἡ φρουρὴ αὐτὴ συνίστατο ἐκ 400 ἀνδρῶν, ὑπερ ἧν ἀδύνατον.
(ε) Ν. Βάρβαρ. σελ. 16.
(ζ) Ν. Βάρβαρ. σελ. 26. — Φραντζ. σελ. 255.

νον βολὰς ἐξεσφενδύοντε καθ' ἡμέραν. Ἐκάστην δὲ πρῶταν ἐδίδοτο δι' αὐτοῦ τὸ σὺνθημα πρὸς ἐφοδὸν. Οἱ κάτοικοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀκούσαντες κατὰ πρῶτον τὸν κρότον τοῦ τηλεβόλου τούτου ἐξεπλάγησαν. Πλὴν ταχέως ἔματαιώθησαν αἱ ἐλπίδες αἱ εἶχεν ὁ Σουλτάνος περὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ τεχνίτου, ὅστις, ὡς ἀπεδείχθη, ἦν ἀπλοῦς χύτης οὐδὲν ἐπιστάμενος περὶ τηλεβόλων καὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν, διότι τὸ τεράστιον ἐκεῖνο ἐν βραχεὶ διαστήματι χρόνου ἐξεβράγη, φρονεῦσέντος κατὰ τὴν ἐκπυρσοκρήτησιν καὶ αὐτοῦ τοῦ Οὐράν. Ὁ Σουλτάνος ἐκέλευσεν ἀμέσως ἵνα κατασκευασθῇ ἕτερον, καὶ πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ ἐδόθησαν αἱ ἀναγκαῖαι ὀδηγίαι. Ἐκτοσε μετ' ἐκάστην βολὴν ἐκαλύπτετο ὑπὸ πύλων ἐξ ἑρῶν παχέων, καὶ περιεγέτο ἐλαίῳ ὑπερ ἑχρήγῃων τοῖς Τούρκοις οἱ ἐν Γαλατῇ Γενουήνσιοι. Πλὴν ταχέως καὶ οἱ πρόμαχοι τῶν τειχῶν ἐξέωρον τρέπον ἐπιτήθειον πρὸς ὑπεράσπισιν ἐναντίον τοῦ φρικώδους τούτου τηλεβόλου, ἐπιχρήσαντες ταῦτα διὰ κονίας συγκειμένης ἐξ ἀσβέστου καὶ μικρῶν τεμαχίων κεράμου (α). Κατὰ δυστυχίαν ἀφίστατο περὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Τούρκων πρῶτος τοῦ ἐπιτρόπου τῆς τῶν Οὐγγρῶν ἀρχῆς Ἰάγγου Οὐνιάδου, ὅστις πρὸ ἐνός καὶ ἡμισέως ἔτους εἶχε συνθηκολογήσει μετὰ τοῦ Σουλτάνου τριετῆ ἀναχωρήσας πύλων, τότε δὲ παραδοὺς τὴν ἀρχὴν τῶν Λαδισλάφ καὶ ὄθλων ν' ἀπαλλαγθῇ πάσης περιετέριω εὐθύνης, ἐπέμψεν πρῶτος τῷ Σουλτάνῳ ἵνα ἀνταλλάξῃ τὴν περὶ τῆς ἀναχωρῆς συνθήκην. Ἴδων ὁ πρῶτος ὅτι τὸ τηλεβόλον διευθύνετο πάντοτε ἐναντίον τῆς αὐτῆς θέσεως ἔσκιψε τὴν μέθοδον εἰπόν· «ἰβούλει καταπεσεῖν εὐκόλως τὰ τείχη μετὰ τῆς σκηνῆς ἐν ἄλλῳ μέρει τοῦ τείχους, ἀπέχοντι ἀπὸ τῆς πρώτης βολῆς ὀργυῖας πέντε ἢ ἕξ, καὶ τότε ἐξίσωμ τὴν πρώτην ἀψὲς ἐτέραν βολὴν. Τῶν δύο οὖν ἄκρων κρουσθέντων ἐπιμελῶς, τότε βάλε καὶ τρίτην ὡς εὐρεθῆναι τὰς τρεῖς βολὰς εἰς τριγώνου σχῆμα, καὶ τότε ἔψει τὸν τοιοῦτον τοῖχον εἰς γῆν καταπίπτοντα.» Ἢ συμβουλή αὕτη, τὴν ὁποῖαν ἠσπάσθησαν, ἀπέβη δυστυχῶς λίαν λυσιστελής (β).

Τὴν 12 Ἀπριλίου ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ τουρκικὸς στόλος, ὅστις ἐκ τῆς ἀσιατικῆς ὁχθῆς προσιωρήθη παρὰ τὸ Διπλοκόνιον (Βεσικτὰς). Τὴν ἡμέραν ἐκείνην οὐδὲν ἐπεχειρήσεν ἐναντίον τῆς πόλεως· ἵνα ὅμως προλάβῃσι πᾶσαν αἰφνιδίαν προσβολὴν ἐπέβη φύλαξ ἐπὶ τοῦ Πύργου τοῦ Γαλατῆ, ὅπως κατασκοπεύῃ τὰ κινήματα τοῦ στόλου ἐν τῷ λιμένι τοῦ Βεσικτὰς, καὶ χρειὰς τυχούσης ἀναγγελῆ τοῦτο δι' ὀρισθέντων συνθημάτων τοῖς ἐν τῷ λιμένι σταθμώουσι πλοίοις (γ).

(α) Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς κονίας, καὶ γὰρ ἐν τῇ χρείᾳ κατὰ τὴν Ἀνατολήν, εὐρίσκωμεν ἐν τῷ ὄρει τῶν ἀρχαίων οἰκοδομῶν. Καλεῖται τουρκιστὶ χορασάν, ἐξ οὗ καὶ Ἰλλυριστὶ ἐκλήθη κορασάν.
(β) Ν. Βάρβαρ. σελ. 21. — Λούκ. σελ. 272—275 — Φραντζ. σελ. 219. — Χαλκωνδοῦλ. σελ. 148. 149.
(γ) Ν. Βάρβαρ. σελ. 21 καὶ 22.

Ἀπὸ τῆς 12 μέχρι τῆς 18 Ἀπριλίου οὐδὲν ἄξιον λόγου ἐγένετο. Κατὰ ἑξῆρας ἐξηκολούθει πάντοτε ὁ κανονοβολισμὸς, ἐνίοτε δὲ συνεκροτοῦντο καὶ τινες ἀψιμαχίαι ἐντὸς τῶν τάφρων καὶ περὶ τὰ τείχη, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ Τούρκοι μετὰ πλείστης ἀταραξίας βιβαζίνουοντες ἐλάμβανον τοὺς πεσόντας καὶ ἀπεκόμιζον αὐτοὺς, δι' ἃ πολλάκις ἐφρονέοντο δέκα Τούρκοι ἐνεκα ἐνός νεκροῦ (α).

Τὴν 18 Ἀπριλίου περὶ τῶν 9 ὥραν τῆς ἑσπέρας προῆλθον μετὰ πλείονος Τούρκων ἐν βοῇ κατὰ τῶν τειχῶν, καὶ ἀπειραθῆν ἐφοδόν. Ἐπειδὴ δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲν εἶχον εἰσέτι γενεὴ ἀναγκαῖαι προπαρασκευαί πρὸς ἀπόκρουσιν γενικῆς ἐφόδου, ὁ Ἀυτοκράτωρ ἐφροεῖτο μὴ ἀλωθῆ ἡ πόλις, ἀλλ' ὡς φαίνεται οἱ ἐφορήσαντες δὲν ἴσαν ἀρκούντως δυνατοί· δι' ἃ μετὰ ἐξάμωρον ἀγῶνα καθ' ἐμφρωτίζοντο ὑπὸ τῆς σελήνης, ἠναγκάσθησαν νὰ υποχωρήσωσιν ἄσπέντες 200 νεκρούς. Ἐκ δὲ τῶν χριστιανῶν οὐδεὶς ἐφρονέθη, οὐδ' ἐπληρώθη (β).

20 Ἀπριλίου. Ἐν πλοῖον τοῦ Ἀυτοκράτορος, οὗ ὁ πλοίαρχος ἐκαλεῖτο Φιλαντανέλας ἐκ Σικελίας, φέρον σίτον, καὶ τρία πλοῖα ἐκ Γενούης (γ) ἐν ἐπλοῖ ἀρχεὶ ὁ Μαυρ. Κατανέος, ὁ Νοβέβαρα καὶ ὁ Βαρλίνης κολλίζοντα δι' ἐξόδων τοῦ Ἀυτοκράτορος σίτον, κριθῆν, ὄλιον, ἐλαίον, λάχανα, καὶ ἄλλας ζωοτροφίας πρὸς ἐπισιτισμὸν τῆς πόλεως, διέμενον ἐν Χίῳ ἐμποδιζόμενα ὑπὸ συνεχῶν βορειῶν ἀνέμων· ἀλλὰ πνεύσαντος τέλους νοτίου ἀνέμου ἀπῆρον καὶ διελθόντα τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὴν Προποντιδα ἀφίκοντο περὶ τὴν 10 ὥραν π. μ. ἀντικρὺ τῆς πόλεως. Ὅτε δὲ εἶδον αὐτὰ ἐν τῷ τουρκικῷ στρατοπέδῳ προστάθη ὁ Καπουδᾶν Πασᾶς Σουλεῖμᾶν βένης ἵνα ἐκπέσῃ μετὰ τοῦ στόλου καὶ συλλάβῃ αὐτὰ ἢ ἐμποδίσῃ τούλάχιστον τὸν πλοῦνον. Ὁ τουρκικὸς στόλος συγκειμένος ἐκ πλοίων 148 (δ) ἀπήτησε τὰ χριστιανικὰ πλοῖα περιπίου τοῦ Βλάγγρα Βοστανί, ὅτε ἀφῆκε ἐπὶ τὴν νηυσὶν. Ἢ μάχη κατέστη τότε ἀναπόφευκτος, τοῦ δὲ οὐρανοῦ εὐδίου ὄντος ἀμφότερα τὰ ἀντίπαλα μέρη, ὡς ἐπὶ τῶν τειχῶν καὶ οἱ Τούρκοι ἐκ τοῦ αἰγιαλοῦ ἐκτὸς τῆς πόλεως, ἔθεοντο τὸν ἀγῶνα. Ὅτε δὲ τὰ πλοῖα ἐπληρώσαν μέχρι βολῆς ἤρξατο μάχη δι' ἀεροβολισμῶν, ἐκαλύφθη ἐν βραχεὶ ἡ ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης ὑπὸ πλοίων, ἔπλων καὶ βελῶν, ὥστε οἱ ἐν τοῖς πλοίοις οὐδὲ τὰς κώπας ἠδύναντο νὰ κινήσωσιν. Ὁ Καπου-

δᾶν Πασᾶς ἐφορήσας κατὰ τῆς αυτοκρατορικῆς νηὸς ἐπέβη εἰς τὴν πρῶτην αὐτῆς τὸ ὄξυ ἐμβόλον τῆς ἰδέας, ὥστε ἠνάγκασεν αὐτὴν νὰ μῆν ἀκίνητος· τινὰ δὲ ἐκ τῶν μεγαλύτερων προσέβαλον ταύτην ἐκ πλαιῖου, ἐν ᾧ ὁ λοιπὸς στόλος ἐμάχετο ἐναντίον τῶν ἐκ Γενούης πλοίων. Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Γενουήνσιοι μετεχειρίσθησαν τὸ ὑγρὸν πῦρ, πληρώσαντες χύτρας τὰς ὁποίας ἐξεσφενδύοντες κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς ὥρας ἡ μάχη ἦν ἀμφίβοπος· πλὴν ἡ νίκη ἐφαίνεται βέβαιον ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν, διότι ἐκ τῶν Τούρκων ἔπεσαν πλείστοι νεκροί, ἐν ᾧ οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Γενουήνσιοι ὀλίγους μόνον εἶχον ἀπολέσει, καὶ ἐξηκολούθησαν πάντοτε ἀνδρείως μαχομέναι. Ὁ Μικᾶμῆ, ὅστις μετὰ τῆς συνουσίας αὐτοῦ ἐθεώρει ἐκ τοῦ αἰγιαλοῦ τὸν ἀγῶνα, βλέπων μετ' ἀγανακτήσεως ὅτι ὁ στόλος αὐτοῦ κακικῶς ἤρχησε νὰ ὀπισθοχωρῆ, καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ γενόμενος ἐλθομένησε τὴν θέσιν εἰς τὴν εὐρίσκετο, καὶ εἰσώρμησεν ἐφιππος, παρακολουθούμενος ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν εἰς τὴν θάλασσαν, ὥστε τὰ ἰμάτια αὐτῶν κατεβάρχησαν. Τοῦτο ἰδόντες οἱ ἐν τῷ στόλῳ καὶ ἐμψυχωθέντες ἤρξαντο ἄλιν τὸν ἀγῶνα, ὅστις ὁμοίως διήρκεσεν ὀλίγον.

Καὶ οὕτω μετὰ τριώρων μάχην ἀπέπλευσεν ὁ τουρκικὸς στόλος εἰς τὴν ἐπίκειαν αὐτοῦ εἰς Βεσικτὰς, τὰ δὲ τρία πλοῖα προσωρησθήσαν ὑπὸ τὰ τείχη τῆς πόλεως, ὅπου ὅμως δὲν ἴσαν ἐντέλως ἠσφαλισμένα ἐναντίον πάσης ἐχθρικής προσβολῆς ἐν καιρῷ νυκτός. Αἱ δ' ἅμα γενομένου σκοτούς, ἐκπλεύσαντες ἐκ τοῦ λιμένος ὁ Γαβριὴλ Τρεβιζάν καὶ ὁ Ζαχαρίας Γριβὸν μετὰ δύο νηῶν, ἔφρουσάντων τῶν σαλπικιῶν καὶ τὰ τέσσαρα ταῦτα πλοῖα, παραπλέοντες ἐγγὺς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ἐντὸς τοῦ λιμένος, καὶ συνήρμωσαν ἀμέσως τὴν ἐπὶ σιρκιῶν γαλασθίσαν ἀλυσιν. Ἐκ τῶν Τούρκων, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν μαρτυρίαν ὡς διηγείται ὁ Λούκας, ἀπωλέσθησαν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ 12,000 ἀνδρῶν, ἕπερ κατὰ τὸν Κάμμερον εἶναι υπερβολή·

(α) Ἐκ τῶν διηγήσεων τῶν συγχρόνων καὶ τῶν ἰδόντων τὴν ἐπίσημον ταύτην ναυμαχίαν οὐδέμια ἀμφιβολία δύναται νὰ προκύψῃ περὶ τοῦ μέρους ἐνθα συνεκροτήθη. Ἐκ τῆς περιγραφῆς τῶν μερῶν ἐκείνων μετὰ βεβαιότητος ἐστὶ ὁ Σουλτάνος ἐθεώρει τὴν συμπλοκὴν τῶν πλοίων ἐκ τοῦ ἀρκητήριου Ζαϊτίν Βουρνού, 15 λεπτὰ ἀπέχοντος τοῦ Ἐπτακρυφίου. Ἢ ὄρασσα ἐνταῦθα εἶναι τοσοῦτον ἀεκήθης, ὥστε δύναται νὰ προχωρήσῃ εἰς αὐτὴν περιπαιτὴν 100 βήματα, ὅπως λουόμενος ἐνταῦθα περιτέρισε. Ὅρθως λοιπὸν λέγει ὁ Κάμμερον (Μέτρ. 1 σελ. 530) ὅτι ὁ Σουλτάνος ἐθεώρει τὸν ἀγῶνα ἐκ τῆς ἐυρωπαϊκῆς ἐχθῆς. Ἐντελής ἀγνοεῖ τὴν τοποθεσίαν τῶν μερῶν τούτων λέγων οἱ συμπεληρώσαντες τὴν «Histoire du Bas Empire par Lebeau» (Τομ. 12. σελ. 254) «Mahomet qui observait sa qui se passait du haut d'une des collines de Pera» διότι 1) ἐκ τῆς Περσικῆς δὲν δύναται τις νὰ ἴδῃ τὸ Βλάγγρα Βοστανί κωλύοντες τὴν θέαν τοῦ πρώτου λόφου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. 2) αἱ ὄρασαι τοῦ Βασίλειου παρὰ τὴν Περσίδα ἢ μὲλλον εἶπεν παρὰ τὸν Τοπχανί, καὶ πάλιν καθ' ὄρασαι (διότι ἡ Περσία δὲν καίται ἐπὶ τῆς παραθαλάσσης) εἰσι τοσοῦτον βυβάθι, ὥστε δύναται νὰ προσημασθῶσιν αὐτοῦ μίγιστα πλοῖα, καὶ ὁ Σουλτάνος ἐφορήσας εἰς τὴν θάλασσαν κατὰ τὸν ὄρασαι βεβαίως ἦτολ ἀντιγῆ.

(α) Ν. Βάρβαρ. σελ. 22.
(β) Ν. Βάρβαρ σελ. 23. ὅστις λέγει ἐπὶ αὐτοῦ πλὴν ἠγορεῖται ὅτι τότε ἦν τὸ πρῶτον τέταρτον τῆς σελήνης, ὅθεν εἰκόλομοι ὅτι ἡ συμπλοκὴ αὐτὴ διεύθη μικρὴν περὶ τῆς θέσεως αὐτῆς.
(γ) Ὁ Χαλκωνδοῦλης λέγει ὅτι ἴσαν δύο μόνον πλοῖα, ὁ Λούκας τούνομιον πέντε. Οἱ δύο ὅμως αὐτόμοι ἱστοριογράφοι Ν. Βάρβαρος καὶ Φραντζῆς ἀναφέρουσιν ὁμοίως τὸν περὶ ἡμῶν σημειωθέντα ἀριθμὸν.
(δ) Ὁ Ν. Βάρβαρος καὶ ὁ Φραντζῆς συμφωνοῦσιν ὡς πρὸς τὸ πλῆθος τῶν νηῶν, ὁ μὲν λέγει ὅτι ὁ στόλος συνίστατο ἐξ 148, ὁ δὲ ἐξ 150 πλοίων. Τούνομιον δὲ ὁ Λούκας ὀρθομωσαντικῶς χρεῖται ὑπερβολὴν λέγων ὅτι ὁ ἀριθμὸς τοῦ στόλου συνεκροτοῦτο ἐκ 308 πλοίων.

πλην και ο Ν. Βάρβαρος, δε τις υπήρξεν αυτόπτης, φαίνεται ότι επιβεβαίωσεν την μαρτυρίαν ταύτην εκ δε των χριστιανών επληρώθησαν όλίγοι τινές (α).

Την επάυριον (21 Απριλίου) απήλθεν ο Σουλτάνος φέρων μεθ' εαυτού δεκαεπιχίλιους Ιππείς εις Ροσικτάς να αίτησθ λόγον παρά του Σουλειμάν βέη. Προς τούτον αποδιδασθέντα επί της ξηράς έλεξε τάδε: « Προδότης της πίστewς και του σου δεσπότης, πώς στόλου πολυπληθούς κυβερνών δέν κατώρθωσας να συλλάβης τέσσαρα πλοία των χριστιανών, και ταύτα ένεκα νηνεμίας μη δυνάμενα να κινηθώσι, πώς λοιπόν θέλεις κυριεύσθ τόν έν τω λιμένι σταθμεύοντα στόλον; » Ο δέ ταλαίπωρος Καπουδάν Πασάς απεκρίθη: « Δέσποτα, εάν κρίνης εξ όσων ίδιούς οφθαλμούς ίδες, θέλεις πεισθθ περί της αθωότητός μου; Ικετεύω σε όπως μη κατ' έμου όργισθης: σύ αυτός ίδες ότι επί της νηός μου μόνον έφρονούθησαν 150 Μουσουλμάνοι, και ότι προσηλώσας τό έμβολον του έμου πλοίου τή αυτοκράτορικη τριήρη ουδέ στιγμήν αφήκα αυτήν έλευθέρην διαρκούντος του άγώνος: ίδες ότι τό πλήρωμα της έμης νηός ως και των άλλων πλοίων άτινα έβυθίσθησαν έφρονούθη. Τό έπί έμοι έπραξα πάν τδ δυνατόν Ικετεύω λοιπόν να συγχωρήσθ με καταστέλλων την όργην σου. » Ο Σουλτάνος όμως διέταξεν να ανασκοποπίσωσιν αυτήν: πλην προσηθείσης βαθυμυδών της όργης αυτού, απέβλεπεν αυτόν έν της ύπηρεσίας, διένειμε την περιουσίαν αυτού τούς γενιτάροις, και κατεδίωξεν εις εκάτον βραδισμούς. Κατά την έτελέσειν της ποινής ταύτης εις των Αζαπιδών τύψας εξώρυσε τόν έτερον των οφθαλμών αυτού (β).

Την αυτήν ήμέραν (21 Απρίλ.) ο έτερος των πάργων της πύλης του Αγίου Ρωμανού έκρημνίσθη υπό των βολών των τηλεβόλων, ως δέ ο Ν. Βάρβαρος, δοξάζει, εάν την ήμέραν εκείνην 10,000 Τούρκοι απέπειρώθη μετά ζήλου να ποιήσωσιν έφοδον εναντίον της πόλεως, ήθελον έκτοτε κυριεύσει αυτήν. Αλλά του Σουλτάνου τότε έν Βεσικτάς περί σπουδαίων πραγμάτων σκεπτομένου, ώρμηθήσθησαν οι πολιορκούμενοι από της απουσίας αυτού, να ανεγείρωσι τά κρημνισθέντα τείχη, προσκαμίλωσιν χάρμα και μέγα πλήθος λίθων, και εξασφαλίσωσιν αυτόν διά τάφρων και κληματαίδων, όπερ και έγένετο, και τού των έργων άδιακόπως υπό των πυροβόλων των εναντίων κρενοχλουμένων (γ).

Φαίνεται ότι ο Σουλτάνος συνεκάλεσεν έν Βεσικτάς συμβούλιον των στρατηγών. Κατά την περίστασιν ταύτην λαβών άπορμην ο Μέγας Βεζύρης, Χαλίλ Πασάς, ώμίλησεν υπέρ των Έλλήνων ειπών ότι ένεκα της κατά την προτεραίαν ήμέραν ματαιωθείσης άποπέρας προς σύλληψιν των νηών, καλόν ήτο να διαλύσωσι την πολιορκίαν και να συνάψωσι μετά του αυτοκράτορος συνθήκην ειρήνης υπό τόν

(α) Ν. Βάρβαρ, σελ. 23 και 24. — Φραντζ. σελ. 247, 250. — Λούκας σελ. 257, 268, 269. — Χαλιουκινδ. σελ. 480, 481. (β) Ν. Βάρβαρ, σελ. 24, 25. — Λούκας, σελ. 268, 270. — Φραντζ. σελ. 240. (γ) Ν. Βάρβαρ, σελ. 26.

θρον του να καταβάλλη αυτοίς έτησίως φόρον 70,000 χρυσών νομισμάτων, ο δέ Σουλτάνος να έχη τό δικαίωμα του διορίζει έν Κωνσταντινουπόλει τούς άρτινομικούς υπαλλήλους. Αλλά ο Σχεχ Άκ Σχεμσεδδίν επέντης, όστις είχεν έλθει εις τό στρατόπεδον άγων μεθ' εαυτού 20,000: δερβίσας, απεράνη εναντίον πάσης αναβολής, προς τούτον δέ και ο Ζαγανός Πασάς και τινες άλλοι Βεζύρηι έγνωμοδότησαν υπέρ της εξακολούθησεως του πολέμου, ώστε ή πρότασις του Χαλίλ Πασά απερίφθη (α): υπελείπετο όμως μεγίστη τις δυσκολία, ή επένσεις τρόπου διευκολύνοντος την εισχώρησιν του όθωμανικού στόλου εις τόν λιμένα αυτόν, οδίντος την έσοδον απέκλεισαν οι Βυζαντινοί διά της άλυσσεως: και τούτο ήν τά μέγιστα άναγκαίον, διότι μόνη ή κατά ξηράν προσβολή των τειχών ήν άνεπαρκής προς άλλωσιν της πόλεως. Καί οι μόν σύμβουλοι του Σουλτάνου εβέβησαν εις έντελή άμνηχανία, ούτος όμως πολύ εκείνων συνετώτερος, διέλυσε τάς άμφιβολίας ειπών ότι κατά νόον είχε να διαβιβάσθ εις τόν λιμένα μέρος του στόλου διά ξηράς. Καί έγένοντο άμισώς αι άναγκαίαι προτοιμασίαι, ώστε την έκτέλεσιν του σχεδίου δυνατόν ήν να έπιχειρήσωσι την αυτήν εκείνην έσπέραν.

Μεταξύ της Περαίας και Βεσικτάς υπάρχει ή έξοδος της κοιλάδος Δολμά Μπαχσέ (ήτοι μεστού κήπου), ήτις άγει επί τόν προς βορράν της Περαίας καίμενον λόφον, ένθα υπάρχουσι νύν στρατόεις και νεκροταφεία: και έντευθεν έτέρα έξοδος άγει διά των προαστείων του Αγίου Δημητρίου και του Γενισχέρ (α νέου κόσμου) κατά τούς εκεί άποικισθέντας Γερμανούς εις τό προάστειον Κασσιμπασά έν τή πεδιάδι, ένθα κείται ο τουρκικός νούσταθμος προς βορράν του Κερατίου κόλπου. Την οδόν ταύτην εξομαλύναντες επέστρωσαν διά σανίδων και ξύλων, έβασαν παρ' αυτή κατ' άποστάσεις έσκη και φράκτας, και ήλειψαν, όμοιάζουσαν μακράν αυλάκα, μετά στέατος βοών και κριών. Έπί αυτής δέ έσώρην διά τροχαλίων και φλαγγών τά πλοία από του κόλπου του Δολμά Μπαχσέ εις τόν Κερατίον, αρχάμενοι χάριν δοκιμής από των μικροτέρων. Κατά την μαρτυρίαν του Ν. Παρβάρου υπερενεγκλήθησαν ούτω 72 πλοία (β). Εκ δέ των πληρωμάτων οι μόν έσώρην αυτά: οι δέ ειργάζοντο επί της πρώρας ή επί της πρόμνης, άλλοι επί των ούλων, και άλλοι τέλος τυμπανίζοντας και σαλπίζοντας ένεθάρρουν τούς εργαζομένους (γ).

(α) Χαλιουκινδ. σελ. 70. (β) Κατά μιν Λούκας υπερενεγκλήθησαν 80 διήρεις, κατά δέ Χαλιουκινδ. 70 πλοία. Ο Χαλιουκινδ λέγει ότι ήσαν μόνον 20 πλοία. Πρέδλον όμως ότι ε και πλοία δέν επήρουν προς τόν προκείμενον σκοπόν: όθεν νομίζομεν ότι κατά την περίστασιν ταύτην ή αντίρροπος της όθωμανικής Άκαδημίας έρωτιστήθη τά μέγιστα να έκταύσθ την κολλοσιανήν δύναμιν του Σουλτάνου. (γ) Ν. Βάρβαρ, σελ. 97. — Φραντζ. σελ. 251. — Λούκας, σελ. 270. — Χαλιουκινδ. σελ. 448. — Ασονάρδ. Χίος. — Χαλιουκινδ. Χατζι Κάλφα. Ναυμαχία φυλ. Β. ρεσιτο. — Γιλχαμί Μεσρίφ, σελ. 280. Κατά τής τοιαύτης έργασίας, κατ' ως άπαιτείται ή σύμ-

Οι την του Lebeau ιστορίαν συμπληρώσαντες, (Τόμ. XXI, σελ. 256) άπορούσι πως ήν δυνατόν να έκτελεσθ έν μια νυκτι τό έπιχείρημα άνευ της έλαχίστης αντίστασεως, έν ή όλίγα τινά πλοία πλησίον της όχθης εύρισκόμενα ήδύναντο να ματαιώσωσι τό έχνησμα: αλλά τό βραχύν του χρόνου διάστημα εξαγεται εύκόλως όταν αναλογισθώμεν τό πλήθος των δυνάμεων ών ήρχεν ο Σουλτάνος. Πλην τούτου οι Ιστοριογράφοι έλησμήνησαν, ως φαίνεται, ότι ο λόφος της Περαίας κατείχετο υπό του στρατού του Ζαγανός Πασά και Καρατζά βέη, ώστε άδύνατον ήν να σταθμώσωσι πλοία παρά τόν αίγιαλόν του Κασσιμπασα, διότι διά μιας και μόνης εύστόχου βολής των έχθρικών τηλεβόλων ήθελον καταποντισθθ. Οι Έλληνες, και εάν έγνωρίζοντι περί της έπιχειρήσεως ταύτης και των παρασκευασίων, πάλιν δέν ήδύναντο να έμπαδίσωσι την έκτέλεσιν. Ουδόλωσ δέ έχεται πιθανότητα ότι έγνωσάοντι περί αυτής. Τούναντίον είναι σχεδόν βέβαιον ότι οι Γενουήσιοι του Γαλατά συνήργησαν τά μέγιστα εις την επίτευξιν του σχεδίου, ου τινος και ή επινόησις φαίνεται παρ' αυτών γεννημένη, ως μαρτυρεί και σχεδίων τι παρά τω Ν. Βαρβάρω: « li fu insognà da un christian » ήτοι έδιδάχθη τούτο (ο Σουλτάνος) παρά χριστιανού. Αλλά και ουδέμια μαρτυρία άν δέν έσώζετο, δέν είναι άμφιβολία ότι κατά μέρος έχορήγησαν οι έν Γαλατά Γενουήσιοι τό άναγκαίον ύλικόν.

Αι μαρτυρίαι των συγχρόνων Ιστορικών περί των συναφθεισών μαχών μεταξύ του εις τόν Κερατίον κόλπον διαπεραιωθέντος τουρκικού στόλου και των έν Γενούης και ένστίας πλοίων, είσιν ου μόνον συγκεχυμένοι αλλά και άντιφατικοί. Κατά την εξιστόρησιν αυτών ήβλω κυρίως παρακολούθησθ τό ήμερολόγιον του αυτόπτη μάργου Ν. Βαρβάρου, λαμβάνων έπί όφιν δοθείσης περιστάσεως και όσας άλλας έχομεν ειδήσεις.

Η φρουρά της πόλεως κατεπτοθή ιδούσα τόν τουρκικόν στόλον έντός του έσω λιμένος, διότι πάντες ένβδον ότι άντιπερισπωμένον ούτω των άσθενών αυτών δυνάμεων, έπεταχύνετο ή πτώσις της πόλεως: και όμως δέν απερβάρύθησαν, άλλ' έβουλεύοντο τίνι τρόπω ν' άποκρούσωσι τόν άντιπερισπωμένον τούτον. Οι ένστοι και οι Γενουήσιοι πρό πάν-

πραξί πολλών συγχρόνων, άναγκαίον είναι προς άπεφυγην πάσης διαταράξεως, όπως γίνονται αι διάφοροι κινήσεις κανονικώς και συγχρόνως. Τούτο δέ καταρθούται, ως τούς πάσι γνωστόν, σωμαίνμενου έκαστου του βυθίου, παρ' οι τούς στρατιωτικούς λόγου χάριν διά τυμπάνου, παρ' οι τούς έν πλοίοις εργαζομένους διά της φωνής. Έάν ή μεταθέσις αυτή των πλοίων πέραν του λόφου της Περαίας άντιβίθω εις έδωπαίους, βεβαίως έκαστος όπαξιωματικός εργαζόμενος ήθελε φάλλει τό παρ' όποι γνωστόν όμοια έπιδή έμας οι Τούρκοι εκ φύσεως στερεώνται του όδρου της φωνής, και έν κενή νυκτι ήν άδύνατον να βλάπωσι τόν όποδινύοντα. αυτοίς τόν βυθμόν, μετεγείροθησαν προς τόν σκοπόν τουτον σαλπυγιάς. Όθεν νομίζομεν ότι έν μικρολόγου κριτικής όρμώμενος νεώτερος τις συγγραφέας (Ungeritter, εάν δέν άπατώμαι, έν τή περιγραφή της Τουρκίας) άποφαίνεται ότι τά περί μουσικής εξιστορούμενα προστίθησαν μέγαν παρεκκλίωσιν έν τή διηγήσει.

των έφαίνοντο τά μέγιστα πρόθυμοι να μετά των ίδιων πλοίων προσβάλλωσι τόν έχθρον, ένεκα όμως της αντίζήλιας των δύο τούτων ένδών, και πρό πάντων ένεκα της προδοσίας των έν Γαλατά Γενουησιών οι αξιέπαινοι αυτών κόποι έματαιώθησαν.

Τά μάλλον εύμεγέθη και κρείττονα πλοία των χριστιανών ήσαν προσωρμισμένα παρ' τη άλύσει: δι' ή φοβούμενοι αι έν αυτοίς μη συγχρόνως προσβλήσωσι παρά τε των έν τω έσω λιμένι τουρκικών πλοίων και των έν Βεσικτάς, έβητο επί της έξωτάτης άκρας του Γαλατά, όπου περίπου νύν κείται τό τελευταιον και τό λοιμοκαθαρτήριο, πλοσον περιπόλων, να κατασκοπεύη τάς κινήσεις του έν Βεσικτάς τουρκικού στόλου (α).

Την 23 Απριλίου τή συμβούλιον των δώδεκα, όπερ έστι έπιτροπή έκλεγομένη υπό των έν Κωνσταντινουπόλει ένστον και προστειμένων αυτών, συνήλθεν έν τω ναφ της Παικιγίας (έν τω Φόρω) όπως συσκεφθθ περί έπιτηδείου τρόπου προς έμπαρησιν των έν τω λιμένι τουρκικών πλοίων. Η διάσκεψις διήρκεσεν επί πολλάς ώρας, και τέλος κερδέχθησθ την πρότασιν του προμνημονευθέντος Ιακώβου Κόκου αναθέντας αυτώ την έκτέλεσιν (β).

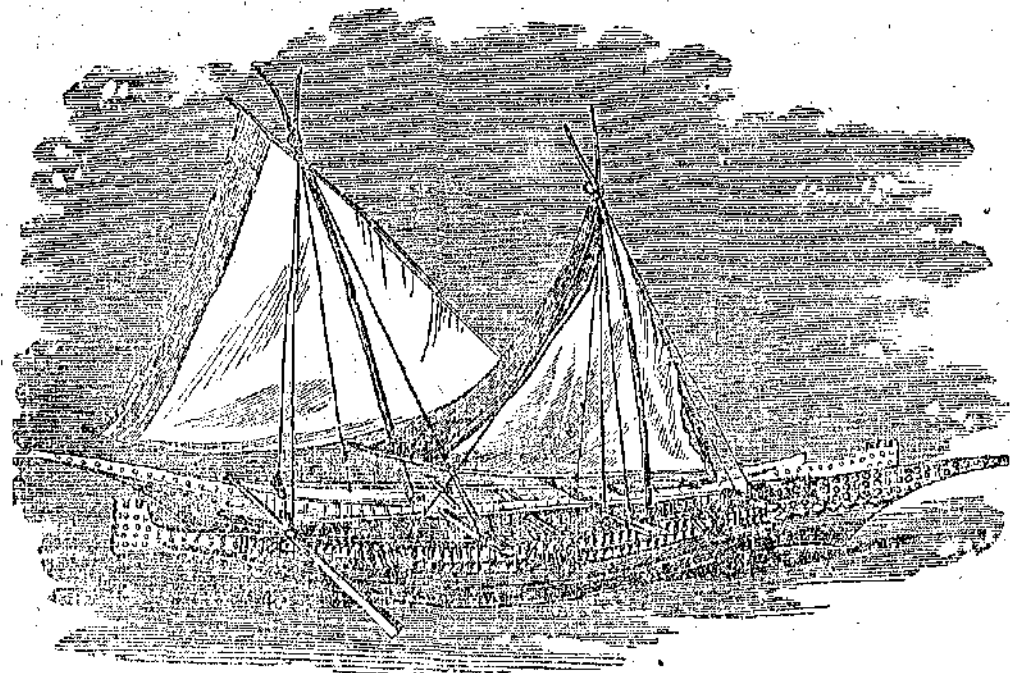
Την 24 Απριλίου λαβών ο Ιακώβος Κόκος δύο πλοία 500 τόνων έκαστον, περιέλωσε μετά σάκων έρίου και βαμβάκης να προφυλάξθ ταύτα από των σφαιρών. Προς βυμούλκην δέ αυτών ώρμήσθησαν δύο άλλα μικρότερα. Εκτός τούτων συμπάρελαθε και δύο ελαφρά πλοίαρια του αυτοκράτορος 24 κωπών έκαστον, και μίαν μεγάλην λέμβον εξ έκαστου μεγάλου πλοίου. Περί δέ τό μεσονύκτιον συνελθόντες οι άρχηγοί επί της νηός του λιμεναρχου Αλόυς διέδο να και πάλιν συσκεφθώσι περί του πρακτέου, απεφάσισαν όμοφώνως να όρημώσωιν αυτήν εκείνην την νύκτα κατά του τουρκικού στόλου και έμπαρησώιν αυτών. Οι Γενουήσιοι του Γαλατά ύποπτευσθησαν τούτο, και προσελθόντες τινές εξ αυτών συνεβούλευσαν τόν λιμεναρχον ν' αναβάλλη τό έπιχείρημα μέχρι της επομένης νυκτός, όπως συνεργήσωσι και αυτοί. Η πρότασις αυτών έγένετο δεκτή. Την επάυριον όμως έστειλεν ο Ποδέστας του Γαλατά εις τό στρατόπεδον του Σουλτάνου Φαγιούζον τινά τουνομα να αναγγείλη αυτώ τό σκοπούμενον. Ο Σουλτάνος εύχαριστήσας αυτοίς διά τό μήνυμα, έπεμψεν άκροβολιστάς τινας και τέσσαρα τηλεβόλα προς ένίψχυσιν του στόλου, και έκέλευσε τούς έν αυτώ να προπαρασκευασθώσι προς άπόκρουσιν των ένστον.

Μέχρι της 28 Απριλίου διήγον άμφοτέρα τά διαμαχόμενα μέρη έν ήσυχία. Την ήμέραν δέ ταύτην, δύο ώρας πρό της άνατολής του ήλιου, εκίνησαν τά δύο μετά έρίου περιεκαλυμμένα πλοία, τό πλοσον του Γαβριήλ Τρεβιζάν και τό του Ιππότου Ζαχαρίου Γριόν, αι τρείς ελαφρότεροι νηες 24 κωπών έκαστη, ως ώδήγει ο Σιλβεστρος Τρεβιζάν, ο Ιερώνυμος Μοροζίνης και ο Ιακώβος Κόκος, και τέλος δύο βρέκια πλήρη πίσσας, πυρίτιδος και

(α) Ν. Βάρβαρ, σελ. 28. (β) Ν. Βάρβαρ, σελ. 28, 29.

έλληνικού πυρός ίνα εμπρήσωσι τόν όθωμανικόν στόλον. Κατά τό σύνθημα έπρεπε νά έφορμήσωσι κατά πρώτον τά δύο πλοία τά μετά έρίων περικαλυφθέντα· άλλ' ό Ι. Κόκος φιλοτιμία κινούμενος, εισεχώρησε πρό τών άλλων έν τώ μέσω τού τουρκικού στόλου. Οι δέ Τουρκοί κανονοβολήσαντες διέσχισαν τό πλοϊόν αυτό, όπερ κατεποντίσθη έντός όλίγων λεπτών (quanto che jera a dir diezo rain-postri) μετά σύμπαντος τού πληρώματος, ήτοι 18 αξιωματικών και στρατιωτών και 72 κωπηλάτων, μη δυναμένων τών ενετικών πλοίων νά δράμωσι προς βοήθειαν. Επειδή δέ τό σκότος και ό κενός έάλωλον τά έπόμεια πλοία νά ίδωσι τί συνέβαινε, έγκολούθουν πλέοντα προς τά πρόσω, ότε δευτέρα βολή κατεσύντριψε τό πλοϊόν τού Γαβριήλ Τρεβιζάν, τό όποιον όμως και τοι εισδύοντος τού ύδα-

Φραντζής όμως και τοι αυτόπτης αντίφασκει εις διάφορα μέρη τής εκθέσεως ταύτης, και ιδίως ότε λέγει ότι ή έφοδος έγινετο ού μόνον κατά τού στόλου άλλά και κατά τής γερύρας, τήν όποιαν οι Τουρκοί πλοιοίς έξενζαν ύπερ τόν Κεράτιον κόλπον· και όμως, κατά τήν μαρτυρίαν τού Ν. Βαρβάρου, οι Τουρκοί κτεσκεύασαν τήν γέφυραν ταύτην τήν 19 Μαΐου. Όθεν είναι λίαν πιθανόν ότι ό Φραντζής, γράψας τήν εκθεσιν τού συμβάντος τούτου πολλά έτη μετά ταύτα, ήπατήθη περί τήν χρονολογίαν, άφού μάλιστα και ό Καλκοκινδύλης συνάδει μετά τού Ν. Βαρβάρου. Αλλά και άλλο τι λέγει ό Φραντζής, ού τινος ούδε μνηϊών ποιείται ό Ν. Βάρβαρος ότι οι Τουρκοί άπεκεφάλισαν άντικρύν τής πόλεως τους κατά τήν συμπλοκήν ταύτην αιμαλωτισθέντας έξείνους ίσως οίτινες κολυμβώντες ήθέλησαν νά δια

Πλοϊον της Ωκεαρίας.

τος, επανήλθεν εις τόν λιμένα και διέσωσε τό πλήρωμα. Τήτε εννοήσαντες οι έν τοίς λοιπούς πλοίοις ότι τό επιχείρημα άπέτυχεν άπεφάσισαν νά υποχωρήσωσι. Καί τά μέν ελαφρά επανήλθον ούδέν παθόντα, τά δύο όμως μεγάλα, τά δι' έρίου κενυλινμένα και τούτου ένεκα βραδυπορούντα, προσεβλήθησαν υπό 72 τουρκικών νηών. Η μάχη διήρκεσε μίαν και ήμισίαν ώραν, επί τέλους όμως κατώρθωσαν νά εισέλθωσιν έν τώ λιμένι, μεθ' ό ό τουρκικός στόλος επανήλθεν εις τήν ιδίαν θέσιν. Κατά τό υπολειπόμενον μέρος τής ήμέρας ούδέν άξιον λόγου συνέβη (α).

Ενταύθα λέγει ή εκθεσιν τού Ν. Βαρβάρου περί τού επιχειρήματος τούτου και περί τού τραγικού θανάτου τού συμπολίτου αυτού Ιακώβου Κόκου. Ο

(α) Ν. Βάρβαρ. σελ. 39 — 33.

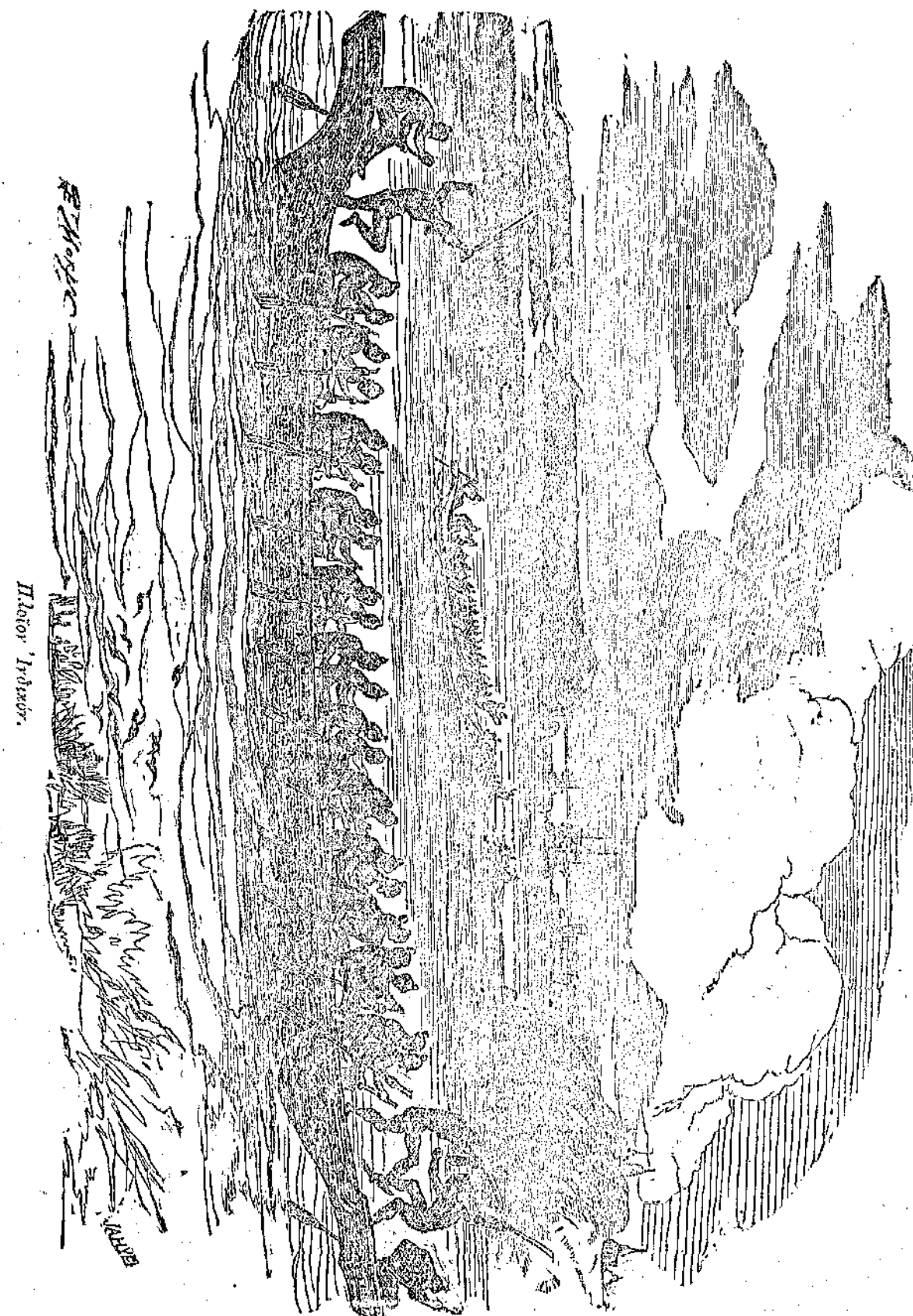
σποθήσι, και ότι ό αυτοκράτωρ άντεδικούμενος έκέλευσε ν' άποκεφάλισωσι 260 Τουρκοίς αιχμαλώτους και νά εμπήξωσι τάς κεφαλές αυτών επί τών επάλλεων (α).

(* Επειται συνέχεια.)

ΔΥΟ ΠΛΟΙΑ.

Τά δύο παρατιθέμενα ζυλογραφήματα περιιστάνουσιν δύο πλοία περιέργου κατασταευσής άνήκοντα εις τόπους άπόστατα τής Ελλάδος κειμένους.

(α) Καλκοκινδ. σελ. 456. — Φραντζ. σελ. 255, 257. — Τιμάχιον εν τής γενικής Ιστορίας τού βασιλέως τής Γεωργίας Άρτσχιλ, μεταφ ασθέν και δημοσιευθέν έν τώ XXI τόμω τής Histoire du Bas Empire, σελ. 313.

Πλοϊον Ινδικόν.

Και τό μέν έν, τό πολύκαιπον, είναι ίνδικόν, χρησιμεύον κυρίως εις τάς άγρίας φιλές αίτινες κατοικούνται παρά τόν Γάγγην πολεμούσιν άδιακόπως σχεδόν προς άλλήλας. Επόμενος και ελαφρότερον, έλαυνόμενον συνήθως υπό είκοσι μέχρις είκοσιπέντε κωπηλάτων οίτινες είναι συγγενής και στρατιω-

ται, σχίζει το ύδωρ μετά τσαούτις ταχύτητας, ώστε μόλις φαίνονται ίχνη κατοπινού αὐτοῦ. Η πρόρα, ἡ πρόμα καὶ αἱ πλευραὶ ποικίλλονται διὰ διαφορῶν γραφῶν καὶ γλυφῶν, εἰς δὲ τὴν πρόραν, οὖσαν πλατείαν, ἕστανται οἱ ἀρχηγοὶ, καὶ πηδῶσι, καὶ ἀλοκάτους συστρέφονται, καὶ κινοῦνται, καὶ πάλλουσι σπάθην δᾶρ καλουμένην ἕνα ἐκφοβίσσῃσι τὸν ἐχθρόν. Τὸ πλοῖον τοῦτο ὀνομάζεται βούρμαλ'· πλοῖος δὲ τοιοῦτων ὑπάρχουσιν εἰς τὸν Γάγγην.

Τὸ δὲ ἄλλο εἶναι ἐν χορήσει εἰς τὴν Ωκεανίαν. Η Ωκεανία ἦτις, ὡς δὲν ἀγνωστὸ ἄναγιώσκας, συγκειμένη ἐκ πολλῶν νήσων, δι' ἣ καὶ Πολωνασία ὀνομάσθη, περιλαμβάνει καὶ τὴν Αὐστραλίαν, τὴν Ἰνδαν, τὴν Ταίτην, ἐξουσιάζεται ὑπὸ τῶν Ἀγγλων, τῶν Γάλλων, τῶν Ὀλλανδῶν καὶ τῶν Ἰσπανῶν· εἶναι δὲ εὐφροεντάτα καὶ πρὸ πάντων χρυσόχεος.

Τὸ πλοῖον τοῦτο συγκροτεῖται ἐκ δύο σκαρῶν συγκεκριλημένων διὰ σχοινίων, καὶ ἔχει ἰστικά τρίγωνα πλατύτατα ἐκ ψιδίου. Ἐν ὧρα δὲ ναυμίας ἐλύνονται ὑπὸ κωπηλατῶν ἐχόντων κώπας μελαίνας καὶ στιλπνοτάτας.

Καὶ μήκος μὲν ἔχουσι τὰ πλοῖα ταῦτα τῆς Κίμωνος ποδῶν τεσσαράκοντα, πλάτος δὲ δακτύλιον δεκατριῶν καὶ βάθος δεκαοκτώ. Εἶναι δὲ ταχύτατα ὁσάκις πλέωσι δι' ἰστίων. Τότε τὰ δύο σκάφη μακρύνονται ἀπ' ἀλλήλων δι' ἕξλων ἄτινα τίθενται διαγωνίως μεταξύ αὐτῶν.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟΝ ΧΙΑΣ.

Ἀγροῦντες ποτε ἑμῶν γένων αἱ ἐπιανοίαι ἐξετάσεις τοῦ ἐκπαιδευτηρίου τῆς Κ. Χιλίας δὲν παρευρέθημεν εἰς αὐτά· ἀλλὰ καὶ μὴ ἐπιθυμοῦντες γὰρ παρέλθῃ ἡ Παρδώρα ἐν σιωπῇ ταύτας, δημοσιεύομεν ἄσμενοι τὴν ἐξῆς περὶ αὐτῶν σημείωσιν, αὐτολέξει ἐρανισάμενοι ταύτην ἐκ τῆς Ἐφημερίδος τῶν Φιλομαθῶν. Ἀποδεχόμενοι δὲ αὐτὴν ὡς εἰλικρινῆ καὶ ἀκριβῆ, καθύπερθε μάλιστα γνωσκόμεν πρὸ πολλῶν ἑτῶν τὴν ἀξιολογίτητα τῶν καρπῶν αὐτῶν προάγει τὴν κατὰ τὴν φύσιν αὐτῶν ἐπιτυχῆσιν ὡς ἐπιτυχῆσιν οὐ μόνον περὶ τῶν εἰρημίων ἐξετάσεων τὰ δίδοντα ἀρηγήσατο, ἀλλὰ καὶ τὸ ἱστορικὸν τοῦ καταστήματος προσηκόντως ἐπεξηλήθη.

Ἔρχεται τ' ἀληθῆς εἰς φῶς ἡ ἐπίσημη ἀποχρῆσις.

(Μένανδρος).

Την δευτέραν, 18 μασούτου Μαῖου, ἀρξάμενοι ἐπεκτείνθησαν γὰρ αἱ ἐξετάσεις τῶν μαθητηρίων τοῦ ἐκπαιδευτηρίου τῶν ΚΚ. Χιλ. Ὡς τὰ καὶ εἰκοσὶν ἦδη ἐναιαυτοῦς τὸ χρηστὸν τοῦτο ζεῖγον διὰ πάσης ἀνταπαρήσεως ἀκολουθεῖ παιδεῦον νεανίδας, καὶ ἐπιπλέον τῶ κοινῶ ἐκέθον τοὺς ἀγλαοὺς καρποὺς

τῆς ἐνδελεχοῦς αὐτοῦ ἐπιμελείας καὶ φροντίδος. Ὡς τῶ 1834 αἱ νῦν ἀκαμάτους αἰθναί ἦσαν ἐρηπίου σωρός, καὶ ἐντελεστοτάτη καλὸν εὐερεῖο καὶ ἐπιμάτω ὡς πολύκροτον μέγαρον, ὅτε ἦχει-ἔτι ἀνιαρῶς εἰς ἡμᾶς ἐσπέρας καὶ πρωῶ καὶ μεσημβρίας ὁ ὕμνος τοῦ ἠμάμου, παρέστη ἐν μέσῳ ἡμῶν, καὶ ἀναπαύσεις καὶ ἀγαθὰ καὶ γονεῖς καὶ οἰκείους οἴκοι καταλιποῦσα μετ' εὐαγγελικῆς ἀνταπαρήσεως, ὡς ἀστρὸν ἐωθινὸν ὑποφωσκούσης ἡμέρας, ἡ ἐπιχάριτος καὶ φιλόκροτος αὐτῆς οἰκογένεια, καὶ ἐν μέσῳ ἀπείρων δυσκολιῶν συνέστησεν ἐν τῇ ἐρημικῇ τότε τῆς Ἀθηνᾶς πόλει τὸ πρῶτον διδασκατήριον πρὸς παιδεῦσιν ἰδίως τῶν κορασιῶν. Φυτευθὲν οὕτω τότε ἀδύνατον τὸ δανδρῦλλιον τοῦτο καὶ ῥιζωθὲν, διὰ τῆς εὐλογίας τοῦ Ὑψίστου καὶ τῆς ἐπιμελοῦς καλλιέργειας τῶν φυτευσάντων αὐτὸ κατέστη τῶ χροῦν ὑψίστου καὶ εὐκλαδον δένδρον, ἀγλαοὺς τοὺς καρποὺς αὐτοῦ ἀπνεγκῶν καὶ κατ' ἔτος ἀποφέρων. Ἐκ τῶν παραφυάδων αὐτοῦ μετεφυτεῖσθαι καὶ ἐνταῦθα καὶ ἀλλαγῶς τῆς ἑλλάδος ἕτερα καὶ ἐξ αὐτῶν ἄλλα, ὡς τὸ δύναιται πᾶς τῆς ἀληθείας τὸν λόγον ὀρθοτομῶν εἰπεῖν, ὅτι ἀπὸ τῆς ῥίζης ταύτης ἐπολλαπλασιάσθησαν τὰ διάφορα ἐκασταχοῦ τοῦ τόπου ὑφιστάμενα Παρθενագωγεία, δι' ἣ καὶ πάντες οὖσι τ' ἡ ἀλήθεια καὶ τὴν εἰλικρινεῖαν λατρεύουσι μετὰ τελείου σεβασμοῦ ἀπεικόνιζοντες τὴν ἀρχέγονον ταύτην ῥίζαν. Ἐκ τοῦ Χιλιάδος διδασκατηρίου ἐλήφθησαν πάλαι αἱ πρῶται διδασκαλίσαι καὶ ἐν αὐτῷ ἐξεπαιδεύθησαν αἱ πλείστα τῶν παρ' ἡμῶν δεσποινῶν, αἵτινες, εὐμνήμονες τῆς ἦς ἐν αὐτῷ ἐτυχον διδασκαλίας, καὶ μητέρες γενόμεναι, εἰσῆγαγον εἰς αὐτὰ πάλιν τὰ ἐξυτῶν θυγάτρια πρὸς ἐκπαίδευσιν, δι' ἣ καὶ εὐλόγως τιμᾶται ἀείποτε ὡς ἐν ἐκ τῶν ὀλίγων ἀρίστων τῆς πρωτεύουσας Παρθενագωγιῶν. Χορρεῖ δὲ πλησίον εἰς πᾶσαν καλὴν πρόοδον, διότι ἡ εὐδὴν αὐτοῦ κολλοῦται ἐξ οὐρανόθεν καταπνευμένης αἵρας. Πᾶν δ' ἐν τῶ κόσμῳ τοῦτο βέβηκεν ἐπὶ τῶν θεμέλιων τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κατὰ Χριστὴν ἠθικῆς εὐδοκίμει ἀεὶ, β, τι δὲ ἀντί-προφρον πρὸς τὴν ἀλήθειαν βαίνει, ἀρδῶν τῶ χροῦν καταποντίζεται καὶ ὑποβρύχιον ἐν τῶ παλάγῳ τῆς ἀτασθαλίας γίνεται. Τὰς ἀληθείας ταύτας θάντες, περιττὸν θεωροῦμεν εἰπεῖν, ὅτι καὶ αἱ γλῶσσαι ἔξετάσεις τοῦ ἐκπαιδευτηρίου τοῦτου ἀπέδειξαν ὅτι ἀεὶ ἀκαμάτον τυγχάνει καὶ οὐ παύεται χορηγοῦν τῆ ἡμετέρα κοινωσίαν νεανίδας εὐσεβεῖς, ἐκπαιδευτοὺς καὶ κατηρτισμένους ἐν πάσαις ταῖς ἀρεταῖς, ὅσαι καὶ τὸν τῆδε βίον διάκοσμον καθιστάσι, καὶ τὸν μετὰ τὴν ἐκ τῶν προσακρίων μεταλλαγῆν ἐπερχόμενον ἀίδιον, εὐδαίμονα τοῖς ταύτας κεκτημένοις προσπορίζουσι.

ΠΕΡΙ ΜΑΧΗΤΩΝ (Combattants).

Μαχητᾶς καλοῦσιν ἐν Γαλλίᾳ εἰδός τι πτηνῶν κοινοτάτων ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἰδίως κατὰ τὰ παράλια

τῆς Πικαρδίας καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου μάλιστα ἐπι-θασειόντες αὐτὰ ἀνατρέφουσιν ἕνα χρυσιμέδωσι εἰς τροφήν. Ἐδδῶν δὲ αὐτοῖς τὸ ὄνομα τοῦτο ἕνεκα τῆς ῥοπῆς αὐτῶν πρὸς τὸ μάχεσθαι πρὸς ἄλληλα, ἢ ἐν πρὸς ἐν, ἢ πολλὰ πρὸς πολλὰ· συγκροτοῦσι δὲ τότε φάλαγγας δλικλῆρους καὶ προχωροῦσι κατὰ τάξιν κατὰ τῶν ἀντιπάλων, ὡς τακτικῆς στρατῆς. Αἱ φάλαγγες σύγκεινται, μόνον ἐξ ἀρβένων, τὰ δὲ θήλεια μένουσι μακρὰν ὡς ἀπλοὶ θεαταί, ἐμψυγόντα ὅμως καὶ ζωπυροῦντα δι' ἀλλεπαλλήλων φωνῶν τοὺς μαχόμενους. Πολλάκις ἡ μάχη ἀποβίνει φονικὴ· οἱ δὲ νικηταὶ ἀμοιβὴν τῆς ἀνδρείας αὐτῶν ἔχουσι τὴν εὐνοίαν τῶν θηλείων, ἐνῶ οἱ νικώμενοι τρέπονται εἰς φυγὴν. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ φιλοπόλεμον τῶν πτηνῶν τοῦτων αἰσθημα πηγὴν ἔχει τὴν φυσικὴν αὐτῶν κλίσιν πρὸς τὸ ὠρσιον φύλον, τὸ θάρρος αὐτῶν ἀναγεννᾶται ἅμα κινουσαοθέντος θήλειος ἢ ἀκουσθείσης τῆς φωνῆς αὐτοῦ. Τότε λησμονοῦντες τὴν ἦσαν ἠμῶν ἐκ νέου, πολλάκις δὲ μετὰ πλείονος ζέσεως κατὰ τῶν ἀντιπάλων. Αἱ συμπλοκαὶ αὐται συγκροτοῦνται σινηθῶς περὶ τὴν αὐγὴν καὶ τὸ ἐσπέρας κατὰ τοὺς μῆνας Ἀπρίλιον καὶ Μαῖον, ὅτε τὰ ἀρβενὰ φέρουσι λαμπρότατα πτερά· ὁ λαμβός καὶ τὸ στήθος αὐτῶν εἶναι τότε κεκαλυμμένα ἐκ μακρῶν πτερῶν, τὰ ὅποια ἀνορθούμενα κατὰ τὴν μάχην ἀποτελοῦσιν εἶδος ἀσπίδος. Τὰ ὠρσια ὅμως ταῦτα πτερὰ πίπτουσι κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα, ὅτε οἱ μαχηταὶ φέρουσι πτερὰ μικρὰ, λευκά εἶτε τεφρόχροα, ἐρυθρὰ εἶτε μελανὰ καὶ ἰώδη, καὶ ἐνίοτε μὲ γράμμους καὶ στίγματα ποικιλόχρωμα. Τὸ πολυπληθέστερον δὲ τῶν πτηνῶν τοῦτων εἶδος εἶναι τὸ ὑπὸ τῶν ὀρνιθολόγων καλούμενον *Tringa mugna* (ὄρα *Viellot, Histoire naturelle des oiseaux*).

I. ΘΕ-ΚΗ' ΑΛΛΑΣ.

ΠΕΡΙΘΙΑΙ ΣΠΟΥΔΑΣΤΟΥ.

— 000 —

(Συνέχεια τῆς σελ. 131.)

B.

Φίλος τις συνειθισμένος ὑπὲρ τὸ δέον εἰς τὰς εὐκολίας καὶ ἀναπαύσεις τῶν δι' ἀτμοκινήτων θαλάσσοπορῶν, βιβλιᾶς ἐν τῇ βίᾳ τοῦ ἀπάλου ἀπαρασκεύαστος καὶ ἄνυ τροφήων. ἐντὸς παράματός ἀποπλέοντος ἐκ Σύρου εἰς Ἄνδρον, καὶ ἰσπατᾶς τὰς ὄχρῃ εὐαρίστους συντελείας καὶ τὰς βραδύτητας τοῦ διάπλου, διαρκέσαντος ὧρας δεκαοκτώ, καὶ τῆς κείνης, παρακονοῦμενος κατὰ τῶν ἰστιοφόρων πλοίων ἔλεγεν ὅτι τὸ ταξείδιόν του ὑπῆρξεν ἡμερικόν, ὅτι δηλαδή καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ὁμήρου οἱ ναυτιλλόμενοι ἐπέπιπτον εἰς τὰς αὐτὰς κακουχίας· ἀλλὰ μῆπως ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ὁμήρου μέχρι τῆς σήμερον καὶ μέ-

χρι τῆς συντελείας τῶν αἰῶνων τὰ ἰστιοφόρα πλοῖα δὲν ἦσαν καὶ δὲν θέλουσαν εἶσθαι ὑποταγμένα εἰς τοὺς φυσικοὺς νόμους, καὶ εἰς τὰς τροπὰς τῶν ἀνέμων; Εἰς ἐμὲ ἤρας ἀπιστεῖοντα τότε εἰς Ἄνδρον ἡ διαφορά αὕτη δὲν ἦτο ἄγνωστος, οὐδὲ ἤμην ἀδαιεῖ τῶν δυσκολιῶν τὰς ὁπίσας ὁ ἀδυσώπητος *Tocricius* τῆς Ἱήρου παρεμβάλει εἰς τοὺς διαβαλίοντας τὸ μεταξύ τῆς νήσου ταύτης καὶ τῆς Ἄνδρου στεῖνον. Πρὸς τούτους, γνωρίων ἐκ παλαιότητας πείρας τὸ εἶδος τῆς τοιαύτης θαλάσσοπορίας παρέλαβον καὶ τινὰ ἐφῆδα, καὶ ὑπὸ οἰωνῶν ἀγαθῶν, δηλ. ὑπὸ γαλήνης εἰ καὶ ἄλλοι ἐναιτίαι αἱρεῖ ἐξετέλεια τῶν ἐμῶν διαπλοῶν διαρκέσαντα δώδεκα μόλις ὥ. αι.

Ἐν τούτοις, φίλε, ὁ ἀλλοῦς κοινὸς οὖτος πλοῦς ἄρρκει εἰς τὴν μνήμην μου λαμπρότατην ἀνάμνησιν.

Περὶ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου τὸ πέραςμα ἐκλύεται εἰς τὰ ὕδατα τῆς Ἱήρου. Ὅτι μὲν ἐξῶρε διὰ τῆς κοπηλασίας, ὅτι δὲ ἐξῆρτο πηλαγίαν ἢ ἀρημησίαν προῆν, καὶ οὕτω διὰ τῶν παραλλαγῶν ταύτων ἐχορήγει καὶ ἀνάπαντι εἰς τοὺς κοπηλάτας καὶ ἀναρημητοῦς εἰς τοὺς συμπλοτίτες. Μεταξὺ τούτων ὑπῆρξεν γάρ τινος Παρίας, λευκῆ ὡς τὸ μάρμαρον τῆς νήσου τῆς, ὡρσὶα τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εὐδεδῆ. Ἐκείτω δὲ κατακεκλιμένη εἰς τὰ γένητα τῆς μητρὸς αὐτῆς συνοδευομένη τὴν προσκολληθήσασα εἰς τὴν Ἄνδρον, ἐνθα, ὡς ἔμαθον, περιέμιον τὴν μελόνυμφον τὰ ἕργα βλέμματα τοῦ μνηστήρος καὶ ἡ φιλόξενος ὑποδοχὴ τῶν νέων συγγενῶν.

Ἡ ταλαπτορος νέη ἐναγλυομένη ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν αἰσθησὶν τοῦ πλοίου καὶ τῶν κυμάτων ἐλῆθον ἐρίοις ὀφθαλμοῦς κατέβλεπεν εἰς τὰ γένητα τῆς μητρὸς τῆς, κατακεκλιμένης ἠμοῦς ἐπὶ στρόματός ἐκπλευμένου εἰς τὸ ἔργα τοῦ σκάφους. Ἐρίοι δὲ ἀνεγειρομένη ἐσθῆριζε τὴν μεγάλην ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ πλοίου καὶ περιέφερε τὸ βλέμμα ποτε μὲν ἐπὶ τῶν κυμάτων, ποτε δὲ ἐπὶ τῆς πρώρας, ἐνθα ἐκαθήμην σιωπηλῶς καὶ ἐπεινεγμένη τὴν περιήγησιν τοῦ ἀναχάρειδος, ἦν ἐφερον μετ' ἐμοῦ, εἰς εὐθελίαν εἰς τὴν βίαν τῶν ὑδατιῶν ἐκείων χρόσιζόμενον ἀπὸ τὰς ἀκείνας τοῦ δέοντος ἡλίου. Ἐρίοι δὲ στήντην τὸ τὰ βλέμματα ἡμῶν, καὶ ἐν σιωπῇ ἀποσπόμενα ἐπιπτον κρῆς τὸ πείλαγος ὡσανεὶ τὸ πείλαγος ἐχώριζε τὰς ἑαῖρες ἡμῶν, καὶ μόνον τυχαίως συμπτώμα συνήντησεν αὐτὰς πρὸς καιρὸν ἐπὶ τῶν σκιδῶν πλοίου τινῶν, ἐτοιμοὺς γὰρ χωρισθῶσι μετ' ἀλλῶν ἐπὶ τὸ ἔργον τοῦ τῆς γῆς.

Μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τὰ αἰγαία ὕδατα ἀπέβησαν ἐντελῶς ἠρημα. Τὸ πλοῖον ὠδεῖτο βραδύπορος διὰ τῆς κώπης, καὶ τὸν δούπον αὐτῆς συνόδου ἀποσπόμενα δημαδῶν ἄσματος· φάλοιοι ὅτι τῶν καυτῶν. Ἡ νεαρὰ μελόνυμφος ἀναλωγομένη εἰς τὸν πῆλον τῆς ἐσπερίας αἵρας ἀπέκε-
ράθη γὰρ συνοδεύση τὸ ἄσμη τῶν κινῶν, ἀ.τ.τ.

δικάζω επίτηδες ἵσως ἐπὶ τῆς γηραιᾶς μητρὸς, ἐβουλόμην ἀγορεύειν μακρὰς συνομιλίας σιωπηλῆς. Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα κατῆλθον ἐπὶ τῆς βαλάνου αἰσφαλὴ καὶ ἠ σιγῇ τῆς νυκτός.

Ἔργον ἤδη παρέλθει τὰ μεσάνυχτα ὅτε ἐξέστησα, καὶ θέωσα ἐξαιφνης γοητείας ἀπεριγράπτου παρίστατο εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου! ὦ φίλε μου, ἦ γὰρ τὴν ὁμοίαν ἐδεώμην τὴν ὅραν ἐκείνην εἶμαι ἐκ τῶν ὀλιγιότων ἐκείνων τῆς ἐπιγελοῦ ὑπάρξεως μου, αἵτινες ἀψήκων εἰς τὴν ψυχῆν μου ἐντυπώσας ἀνεξάλειπτους.

Ἐγγύθην καὶ ἐκάλθησα οἱ γάστρι ἐκατηλίκτου σιωπηλῶς καὶ τὸ ἴσθια ἐπώλεον ἀνεπαυθῆτως ἢ μελωδικῇ τροπῇ τῆς ἰουδαϊκῆς νυκτός.

Ἔστων τῶ ὄντι τὸ πικρόγαλον! περιέφερον τὰ βέλγηματά σου πρὸς τὰς ἐκτάσεις τῆς θαλάσσης... ἐρημὸς βυθὸς τῆς σιωπηλῆς, ὑποσταθρῶσα καὶ ἀκατακλῆστα σιωπηλῶς τὸ σιωπηλὸν ἀέλιος τῆς μηρογόστου ἀρχῆς τοῦ ὠραίου πελάγους.

Ἐβόησαν τὰ βέλγηματά σου πρὸς τοὺς ὠραίους. Οἱ ὠρανοὶ διαγρόντο δόξαν Θεοῦ καὶ πύθων τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἀρῆγελλε τὸ στερῆμα! Ὅτι δὲ ὑπερηφανῶς τε καὶ μυστηριώδες ἢ μεγαθυμένῃ ἐκείνη ἐκηρύσσεται νῦν πρὸς τὰ ἠσυχάζοντα πελάγη, τὸ ἐμαρτύριον τῆς ψυχῆς μου ἢ ἑκατασίαι. Δόξει ἐπ' ἐκείνῳ δίστασμα χρόνου μὴ ἐφαίνεται ὅτι ὠνειροδόλου, ὅτι τὸ ἐκείνῳ μέρος τοῦ ὄντος μου ἐμυθεύθη, ὅτι ἠμυθέου, ὅτι μόνῃ ἢ ψυχῇ μου, ἀποτελοῦσα ἀδολογητὸν τὸ ἐ γ ὠ ἀνεπετάτο, ἐξίστατο ὑπὸ ἀκαταλήπτου γοητείας, καὶ ὄλη ἔρωα καὶ ἡμνος καὶ λατρεία διέθεε τὰς φωτεινὰς τῶν ἀστέρων δίδουσα καὶ περιέτατο καὶ περιέληται ὡς τὸ πικρὸν τῶν πατέρων αὐτοῦ, τῶν πατέρων αὐτῆς τῶν ὠραίων!

Ἄγνοῦ τῆ ἀληθείᾳ πόσον διήκωσα ἢ περιέγρηγο αὐτῇ ὄλων τῶν ὀλιγῶν αἰσθητήρων μου ἀπορήκωσα, διότι ὅτε εἶδον ἐκαλυφθεὶς τὰς παραλίνας τῆς Ἀρδρου, τότε μόνον συνελθὼν εἰς ἐμαυτὸν ἐρέμισα ὅτι ἐξήλθον ὡς ἀπὸ μακροῦ ὄνειρου. Καὶ τῶ ὄντι, ἤμεθα ἤδη καλὸν πλησίον τῆς γῆσου, καὶ ἡ ὄλη σκηνογραφία παρήλλαξεν εὐδὸς καὶ εἶδῶ μὲν ἔθεοροντο ἀπόρητοι βράχιοι χυθῶντες καθεύτως πρὸς τὴν θαλάσσαν, ἐκεῖ δὲ κωματαπλήγεις σκώπελοι καὶ κοίλα ἔντρα ἀπέταλον δὲ ἀλλοκοτὴν τινα θύρητον τὰ κώματα συνοδοῦμενα πρὸς τοὺς βράχους, καὶ ἀπελευθέρωτα πρὸς τὰ ὀπίσω συνετάραττον τωσάντων καρῶν δὲ τὴν τὸ σκάφος ἡμῶν, ὡστε κάρτες οἱ ἀγαθοὶ συνεκρίθην ἐξέδρησαν. Παράτηρῶν τὴν μεταβολὴν ταύτην τοῦ πλοῦ εἶδον τῆς Παρίας παρθέρου τὸ πρόσωπον φωταγωγοῦμενον ὑπὸ τῆς δουρῆς σελήνης τὸ ὄλεος ὡς ἀπὸ ὄνειρου ἵσως καὶ αὐτὴ ἀνακάλυψα καὶ τὴν περίε βλέπονσα ἠρώτα μετὰ τρεμύσεως φωνῆς τὸν παρακαθήμενον γάστριν τί ἄρα συνέβαιεν. Ἐπιλησίσθημα, ἀλλὰ τὸ γῶς τοῦ Ἰουδαίου διεδέχθη τὸ γῶς τοῦ ἡλίου, καὶ μὲν περὶ τὴν ἐβδόμη τῆς πρώτης ὄρας ἠράξαμεν εἰς τὸν ἡμέραν τῆς πόλεως Ἀρδρου.

Γ'

Μὴ ἴσχει, φίλε, παρ' ἐμοῦ ἐνταῦθα ἰδίαν περιγραφήν τῆς πόλεως, ἢ βίωσι ὑδὸ τῶν ἐργασίων καλεῖται, τῆς Κάτω γῶρας τῆς Ἀρδρου τῆς παραλήψεως ταύτης ὁ λόγος ἀπλοδοστατος. Ἡ καὶ ἀβὺ πόλις δὲν εἶναι εἰμῶ σωρὸς οὐρανῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥτωρ περιγυρῶν, κειμένων ἀτάκτως καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς διατάξεως ἐπὶ τῆς γῆρας λόγου τείροτος ἐν εἰδεί ἀκροατηρίων πρὸς τὴν θαλάσσαν, καὶ ἀπαλήγοτος εἰς μακρὰν γερσόννησον, ἐφ' ἧς Ἰστανταί ἐρείπια γουρούλου τῶν Σταυρομορφοῦν ἢ Βενετικῶν χρόνων. Πρὸς τοὺς τοῦτοις πόλις αὐτῆ περιεῖχε περὶ τὰς 250 οἰκίας.

Ἀλλ' ἢ πόλις αὐτῆ ἐπέσφραξε, ὡς γνωστὸν, πρὸ τῶν ἐτῶν ἀξιοσημειωτῶν ἀγρίων οὐ μόνον ἠμογενῶν ἀλλὰ καὶ ἀλλοδαπῶν συρρέοντων εἰς τὸ αὐτόθι Ὀργανοτροφεῖον, ἐν ᾧ ἐδίδασκεν ὁ Θεόφιλος Κάτης. Αἱ παραδόσεις τοῦ διδασκάλου τούτου ἐφημῶντο τότε ἐντός καὶ ἐκτός τῆς ἐλευθερίας Ἑλλάδος, καὶ Γερμανοὶ τις περιηγητῆς ἐγκωμιάζων αὐτὰς ἀπεφάνθη ὡς ἐλέγετο, ὅτι ἀνεμίγησεν τὰς ἀκροάσεις τῆς Ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας. Μυθεύοντο τότε εἰς τὸ ἐν Ἑρμοπαύλει Γυμνάσιον, καὶ καὶ ἡμέραν ἀκόμων τὴν γῆμην τῆς ἐν Ἀρδρῶ σχολῆς, ἐν τῇ ρωμαϊκῇ μου ζωγράφῳττι ἐξήλεον τοὺς ἀκροατέρας τὰ μυθίαματά τοιούτων διδασκάλων.

Ἀποθὰς εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ αὐτοῦ εἰρηνοδίκου Ι. Α. ἀρχαίου φίλου μου ἐκ Μυκόνου. Παρ' αὐτῷ συνίθεσα μετ' οὐ πόλιν γροαγίαν, προσάσαν μεχρὶ φίλης ἀκολούθως, μετὰ τοῦ Θεοδώρου Κ. ἐκπληροῦντος ὅτι μὲν γροαματέως, ὅτι δὲ δικηγόρου καθήκοινα ἐν τῷ εἰρηνοδικεῖν. Πρώτων δὲ ὅτι ὁ Θεόφιλος Κάτης κατὰ τὴν ἐπέθε τὸ Ὀργανοτροφεῖον καὶ προθύμως ἐδέχετο τοὺς βουλομένους τὰ τὸν ἐπισκέπτεσθαι, ἐξέγρασε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἡδὼ τὸ κατὰστημα τοῦτο καὶ τὰ ἐπισκεφθῶ τὸν διδάσκαλον, περὶ οὗ ἐγγράφοιτο εἰσέτι καὶ διεδίδοντο τωσάντα ἀντίθετα καὶ ἀντιγραφικά.

Τὴν ἐπιούσαν λοιπὸν Κυριακῆν (15 Ἰουλίου) συνοδοῦμενος ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Κ. ἐπορεύθη εἰς τὸ Ὀργανοτροφεῖον, κείμενον, ὡς γνωστὸν, ἐπὶ λόφου, πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως, καὶ παρταχθὲν περικυκλούμενον ἀπὸ τῆς ὄρας τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τῶν Ἀγύρων κωμῶν. Εἰσελθὼν εἰς τὸ κατὰστημα εὐρέθη ἐν μέσῳ αἰθούσης ἐπιμήκουσας, κειρατισμένης ἐκατέρωθεν εἰς δέσμη ἵσως καὶ ἀντιπτόλινος κατατομάς. Ἐκάστη δὲ τούτων ὑποδιηρεῖτο εἰς ὀκτὼ ἄλλας περιεχούσας ὀρθοῦσας θαλάμους, ὡν ἕκαστος ἔφερε τὰ ἀναγκαῖα ἐπιπλα πρὸς κατοικίαν ἐνὸς μαθητοῦ. Διδάσκαμος δὲ πλατὺς, εὐάερος καὶ περίρωτος διεθέε τὴν μακρὰν ταύτην αἰθούσαν, εἰς ἧς συνδηγῶντο καὶ συνεποδάζον πρὸ πέφτες ἐνιαυτῶν ὀργανοτροφεῖοι ρωμαῖοι. Ἡ αἰθούσα αὐτῆ ἦτο ἐρημος.

Προθὰς ἐπὶ τὰ πρῶτα κατετήρησα εἰς τὸν μυχὸν τοῦ διαδρόμου καθήμενος ἐπὶ ἐυλίης ἔδρας γέρουσα σθηλωμένη ἐπὶ βακτηρίας καὶ κώπονα ἐπὶ βιβλίῳ. Ὁ γέρων ὄδως ἦν ὁ ὀδυνηροῦς τούτης Σοφρόνιος, θεῖος τοῦ Θεοφίλου. Ὁδὸς ἀνεγείρας τὴν κεφαλὴν καὶ ἰδὼν ἡμᾶς προερχομένης προέβη εἰς ὑπάντησιν, καὶ ἔτεινε τὴν τρέμουσαν δεξιάν. Καὶ ἀπετίνας λόγους εὐπροσηγέτους προσέφερε ἐδὲν ἡσυχία, καὶ ἀπεχώρησε διὰ παρακεμήνης θέρμας ἐν εἰδοποιήσῃ τὸν ἀεψὸν περὶ τῆς ἐπισκέψεως ἡμῶν.

Μετ' ὀλίγον ἠρώτηθην ἐκ τῶν ἢ θέρμα, ἠκούσθη βῆμα ὄργον, καὶ ταυτοχρότως ἐγένη γέρων μικρὸ ἀναστήματος, περιγυρῶν τὴν περιβολήν, τὴν κεφαλὴν γαλαρῶς καὶ λευκὰς, τὸν πάγονα πολυτῶς, τοὺς ὀφθαλμούς ζωηρὰς καὶ γαυρούς, τὸ μεδίωμα γλυκερὸν καὶ τὴν προσομιλίαν εὐπροσηγορος, Ὁ γέρων ὄδως ἦν ὁ Θεόφιλος Κάτης. Αἰσῶς τὴν συμπεριφορὰν, ἔλαρδα καὶ προσήγγε τὸ ἦθος, ἐνεθάρρυνε καὶ τὸν ἐκείνῳ τῶν μυθιῶν, οἷος ἦμεν τότε, καὶ ἐξήλεσε τὴν μεταβῆ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἔενον ἀπίστασιν.

Μετὰ μίαν περίπτου ὄρας ποικίλην συνδιάλεξιν εἰς ἧς παρενέλαστο καὶ ὄδως ἔτεροι γρόμοι ἐλλῶντες μετ' ἡμᾶς, μίαν ὀδήγησεν εἰς τὴν ὄρα γροαθῆμην, ἧτις ὡς καὶ τὸ ὄλον οἰκοδόμημα ὀφείλεται εἰς τὰς συνδρομὰς τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ὀμογενῶν, ἃς ἐκείνος συνέλεγε ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων ἐν τῇ ἐλευθεροθείῃ πατρίδι τῆς ἀρχαίας σοφίας. Ἡ ὄρα ὀδηγήθη αὐτῇ, ἢ τὸ πρῶτον μορφοθῆσα ἐν Ἑλλάδι, κατεῖχεν εὐρύχωρον θέλαμον, καὶ πρὸς τὰ ἄνω αὐτοῦ ἔκειτο ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Θεοφίλου. Καὶ εἰς μὲν τὴν βιβλιοθήκην δὲν ἀνέβημεν, ἀλλὰ τῆς ὄρα ὀδηγήθη διευθετημένης ἐν μεγίστῃ τάξει, καθαρῶς καὶ ἀρμονίᾳ ἢ μετὰ τωσάντων ὀδηγῶν ἐπισκεψίης δὲν ἦτο ἄπληρ περιεργίας ἐκπληροῦσι.

Τῶ ὄντι, μὲν ἀπηθύνοντο πρὸς αὐτὸν ἢ ἐρώτησις περὶ πῆς γρήσεως τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ὄργον, καὶ προθύμως ἀπεκρίετο ἐν λεπτομερείᾳ. Μετὰ τωσάντης δὲ εὐχρησίας, ἀπλοστος καὶ ἀκριθείας ἐδέχθη τὴν χρῆσιν τῶν περιγράμτων, ὡστε καὶ ὁ ἀδαιότερος περὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἠδύνατο ἀκόπως καὶ ἐννοήσῃ, διότι ὁ γροαδὸς διδάσκαλος, ἐφαίνετο οὐ μόνον κάτοχος τῆς ἐπιστήμης, ἐν ἧ κατέτριψε μίσητον μέρος τοῦ βίου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ κριτικῶς ὑπὸ τῆς φάσεως μὲ τὸ σπύριον δῶρον τοῦ ἐκθέειν εὐκριτῶς τὰς ἰδέας αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν ἐπιθώρησιν τῆς ὄρα ὀδηγήθη, ἠρώτηθην θέρμα δὲ ἦς εἰσῆλθον εἰς τὴν αἰθούσαν τῶν παραδόσεων ἠτο δὲ σκοτεινῇ, σιωπηλῇ καὶ ἐγκαταλειμμένη, καὶ ὡς ἀναχωρητῆς ἔλη ἐκείνος, ὅτι εἰρή ἐδόχαις κενὰ καὶ παράλοδα, τὰ μέγιστα ἠθέλει ὀφείλη τὴν πατρίδα.

Μετὰ τὴν πρώτην ταύτην ἐπισκεψίην, διαπέσασαν ὑπὲρ τὰς τέσσαρας ὄρας, ἐπαρῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φίλου Ι. Α. μετὰ τῆς οἰκογενίας

τοῦ ὀλοῦ ἐπέραςα τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας. Μετὰ δὲ τὸν δειπνὸν ἐξήλθον ἀμφοτέρω εἰς περίπτου, καὶ ἀνεγρήθημεν τὰς ἀρχαίας ἡμέρας, καὶ ἃς ὀδηγῶν ὑπὸ τὴν φιλικῶν στέγην τοῦ δὲ ἐπισκεψίθη τὴν Μύκωνον καὶ τὴν Ἀῆλον.

— Καὶ πῶς, ἠρώτησα, φίλε Α. * * πῶς ἀπεγίνωσκον τὰ παρατηρηθῆς τοῦ ἐν Μυκόνῳ εἰρηνοδικείου καὶ μεταβῆ εἰς τὴν Ἀρδρον; Μήπως διετάχθη ἀπὸ τὸ ὀδυνηροῦ ἢ μεταπέθηκε ἐνταῦθα καὶ ἐκὼν ἄκωρ ἢ στερηθῆς τὴν ἡσυχίαν διαμονῆς τὸς πατρίδας γῆσου;

— Ἡ Κυβέρνησις δὲν μὲ διετάξεν, ἀπεκρίθη, ἀλλ' ἢ ἀνάγκη ἢ προερχομένη ἐκ τῶν ἀσθεσιῶτων πόρων τῆς ἐν Μυκόνῳ θέσεως μου. Ἡ γῆσις μας, ὡς ἐθνηθεῖται, δὲκα τῆς βραχέως περιμέτρου καὶ τῆς ὀλιγότητος τῶν προδότηων τῆς, ἐδίδαξεν ἐρωτῆς τὸς κατοίκους τῆς ἢ ἔπιπῳ πόρον ζωῆς εἰς τὴν θαλάσσαν. Ὅθεν μέγιστον μέρος τῶν συμπολιτῶν μου ἐδόθη εἰς τὴν νηπιλίαν καὶ διατελεῖ ταχέως καὶ ἐμπορευόμενον εἰς τοὺς ἡμέρας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας. Ἐκ τῆς συνεχῆς ἀπουσίας τῶν ἀνδρῶν ἔπειτα θεῖο σταθερὸς πληθυσμὸς τῆς μικρῆς πόλεως μας εἶναι αἱ γυναικες ἀλλὰ τῶν γυναικῶν αἱ ὑποθέσεις καὶ αἱ διεξέσεις τελευτῶν ὡς ἐπὶ τὸ ἀεὶστον ἐντός τῶν οἰκίων ἢ εἰς τὰ κατώγλια τῶν θυρῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῶν γροαδῶν τῆς γειτονίας. Ἡ μεσολάβησις τοῦ εἰρηνοδίκου ἀποβαίνει περιεχῆ, αὐτὸς δὲ μὴ εὐρίσκων ἀγοραστὰς τοῦ γροατοῦ, ὑποχρεούται ἢ φορητῆ τῶν ἐπιτελέστατων μισθόντων, καὶ ἢ μὴ εὐρίσκων ἀναπαιτικῶν τῶν βίον ἐν μέσῳ τωσάντων φιλικῶν κατοίκων.

— Καὶ ἢ Ἀρδρος λοιπὸν, ἐπέφερα μετῶν, εἶναι εὐδαθητωτέρα εἰς τὴν κατακλίωσιν τοῦ γροατοῦ;

— Ὄ! κατὰ τοῦτο δὲν παραποροῦμαι.

— Συμπεραίνεις λοιπὸν, εἶπον, ὅτι οἱ Ἀρδριοὶ δὲν εἶναι φίλοι τῆς εἰρήνης;

— Τοιαύτην μορφήν, φίλε μου, δὲν ἐπιθυμῶ ἢ προαίψω εἰς τὸν χαρακτήρα τῶν καλῶν Ἀρδριῶν, ἀλλὰ τὸ βέλαιον εἶναι ὅτι οὗτοι συγγράζουσι καλύτερον εἰς τὸ εἰρηνοδικεῖον ἢ οἱ κάτοικοι τῆς πρωτευούσης τοῦ βασιλείου εἰς τὰ καφερεία.

— Περιέγραφε ὀνεργίαις! ὀμολογεῖς λοιπὸν, Κάτης Α. *, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς γῆσου ταύτης προεγέρουν ἀποθῶν ἠλιθίων εἰς τὴν βομὸν τῆς θέμδος;

— Ἀρ ἔχρη περιέργειαν, φίλε φοιτητῆ τῆς ἰσοστορικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου, εἰσελθε αὐρῶν εἰς τὴν αἰθούσαν τοῦ εἰρηνοδικείου, ἐν λῶβῆς ἰδίαν τινα περὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἔξω τῶν νησιωτῶν τούτων. Ἐν τούτοις, σημείωσε ὅτι μὲ γροατῆ ὀφέλιμον ἐργασίαν ὄχι τόσον τὸ πλῆθος τῶν δικαστικῶν ὑποθέσεων, ὅσον ἢ ἔκτασις τῆς διαρκείας αὐτῶν.

— Ἦ ἐννοεῖς;

— Ἐννοῶ, ἀπήρησεν ὁ φίλος μου εἰρηνοδι-

νης, ότι τα άρχαία του ειρηνοδικείου Ανδρου δύναται να χορηγήσωσιν άφθονον ύλην εις τον θέλοντα να σπουδάσῃ την ιστορίαν των Ανδριων από της ύποδομολώσεως της Ελλάδος μέχρι των ημερών μας. Λαός ζήσας επί μακροδς αιώνας δουλείας και άμαθείας, άποκτά δυναείζήγητα έλατιώματα, και ταύτα ή έτις μεταμορφώνει βαθμηδόν εις ήθη και έθιμα και συντήματα τοιχεία.

— "Ας όμολογήσωμεν όμως, φίλε, ότι όλα ταύτα θέλουσιν εξαλειφθῆ προύδντος του χρόνου, και της παιδείας συμπροδουούσης μετά της έλευθερίας της Ελλάδος.

— "Η παιδεία θέλει άναμφιβόλως μεταμορφώσει πολλά πράγματα, και εξημερώσει τα ήθη έκτραχυνθέντα από την βαρβαρότητα. αλλά προς τοῦτο πρέπει να παρέλθῃ οὐκ άλλος χρόνος. έννοούμεν εις τας νήσους ότι ο χρόνος δεν περιβάλλεται, και εις την πορείαν του πολιτισμοῦ παρεμπόδιονται κατά δυστυχίαν άλλθρια έμπόδια, άλλθριώτερα έχοντα τα αποτελέσματα. Ίδού παράδειγμα πρόσφατον! Ίδού το περίφημον τοῦτο σχολείον! εἶπε δακτυλοδεικτών το Όργανοτροφεῖον, ύπήρχε το μόνον έγκαιλίωμα της νήσου, εστία εἰς ης ήλιλλετο να εξέλθωσι γῶτα προς άφελος οὐ μόνον των κατοίκων της νήσου αλλά και άλλθλων της Ελλάδος. αλλά...

— Τι άλλα, φίλε μου; εἶπον βλέπων αὐτόν σιωπῶντα. εἶπέ με την ιδέαν σου έλευθέρως.

— Δεν ήξεύρω και εγώ τί να εἶπω, άπεκρίθη δισταλῶν. Ήχοσθη δειξωτερικῆ διαδιουργία συντέλλεσεν εις το να κλείσῃ τας θύρας του έκπαιδευτικοῦ καταστήματος. Δεδόσθη άλλα... κινδυνεύω να πιστεύσω ότι... (να σέ εἶπω ορθά κοπτά την μικράν ιδέαν μου;) μεγάλου μέρους του κοινωνικοῦ τοῦτου δυστυχήματος ύπήρξεν αἴτιος...

- Ποιός;
- Αὐτός ο διδάσκαλος, αὐτός ο Θεόφιλος!
- Δεν σέ καταλαβαίνω.
- Έπρεπε πολύ, επέφερον ο δικαστής. άκράτητος ένθουσιασμός τον ώθησε πέραν του δέοντος. Μη δὲν άγαν, εἶλεγον οι πρόγονοί μας. Έπρεπε παταχθῆν της έλευθερίας και της μη έλευθερίας Ελλάδος εις το κατάστημα τοῦτου ή γεολογία διαψῶσα γράμματα, γράμματα ελληνικά, και αντί γραμμάτων έποτίλετο μεταρυσιακός ιδέας. Πλήν τοῦτου ο εὐλογημένος διδάσκαλος, ακούρατος, άδάμαστος έσπινδε να μεταδώσῃ άλλθληρον τον πλοῦτον των γνώσεών του έντός μιας τριετίας εις κεφαλαίς, αἴτινες έχρησίλιοντο τρεῖς τοιλάχιστον ήνα τον καταλάβωσι. Τοῦτο, κατ' έμην ιδέαν, ύπήρξεν εκ των πρώτων σφαλμάτων του Θεοφίλου, σφάλμα ύπερ εξημίωσεν οὐσιωδέστατα την γεολογία, παρενέβαλε μέγα κώλυμα εις την πρόδον της διδασκαλίας, έβλαψεν αὐτόν... έβράβε μέγα σκάνδαλον εις την νεοϋστατον ζωωγία, και το πάντων άσηρότερον,

ή πατρίς, φίλε μου, έστερήθη ένα των άριστων διδασκάλων της!

— Αλλά ήξεύρεις άκριβώς να με εἶπες το εἶδος του σκανδάλου το όποῖον εἶπες ότι ο Θεόφιλος έβράβε εις την Ελλάδα; Εἶμαι περίεργος να το μάθω παρὰ σου, άνδρὸς φιλοπάτριδος και άνεξαρτήτου τον χαρακτήρα.

— Άλλοτε όμιλοῦμεν περι τοῦτου. ας άφήσωμεν την άνάπτυξιν του θέματος τοῦτου εις έποχὴν καθ' ήν θέλομεν εἶσθαι ἴσως ἱκανοί να κρίνωμεν εκ του πλησίον τας δοξασίας του διδασκάλου. πολλά έλέχθησαν και λέγονται, αλλά εκ των λεγομένων και άδομένων ιδέαν άκριβῆ δεν έμδρῶσασα. Άλλως με φαίνεται περίεργον δια τί αὐτός ο ίδιος Θεόφιλος, εἶτε προς άπολογία του δι' όσα τον κατηγοροῦσιν, εἶτε προς στήριξιν των φρονημάτων του, δεν εκδίδει δια του τύπου οὐδὲν σύγγραμμά του.

— Καί εις έμέ φαίνεται περίεργον...

Τον διάλογον τοῦτον διέκοψεν ή εμφάνισις άνδρὸς μορφῆς γηραιάς, φοροῦντος μεταξοτήν άντερι και τλ ου μπ ε, έχοντος μέλαν περιδέμα εις το γένειον και καθημέρου σοβαρῶς επί ημιόρου. Ο άνθρ ούτος, άφ οὐ μᾶς έχαιρέτισε φιλοφρόνως, και έλαβε παρὰ του συντρέφον μου ειδήσεις περι τινος δικαστικῆς ύποθέσεως, εξηκολούθησε την οδόν του.

— Ο ήμισισμός ούτος, εἶπον εις τον ειρηνοδικην μετά την άναχώρησιν του κυρίου τοῦτου, με ένθουμίζει τους καλαιούς τ σ ε λ ε μ π λ ε σ της Κοινσταντινουπόλεως, αἴτινες παρεδέχθησαν επί τέλους τον εβραϊκόν ήμισισμόν, αλλά προς άνάμνησιν της έπαχής εφύλαξαν και φυλάττουσιν εἰς τίς τον βαρβαρόνυμον τίτλον τ σ ε λ ε μ π λ ε σ. Φαίνεται λοιπόν ότι και ή Ανδρος έχει τους τ σ ε λ ε μ π λ ε σ της.

— Η Ανδρος έχει τους άρχοντάς της, άναλογοῦντας κατά το μάλλον ή ήττον με τους οικοκυραίους ή προύχοτας πολλών άλλων νήσων του Αιγαίου πελάγους, και με τους προσετώτας (Κοζαβάσιδες) της Πελοποννήσου.

— Αποτελοῦσι λοιπόν οι άρχοντες της Ανδρου την μάλλον προοδεντικῆν μερίδα των κατοίκων της νήσου, τουλάχιστον σήμερα;

— Οι άρχοντες οὔτοι, άπεκρίθη ο φίλος ειρηνοδικης θέλων να δώσῃ την καλύτεραν, όσον δίδεται, σημασίαν εις την λέξιν προ οδ εν τ κ ο ι, εἶναι πιστά τηρηται των άρχαίων έθιμων, φιλόξενος τα μέγιστα και περιποιητικός προς τους μετ' αὐτῶν σχετιζομένους. Λέγονται την πολιτείαν χωρίς ν' άγαπῶσι τους κάλακας, έκασχολοῦνται εις την καλλιέργειαν των άγρων των και εις τας δίκας των. Οι διακλαδισμοί τοῦτων καταβαίνουσιν από γενεάς εις γενεάς.

— Εξημιόνησες, φίλε μου, εἶπον, μίαν άρχή των!

— Ποιῶν;

— Την προς την πατριον θρησκείαν εύλάβιαν των.

— Συμπεραβρεις βέβαια τοῦτο, εἶπερ ο ειρηνοδικης, εκ των εκκλησιῶν και των πολυαριθμων μοραστηριων της νήσου, τινά των όπολων ή Κυβέρησις, καλῶς ποιήσασα, κατήγγησε. Τα μοραστήρια ταύτα κατακῶν κατά μέγιστον μέρος καλλήγηροι ή καλογραῖται δευτερότοκοι. Το άλλθριον τοῦτο σύστημα της πρωτοτοκίας, καταστρεπτικόν οὐ μόνον των οικογενειακῶν δεσμῶν, αλλά και της κοινωνικῆς ισότητος έφερε και εδῶ τας βλαβείρας συνεπειάς του. Εκ τοῦτου προήλθεν ο πολυάπλοισισμός των καλογήρων και καλογραῖων. Έρεχα τοῦτου πολυάριθμα σκάνδαλα διετάραξαν την ειρήνην των οικογενειῶν και έμπαραιν τα ευγενέστερα αισθήματα της ανθρωπίνης καρδίας, και έρεχα τοῦτου, φίλε μου, αἱ δευτερότοκοι θυγατέρες άπεχαιρέτων μέχρι των εσχάτων χρόνων τας πατρικὰς στέγας, και περιήτοῦσαι άσυλον κατά της περιίας εις την ξεντείαν εισήρχοντο ως ύπηρέτιδες εις τας οικίας των Αθηνῶν, της Σμύρνης και πρό πάντων της Κοινσταντινουπόλεως.

Τον διάλογον τοῦτον περίεργον ήμα και χρήσιμον εις έμέ τον κατά πρώτον έπισκεπτόμενον ήν Ανδρον, διέκοψεν ή παρουσία του συνοδευαντός με φίλου εις την προώρην έπίσκεψιν. Μετά δέ ήμισείας ώρας περιλάτων εις το παράλιον, ήπαρηλόμεν περι λύχνων. άφας εις την οικίαν του ειρηνοδικου.

(* Επειτα συνέχισα.)

X. Α. ΠΑΡΜΕΝΙΑΝΗΣ.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΟΣΦΡΑΝΤΙΚΗ. Τα εἴης έραυζόμεθα εἰς έπιστολῆς φίλου κατοικοῦντος μακρῶν της Ελλάδος. αὐδεις άρνεῖται ότι ο παρῶν αἰὼν εἶναι αἰὼν θαυμάτων. διότι οὐ μόνον έτελειοποίησε τας ύπαρχούσας τέχνας και έπιστήμας, αλλά και νέας έφευρέσεις προσέθετο εις ταύτας. Απορίας δὲ αξιον εἶναι πῶς δεν έτελειοποίησε και την οσφρανσιν. Αἱ ώραιαι καλούμεναι τέχναι σκοπόν έχουσι την τέρφιν της ψυχῆς δια των αισθητηριων. ή μουσική, φέρ' εἶπειν, και ή ζωγραφία ή ή γλυπτική, καθιδύουσι μεν το κατ' άρχας την ακοήν και τους οφθαλμούς, ή ήδονή όμως μοτοχετεύεται δι' αὐτῶν εις την ψυχὴν, διεγείρει άναμνήσεις και εξάπτει ποικίλλα και ζώηρά αισθήματα.

» Διὰ τί λοιπόν δεν εγένετο φροντίς να κατα-

σταθῶσιν επίσης χρήσιμοι και αἱ άλλαι αισθήσεις; και μεν ως προς την γεῦσιν εγένοντο τινες προσπάθειαι, και ήξεύρομεν ότι ή μαγειρικῆ εἰσήψε προνομίους τινὰς φαντασίας, και ή άφή δὲ αὐτῆ δεν έμεινε πάντη παρημελημένη. Αλλά τινος ένεκα δεν έσκέφθη ποτέ τις και δια την μύτιν; Αἰήπως και αὐτῆ δεν έχει εκ φύσεως την ἱκανότητα του ν' άντιλαμβάνεται ευάρεστον ή δυσάρεστον έντυπῶσων, και δι' αὐτῶν να εξεγείρῃ εις την ψυχὴν πάντος εἶδους αισθήματα; Η μύτις, όργανον ευγενές, λεπτόν, ευερέθιστον, άπορρόφῶ και διακρίνει και τας πλέον άνεπαισθητους οσμὰς.

» Καί όμιλῶν περι διαρρόθμισιας των κατὰ την μύτιν ή περι οσφραντικῆς, δεν έννοῶ την τέχνην των μυρῶν. αὐτῆ εἶναι ὅπως βράνυκος, ως ή των βαφῶν ή των όργανοποιῶν. αλλά περι έπιστήμης ἴσως προς τας άλλας, αξίας να συγκαταριθμηθῆ μετά των λοιπῶν αξιολόγων έφευρέσεων του νοός, και ἴδιον σκοπόν έχούσης την τελειοποίησιν των άπολαύσεων της βινός. Ίδού ιδέα νέα, γόνιμος και ευγενής, ής τινος εγώ εἶμαι πατήρ, και την βποικαν παρααλλῶ να ύποβάλῃς εις την μετ' άλλων συγκροτησασμένην αὐτότε ακαδημία. Ίδού δὲ εν άλλοις πῶς νομίζω ότι πρέπει να συσχεθῶσιν οι ύμῆτεροι σοφοί περι τοῦτου.

» Να μελετήσωσι τας διαφορὰς των οσμῶν, ὅπως έμελετήθησαν αἱ διαφοραὶ των ήχων, και άφού γεῖνη δοκιμῆ της έντυπώσεως την όποιαν εκάστη όσμη προξενεί εις το οσφραντικόν όργανον, να όρισθῶσιν αὐταί κατὰ τάξιν λογικὴν και μεθοδικὴν εις τοιαῦτον τρόπον, ὥστε να αποτελέσωσι σύστημα ὄριμον προς εκείνα τα όποια θέλωσι την δρασιν και την ακοήν ήμῶν. Καί τότε, καλῶς οσάκις τελεῖται τις εορτή συγκροτοῦνται μουσικαὶ συμφωνίαι ή παριστάνονται θεάματα, οὕτω να προστεθῆ εις τας δύο ταύτας τέρφεις και τρίτη άλλη, ή της βινός.

» Προς τοῦτο φρονῶ και' άλλο τι άναγκαῖον. πρώτον μεν να συστηθῆ μουσεῖον εις το όποῖον να ποτεθῶσι βίνες διαφόρου κατασκευῆς και εκτάσεως, ένα μελετῶσιν επ' αὐτῶν οι σοφοί οι μέλλοντες να άσχοληθῶσιν εις την κατάρτισιν της μουσικῆς έπιστήμης. δεύτερον δὲ να προκηρυχθῶσι δημόσιοι διαγωνισμοί επί βινικῶν θεμάτων τα όποια θέλει όρισει ή ακαδημία, και τρίτον να βραβούωνται οι μάλλον εὐδοκίμουντες περι την άνάπτυξιν των θεμάτων τοῦτων.

» Εκα της νέας ταύτης έπιστήμης θέλει προκύψει και άλλο καλόν. οσάκις φέρ' εἶπειν ευρισκόμενοι εις έσπερινήν συναναστροφήν βαρυνόμεθα την μουσικὴν, ή τον χορόν, ή την έπιθεώρησιν των λευκωμάτων, θελωμεν έχει νέον και ευχάριστον τρόπον άνακουφίσεως των ποδῶν, των ώτων και των οφθαλμῶν δια των άπολαύσεων της βινός.

» Τοιοῦτοι εν γενεί οι λόγοι οι ύποστηρίζοντες την ιδέαν μου. εις τους συγκροτησοντας δὲ την ύμῆτεραν ακαδημίαν άπόκειται να εξετάσωσιν αὐτούς και να συναρμολογήσωσι το σύστημα το όποῖον προτείνω.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ.

—οο—

Ἀναγγέλλομεν μετὰ θλίψεως τὸν ἄπορον θάνατον τοῦ ἀντισταχ-
 γελίου τῶν Ἑρεσῶν Κ. Γ. Καλογεροπούλου, οὐ μόνον διότι πρὸς
 τὴν θάμνην ἐλάτρου καὶ τῆς Μωΐσας, ἀλλὰ καὶ διότι ὑπῆρξεν υἱὸς
 πατρὸς ὑπεραισχυρῶτος ἐντίμου καὶ ἀξίως τῶν ἑλληνικῶν ἀγῶνων,
 καὶ σήμερον ἐπι συνερηζόμενον μετὰ ζήλου ἐν τῇ Περουσίᾳ εἰς
 τὴν πρόεδρον τῆς πατρίδος. Ἀμνημονεύοντας διὰ καὶ τὰς ἄλλας λέξεις
 τῆς ἐπιστολῆς ἀπὸ γαλλοῦ ἐπὶ τοῦ νεκροῦ ἐν τῇ γλῶσσῃ τῆς Ἁγ. Ἐρμῆνος
 ὁ γνωστὸς εἰς τὴν Παναγιῶτα Κ. Γ. Τερσοῦτις, ἐκφράζομεν τὴν βη-
 θιαικὴν ἔμφρον λύπην ἐπὶ μόνον τὴν ἐλαχίστην ταύτην παραμυθίαν
 δυνάμεθα νὰ προσφέρωμεν εἰς τὴν χεῖραν καὶ τὰ ὄφθαλμὰ τῆς Ἰσοῦς
 ὁ μακαρίτης κατέλιπεν εἰς ἄερον ἔνδοξον.

Εἶναι δεκαπέντε τῶσαις ἡμέραις, ἂν δὲν σφάλλο-
 λω, τρεῖς φίλοι ἀπάντηθον εἰς τὸν ὄρομον τοῦ
 Ἑρμού μετ' ἐνὶ νῦν μακαρίτην Ἰωάννην Καλογερο-
 πουλον· ἐκινδύνευσαν ν' ἀποθάνω, μὲς εἶπε, καὶ δὲν
 ἤλθετε νὰ με ἰδῆτε. Ἰδοὺ, φίλτατε Ἰωάννη, ὅχι
 τρεῖς, τέσσαρες, πολυαριθμοὶ φίλοι ἤλθον σήμε-
 ρον νὰ σὲ ἐπισκεφθῶμεν, νὰ σὲ ἀποχαιρετήσωμεν,
 ὅλοι αὐτοὶ εἶναι φίλοι σου· ἡ γλωσσὴ ὅμως τῶν πε-
 ρισσώτων μαρτυρεῖ πόσον σὲ ἀγαποῦμεν, πόσον
 σὲ λυποῦμεθα, πῶς ἂν ἦτον δυνατὸν μετὰ τὰ δάκρυά
 μας θὰ σοῦ δίδαμεν ζωὴν καὶ υγιάν, νὰ ἐλθωμεν
 νὰ πὲ χαιρετήσωμεν εἰς τὴν οἰκίαν σου, εἰς τὴν ἀγ-
 κλήν τῆς οἰκογενείας σου, ὅχι εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἰ-
 ψίστου· ἐπειδὴ ἡ νεαρά σου ἡλικία ἀπόβλεπε διὰ
 πολὺ ἀκόμη τὴν ἀρμυδιότητα τῆς δικαιοδοσίας τοῦ
 θανάτου. Ἐγάσαμεν τὴν ἐλπίδα τῆς ζωῆς σου, σὲ
 ἀποχαιρετοῦμεν νεκρὸν ἐπερίσσευσες, ὡς γνωστὴν,
 ἐδευτέρως, ἔχειροτέτως ἢ ἀσθένειά σου. Θερα-
 πεία ἰατρῶν, προσπάθειαι, πρῶτονι σεβαστοῦ γονεῶς,
 συζύγου, τέκνων, ἀδελφῶν δὲν ἠμέρευσαν, δὲν ἐδίω-
 ξαν τὸ ἄφατον βέλος τοῦ θανάτου.

Ὀλίγα λόγια θὰ σοῦ εἰπῶ πρὸς ἔπαινον τοῦ φί-
 λου νεκροῦ, θὰ ἀνέλθουν τὸν πόνον μας· ἀλλὰ εἰς
 τὴν ἀκμὴν καὶ ἀπὸ τὴν ἀκμὴν τῆς λήπης μας, ἐλ-
 πίζω θὰ ἰδῶμεν καὶ σὺς παρηγορίας. Οὐδεὶς ἀρ-
 μοδιότερός μου νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ
 προκειμένου νεκροῦ. Εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς Αἰγί-
 νης εἰς τὴν παιδικὴν τοῦ ἡλικίαν τὸν εἶδα φιλομα-
 θεστατον, ἐπειτα εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον
 τῶν Βελπιδίων, καὶ τέλος εἰς τὰ Παρίσια, κατὰ τὸ
 ἔτος 1837 καὶ 38, τὸν εἶδα νυκτερινόν, ἄκνον,
 εἰς τὴν μελέτην τῶν νομικῶν παραδόσεων τῆς σχολῆς
 τοῦ Δικαίου· ἔξη μῆνας εἰς τὰ Παρίσια ἐσυχάζα-
 μεν εἰς ἓνα δωμάτιον.

Ἀφοῦ ἐτελείωσε τὴν σπουδὴν του εἰς τὸ πανεπι-
 στημῖον τῶν Περουσιῶν καὶ ἤλθεν εἰς τὰ πατρία ἀ-
 σπαστὴν εἰς τὸ δικηγορικὸν ἔργον· ἡ πατρίς καὶ ἡ
 βασιλεία ἔπειτα τὸν ἐτίμησαν μετὰ τὸν βιβλὸν τοῦ ἀν-
 τισταχγελίου, εἰσαγγελίας τῶν Πρωτοδικῶν, ἀκο-
 λούθως καὶ μετὰ τὴν ἀντισταχγελίαν τῶν ἐφετείων Νευ-
 πλίας καὶ Ἀθηνῶν. Ἡ πρώτη του ἀνατράφη, εἰς ἡ-
 κούσατε, στρατιωτικὴ, τοῦ ἐδίδα θάρρος καὶ ἀνδρι-
 κότητα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν δικαστικῶν καθη-
 κόντων του. Ἡ ἐλευκτὴ του παιδεία, ἡ εὐγενὴς ἀ-
 νακοσφία του ἐπὶ σεβασμῶν μητέρα, γενναίαν φι-

λοπόατιδα πατέρα, εἶχαν μορφώσει τὸ ἦθος του
 δικαίον, εὐγενές, μετριοπαθές· ἦτον ὁ μακαρίτης
 μία ἀρχὴ εὐτυχισμένη, τύπος ἐπαινετός τοῦ νεο-
 τάτου κλάδου τῆς δικαστικῆς υπηρεσίας. Ἡ φιλο-
 μάθειά του τόση καὶ ὁ πόθος του νὰ ἀφελήσῃ τοὺς
 φιλεπιστήμονας νέους τῆς Ἑλλάδος, ὥστε εἶχε καὶ
 καιρὸν ἐν τῷ μέτῳ τῶν πολυαριθμῶν ἀσχολιῶν του
 καὶ ἐκαταγίνετο εἰς ἔργα συγγραφῆς· ἐμετάφρασε
 εἰς τὴν γλῶσσάν μας τὰς εἰσηγήσεις τοῦ Ἰουστινια-
 νοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ὡς δεῖγμα εὐκισθήτου πολι-
 του πρὸς τὰ ἀγαθοεργήματα εἰς τὸ ἔθνος τοῦ ἐνα-
 ρέτου συμπολίτου μας Λίνα, ἀφίερωσε τὴν μετά-
 φρασίν του εἰς τὸν φιλογενέστατον ἄνδρα.

Πῶς νὰ παρηγορηθῶμεν στερούμενοι σήμερον τοῦ
 φιλάτου Ἰωάννου! δὲν θὰ τὸν ἰδοῦν πλέον οἱ ὄφ-
 θαλμοί μας, δὲν θὰ ἀκούσωμεν πλέον τὴν φωνὴν
 του. Πῶς νὰ παρηγορηθῶμεν τὸν γέροντα πατέρα
 του; ἡ φύσις θέλει τὰ τέκνα νὰ θάπτουν τοὺς γο-
 νεῖς των, ὅχι οἱ γέροντες γονεῖς τοὺς υἱούς των.
 Εἰς τὸν πόλεμον οἱ γέροντες θάπτουν τοὺς νέους,
 ὅχι εἰς τὴν εἰρήνην, ὡς λέγει λόγιος ἀρχαῖος τῶν
 προπατόρων. Δακρύχαρος Χάρος ἐν ἄρᾳ εἰρήνης ἐ-
 φόνευσεν τὸν φίλον μας, τὸν φίλον τῶν νέων τῆς
 Ἑλλάδος, τὸν ὑπέρμαχον τῶν δικαιωμάτων τῆς
 κοινωνίας.

Φίλοι καὶ ἀδελφοὶ εἰς τὴν πίστιν τοῦ Ἰησοῦ, νέος
 ἀπέθανεν ὁ μακαρίτης Ἰωάννης, ὃς κλίνωμεν γόνυ
 ἐνώπιον τῆς θελήσεως τοῦ Κυρίου, ὃς παρηγορηθῶ-
 μεν συλλογιζόμενοι ὅτι ἀφίνει ἀνθηρὰν οἰκογενεῖαν
 υἱὸν καὶ θυγατέρα. Ἡ εὐνοια τῆς κυβερνήσεως,
 καὶ τῶν φίλων ἢ πρόνοια ἐπίτροποι γινόμενοι τῆς
 ἀδυναμίας των, θὰ δυναθῶν μετὰ τὸν καιρὸν τὰ ἀ-
 θῶα ἀνήλικα νὰ πιάσων τὸν τόπον τοῦ πατρὸς
 των, καὶ νὰ θεραπεύσουν τὴν γλιερὴν τεληγὴν τῆς
 κοινωνίας. Ἀφίνει ὁ μακαρίτης καὶ ἀθάνατα τέκνα,
 τὸν ἔπαινον τῶν Ἑλλήνων διὰ τὸ τίμιον τῆς δια-
 γωγῆς του, ὡς ὑπερέτης τῆς δικαιοσύνης. Τέλος
 πάντων, πατὴρ τῶν σωματιῶν ἢ γὰρ, τὸ χάριμα ἐπι-
 στρέφει εἰς τὸ χάριμα· ἀλλὰ πατὴρ τῶν ψυχῶν ὁ
 κόλπος τοῦ Κυρίου· ἐκεῖ ἀναπαύονται, χαρίζονται
 τὴν ἀνεκδήγητην χαρὰν τῆς αἰωνιότητος οἱ φίλοι
 τῆς πατρίδος, οἱ πρόμαχοι τῶν δικαιωμάτων τῆς
 κοινωνίας. Ἰσοῦ, ὡς πιστεύομεν καὶ ἐλπίζομεν, ἦσου
 καὶ ἐκεῖθεν ἐπιμελετῆς τῆς πατρίδος, φίλος τῶν φί-
 λων σου, φίλτατε Ἰωάννη, καὶ λάβε τὴν τοῦ πρὸς-
 ωρῖνου βίου τὴν τελευταίαν ἀσπασμόν.

ΠΡΟΣΦΩΡΑ.

—οοο—

Ὁ Κ. Ν. Νομικός, οὐ τινος τὴν φιλογενεῖαν κατέ-
 δειξε καὶ ἄλλοτε ἡ Πανδώρα, προσέφερεν ἐσχάτως
 πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημ. Βυ-
 παιδεύσεως ὑπουργεῖον καὶ ἑκατὸν ἀντίτυπα τοῦ
 κατὰ Δρῦξεν Βίου τοῦ Δ. Ἀλεξάνδρου, τοῦ ὑπὸ τοῦ
 Καθηγ. Κ. Φρακίτου φιλοπανηθέντος, ἵνα διανεμη-
 θῶσιν ὡς βραβεῖα πρὸς τοὺς μαθητὰς τοὺς εὐδοκι-
 μούντας εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἱερῶν γραμμάτων.